

2) เมื่อได้ร่างสัญญาโครงการวิจัยที่สมบูรณ์แล้ว พี่เลี้ยง Node จะส่งร่างสัญญาโครงการไปที่ทีมทำสัญญาของฝ่ายวิจัยเพื่อทอ้งถิ่นเพื่อให้ดำเนินการออกสัญญาได้เลย โดยส่งสำเนาร่างสัญญาโครงการให้กับ PO และฝ่ายเลขากลไกภาคอีสานเพื่อให้ทราบสถานะการดำเนินงานร่วมกัน

ระบบการสนับสนุนติดตามช่วงกลางน้ำ

ระบบการสนับสนุนติดตามของระบบและกลไกสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อทอ้งถิ่น ภาคอีสานในช่วงกลางน้ำ มีระบบการสนับสนุนที่สำคัญ คือ 1) คุณภาพการติดตามและสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อทอ้งถิ่นภายใต้กระบวนการวิจัย ได้แก่ การเตรียมความพร้อมนักวิจัย การสรุปวิเคราะห์ข้อมูล 2) คุณภาพรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย 3) การนำเสนอผลการวิจัย ดังภาพประกอบที่ 5.6 ระบบการสนับสนุนดังกล่าว มีกลไกการสนับสนุนติดตามพัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยช่วงกลางน้ำ ดังนี้



แผนภาพประกอบที่ 5.6 แสดงระบบการสนับสนุนติดตามการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อทอ้งถิ่นของภาคอีสาน ในช่วงกลางน้ำ

คุณภาพการติดตามและสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้ กระบวนการวิจัย

คุณภาพการติดตามและสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้กระบวนการวิจัย มีกลไก 2 ระดับในการปฏิบัติการ คือ กลไกระดับภาคอีสาน และกลไกระดับปฏิบัติการ 3 กลไก คือ กลไกเชิงพื้นที่ ได้แก่ กลไกอีสานกลาง และกลไกอีสานเหนือ กลไกเชิงประเด็น ได้แก่ กลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ มีรูปแบบวิธีการ และผลการปฏิบัติการ ดังนี้

1. กลไกระดับภาคอีสาน บทบาทของกลไกระดับภาคอีสานในการพัฒนาคุณภาพการติดตามและสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วงกลางน้ำ จะมีบทบาทหลักในการสนับสนุนการปฏิบัติการของกลไกระดับปฏิบัติการต่างๆ ได้แก่

1) ด้านงบประมาณ โดยมีการกำหนดเกณฑ์การใช้งบประมาณร่วมกันระหว่างงบประมาณของ Node งบประมาณของกลไกกลาง งบประมาณจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และงบประมาณจากภาคี เครือข่าย ได้แก่ ค่าตอบแทน ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าห้องประชุม ค่าที่พัก ค่าวิทยากร ค่าเอกสาร และค่าวัสดุ ทั้งนี้เพื่อลดความซ้ำซ้อนของการใช้งบประมาณ และเกิดการกระจายงบประมาณให้กับทุกกลไกได้สามารถใช้งบประมาณจากกลไกกลางได้อย่างทั่วถึง ขั้นตอนการจัดการงบประมาณของกลไกกลางมีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

- จัดทำแผนปฏิบัติการของกลไกระดับปฏิบัติการ โดยฝ่ายเลขากลไกภาคอีสาน ซึ่งจะดำเนินการภายหลังจากที่แต่ละกลไกส่งแผนงานและงบประมาณมายังฝ่ายเลขากลไกภาคอีสาน จากนั้นทีมเลขากลไกภาคอีสานจะนำเสนอแผนงานต่อคณะทำงานกลไกระดับภาคอีสาน เพื่อประเมินแผนงานประกอบกับเป้าหมายการทำงานของภาคอีสานและดำเนินการอนุมัติในหลักการโดยให้ฝ่ายเลขากลไกภาคอีสานเป็นผู้ดำเนินการจัดสรรงบประมาณตามแผนงาน และงบประมาณที่มี

- การขออนุมัติใช้งบประมาณ โดยฝ่ายเลขากลไกภาคอีสานจะจัดทำแบบขออนุมัติงบประมาณเสนอต่อผู้ประสานงานกลไกภาคอีสาน

- การดำเนินกิจกรรม ฝ่ายเลขากลไกภาคอีสานจะเป็นผู้จัดการงบประมาณในเวทีและรวบรวมเอกสารการเงินเวที

- สรุปงบประมาณเสนอต่อผู้ประสานงานกลไกภาคอีสาน

2) ด้าน Outsource เพื่อเสริมความรู้ ทักษะ และยกระดับงานทางความรู้ให้กับพี่เลี้ยง ในส่วนนี้ เป็นการประสานงานบุคลากรภายในเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และบุคลากรภายนอกที่มีความรู้ ความชำนาญในเนื้อหาและกระบวนการนั้นๆ ตามสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละกลไกโดยยึดแผนปฏิบัติการของแต่ละกลไกเป็นสำคัญ

3) ด้านการสนับสนุนงานทางยุทธศาสตร์ของพี่เลี้ยงและ RC อีสาน ในบทบาทที่หลากหลาย ได้แก่ บทบาทด้านการจัดการความรู้ บทบาทการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะต่อทิศทางการทำงานของ Node และประเด็น บทบาทการเป็นหน่วยกลางในการ

กระตุ้นให้เกิดการเชื่อมร้อยเครือข่ายพี่เลี้ยง RC อีสานและเชื่อมร้อยเชิงกลไกภายในภาคอีสาน เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานและการขับเคลื่อนงานร่วมกัน

4) ด้านการประสานงาน ฝ่ายเลขาธิการกลไกภาคอีสาน จะทำหน้าที่ในการประสานงานเครือข่ายแนวราบ ได้แก่ Node และแกนกลไกของแต่ละกลไก ตลอดจนการประสานงานเครือข่ายแนวตั้ง ได้แก่ ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการติดตาม สนับสนุนการทำงานร่วมกัน

5) ด้านการจัดการข้อมูล ฝ่ายเลขาธิการกลไกภาคอีสาน จะมีบทบาทในการรวบรวมเนื้อหาและการจัดการข้อมูลภาพรวม โดยการสนับสนุนข้อมูลเพื่อการตัดสินใจต่อการออกแบบรายละเอียดแผนปฏิบัติการของกลไกแต่ละกลไกให้มีความสอดคล้องกับทิศทางการทำงานของภาคอีสาน

6) ด้านการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติการของกลไก จะมีการดำเนินงาน 2 ระดับ คือ

6.1) ระดับกลไกปฏิบัติการ โดยฝ่ายเลขาธิการกลไกภาคอีสาน จะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับกลไกและประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค AAR เพื่อสรุปบทเรียนที่ได้จากการปฏิบัติการร่วมกัน และการประเมินการเปลี่ยนแปลงทางความรู้ เทคนิควิธีการที่ได้จากการปฏิบัติการ

6.2) ระดับกลไกภาคอีสาน เป็นการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติการของกลไกภาคในรูปแบบการประชุมทุก 3 เดือน เน้นการรายงานผลการปฏิบัติการของกลไกต่างๆ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน และการออกแบบงานติดตามสนับสนุนการทำงานร่วมกับกลไกระดับปฏิบัติการ

2. กลไกระดับปฏิบัติการ

กลไกระดับปฏิบัติการที่มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในช่วงกลางน้ำ มีการปฏิบัติ 2 กลไกใน 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการปฏิบัติการบนฐานโครงการวิจัยในพื้นที่ รูปแบบการปฏิบัติการบนฐานประสบการณ์และความต้องการของพี่เลี้ยง และรูปแบบการปฏิบัติการบนฐานประเด็นงานทางยุทธศาสตร์ของพี่เลี้ยง

2.1 รูปแบบการปฏิบัติการบนฐานโครงการวิจัยในพื้นที่: กรณี

กลไกอีสานกลาง เป็นการรวมกลุ่มพี่เลี้ยง Node เก่า ที่มีความรู้ มีประสบการณ์งานวิจัย มีทักษะ และเทคนิคการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากกว่า 5 ขึ้นไป ได้แก่ Node นักวิชาการมหาสารคาม, Node ท่งกุลาร้องไห้, Node เกษตรกรรมยั่งยืน, ชุดโครงการเกษตรอินทรีย์ ยโสธร, ชุดโครงการสุขภาวะและการควบคุมโรคติดต่อ ยโสธร, ชุดโครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เด็กและเยาวชน ยโสธร, ชุดโครงการพุทธธรรม นครราชสีมา เป้าหมายการปฏิบัติการ คือ สนับสนุนการสร้างคุณภาพเชิงกระบวนการและการยกระดับเนื้อหาการ

ทำงานของพี่เลี้ยง การพัฒนาชุดประสบการณ์สนับสนุนงานโครงการวิจัยเพื่อให้เป็นหลักสูตรแกนกลางทางเลือกให้กับพี่เลี้ยง RC อีสานที่สนใจนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของ Node

การออกแบบปฏิบัติการ เน้นกระบวนการปฏิบัติการผ่าน

โครงการวิจัยของ Node เป็น case study ในการพัฒนาคุณภาพเชิงกระบวนการและยกระดับเนื้อหาการทำงานของพี่เลี้ยง มีการแบ่งบทบาทหน้าที่การดำเนินงาน ดังนี้

- การประสานงานทีมวิจัย การประสานงานทีมวิจัยใช้วิธีการจัดการร่วมระหว่าง Node เจ้าภาพการจัดกระบวนการในแต่ละกิจกรรมกับฝ่ายเลขากลไกภาคอีสาน ซึ่งมีระดับการประสานงานที่แตกต่างกันโดย Node เจ้าภาพจะดำเนินการประสานงานนักวิจัยในพื้นที่เพื่อเข้าร่วมกระบวนการ สำหรับฝ่ายเลขากลไกภาคอีสานจะดำเนินการประสานงาน Node พี่เลี้ยงภายในกลไกและประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้กับ RC อีสานได้รับทราบและเข้าร่วมเรียนรู้ตามโอกาส

- การจัดทำร่างโครงการสนับสนุนโครงการวิจัย การจัดทำร่างโครงการสนับสนุนโครงการวิจัย ประกอบด้วย เนื้อหา กระบวนการ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม Node พี่เลี้ยงเจ้าภาพจะเป็นผู้มีบทบาทในการออกแบบเป็นหลักและมีฝ่ายเลขากลไกภาคอีสานเป็นผู้ช่วย

- การจัดการเอกสารรายงานผลการดำเนินกิจกรรม การจัดทำเอกสารรายงานผลดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้งเพื่อให้ได้ชุดความรู้ที่จะนำไปใช้ในการจัดทำหลักสูตรและคู่มือการสนับสนุนคุณภาพงานวิจัย จะใช้วิธีการหมุนเวียนไปตาม Node เจ้าภาพร่วมกับฝ่ายเลขากลไกภาคอีสาน และในบางกิจกรรมมีการจัดทีมคณะทำงานจัดทำเอกสารรายงานผลการดำเนินกิจกรรมจากเวที

- การติดตามประเมินผล ใช้วิธีการจัดทำแบบประเมินผลการเข้าร่วมอบรมในแต่ละกิจกรรม และการลงพื้นที่เพื่อติดตามการนำไปใช้โดยพี่เลี้ยง Node เจ้าภาพร่วมกับฝ่ายเลขากลไกภาคอีสานโดยสามารถปรับได้ตามความเหมาะสม

ชุดปฏิบัติการบนฐานโครงการวิจัยในพื้นที่ มีชุดปฏิบัติการ 2 ชุดปฏิบัติการ คือ การเตรียมความพร้อมนักวิจัย และการสรุปวิเคราะห์ข้อมูล มีกระบวนการและผลการดำเนินงาน ดังนี้

ก. การเตรียมความพร้อมนักวิจัยใหม่ เป็นกระบวนการหนุนเสริมคุณภาพเชิงกระบวนการโดยมีโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำนวน 14 โครงการจาก 3 Node ได้แก่ ชุดโครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน ชุดโครงการสุขภาวะและการควบคุมโรคติดต่อ ยโสธร และชุดโครงการเกษตรอินทรีย์ยโสธร เป็นพื้นที่ปฏิบัติการ มีขั้นตอน

การดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการเตรียมการขั้นตอนการปฏิบัติการ และขั้นตอนการสรุปประเมินการเรียนรู้ ในแต่ละขั้นตอนมีกระบวนการและผลการดำเนินงานดังนี้

ขั้นตอนการเตรียมการ กระบวนการในขั้นตอนการ

เตรียมการมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การเตรียมความพร้อมให้กับนักวิจัยของแต่ละ Node โดยการแบ่งกลุ่มการเรียนรู้ออกเป็น 4 กลุ่ม สาเหตุของการจัดกลุ่มการเรียนรู้ออกเป็น 4 กลุ่ม เนื่องจากมี Node ที่เลี้ยงในกลุ่ม JSN จาก Node ต่างๆ ให้ความสนใจและเข้าร่วมเรียนรู้ในกระบวนการด้วย จึงต้องเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้จากการอภิปรายกลุ่มใหญ่เป็นการอภิปรายกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนชุดประสบการณ์ในการจัดกระบวนการเตรียมความพร้อมให้กับนักวิจัยของแต่ละ Node ซึ่งพบว่า การเรียนรู้ในรูปแบบกลุ่มย่อยทำให้ Node มีเวลาในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันมากขึ้นในด้านแนวคิด เนื้อหา กระบวนการและเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม การเรียนรู้ข้อดี ข้อจำกัดในการจัดกระบวนการของแต่ละ Node และจะมีการนำประสบการณ์ที่ได้ไปปรับใช้ในการทำงานของ Node ในลำดับต่อไป

2) การสังเคราะห์รูปแบบการจัดกระบวนการเตรียมความพร้อมให้กับนักวิจัยของแต่ละกลุ่ม และนำเสนอผลการสังเคราะห์ในเวทีใหญ่ ในกระบวนการนี้เกิดขึ้นหลังจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายในกลุ่มแล้ว สมาชิกภายในกลุ่มจะต้องร่วมกันสังเคราะห์รูปแบบการจัดกระบวนการเตรียมความพร้อมให้กับนักวิจัยที่พบภายในกลุ่มมีกี่รูปแบบ แต่ละรูปแบบมีชุดการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นในการจัดกระบวนการเตรียมพร้อมให้กับนักวิจัยอย่างไร กระบวนการ เทคนิค วิธีการและเครื่องมือที่นำมาใช้ในการจัดกระบวนการมีอย่างไร ผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร จุดอ่อนจุดแข็งที่พบในการจัดกระบวนการมีอะไรบ้าง หลังจากการสังเคราะห์ร่วมกันแล้ว ตัวแทนกลุ่มจะนำเสนอผลการสังเคราะห์ในเวทีใหญ่เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ผลจากกระบวนการนี้เป็นเครื่องมือในการฝึกทักษะการสังเคราะห์ให้กับ Node ด้วย

3) การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องจัดกระบวนการสนับสนุนการเตรียมความพร้อมให้กับนักวิจัย เริ่มต้นจากให้ Node เจ้าภาพทั้ง 3 Node เล่าข้อมูลพื้นฐานของโครงการวิจัย พื้นฐานประสบการณ์ของนักวิจัย ข้อเด่นและข้อจำกัดของนักวิจัยในแต่ละโครงการที่จะเข้าร่วมกระบวนการเตรียมความพร้อมให้กับนักวิจัยนั้นมีอะไรบ้าง พร้อมทั้งกำหนดความคาดหวังต่อการจัดกระบวนการของ Node เจ้าภาพทั้ง 3 Node มีอะไรบ้าง ผลของกระบวนการนี้ ทำให้ Node เจ้าภาพ รวมถึงผู้เข้าร่วมทุกคนเห็นความสำคัญของการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องจัดกระบวนการเตรียมความพร้อมให้กับนักวิจัยมากขึ้นจากเดิมที่มีการจัดกระบวนการให้เป็นไปตามแผนงานของ Node เท่านั้น ซึ่งไม่ได้วิเคราะห์ปัญหาและความจำเป็นอย่างแท้จริง ทำให้การออกแบบกระบวนการเตรียมความพร้อมให้กับนักวิจัยจึงถูกออกแบบไปตามประสบการณ์ของ Node ที่เคยดำเนินการมา

การวิเคราะห์ปัญหาและความจำเป็นของการจัดกระบวนการครั้งนี้ จะถูกนำไปใช้ในการทำงานของ Node มากขึ้นเพื่อการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยในพื้นที่

4) การออกแบบเนื้อหา กระบวนการ เทคนิคและเครื่องมือในการจัดกระบวนการ ในกระบวนการนี้เป็นการร่วมกันออกแบบงานฝึกอบรมโดยเริ่มจาก การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม การกำหนดเนื้อหา กระบวนการ เทคนิค เครื่องมือและสื่อที่ใช้สร้างกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน การกำหนดวิทยากรหลักและวิทยากรรองเพื่อสนับสนุนการทำงานหน้าเวทีร่วมกัน การกำหนดบทบาทหน้าที่คณะทำงานสนับสนุนการทำงานหน้าเวทีและหลังเวที การจัดทำกำหนดการฝึกอบรมเป็นเวลา 2 วัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดกระบวนการ คือ เพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิด หลักการ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อฝึกทักษะด้านเทคนิค วิธีการแตกกรอบการศึกษาในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และเพื่อกำหนดวิธีการและการสร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ขั้นตอนการปฏิบัติการ หลังจากการเตรียมการ 4

ขั้นตอน ทีมวิจัยจึงออกแบบกระบวนการปฏิบัติการ 15 ขั้นตอนเพื่อดำเนินการทดลองร่วมกับทีมวิจัย ดังนี้

1) เนื้อหาที่นำมาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้กับนักวิจัย ประกอบด้วย (1) แนวคิด หลักการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (2) การสร้างเครื่องมือและการแตกกรอบการศึกษาโครงการวิจัย (3) การแตกกรอบคำถามงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

2) กระบวนการปฏิบัติการที่ใช้ในการเตรียมความพร้อมนักวิจัยใหม่ ในระยะเวลา 2 วัน มีกระบวนการปฏิบัติการ ดังนี้

(1) การชมวีดิทัศน์ ทีมวิจัยนำวีดิทัศน์เรื่อง “ควายทาม” เป็นเครื่องมือในการสื่อสารภาพและเสียงที่มีเนื้อหาด้านแนวคิด วิธีการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น และผลที่เกิดจากการทำวิจัย เพื่อเป็นการปูพื้นฐานเตรียมความคิด เตรียมความเข้าใจให้กับนักวิจัยเป็นอันดับแรก

(2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ใช้อุปแบบสื่อสารผ่านนักวิจัยจากโรงเรียนบ้านกุดเสกกีร์เป็นผู้เล่าประสบการณ์จากการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีปัญหาอะไร ทำวิจัยอย่างไร ทำวิจัยแล้วเกิดผลอย่างไรบ้าง

(3) การสรุปความรู้จากการชมวีดิทัศน์และการฟังประสบการณ์ การสรุปความรู้ดังกล่าวใช้เทคนิคการแบ่งกลุ่มย่อยตามโครงการวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนและระดมความรู้ใน 4 ประเด็น คือ วิจัยเพื่อท้องถิ่นคืออะไร ทำไมชาวบ้านต้องทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น วิจัยเพื่อท้องถิ่นทำอย่างไร และทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้วเกิดผลอะไรบ้าง

(4) การนำเสนอผลการระดมความรู้ของกลุ่มย่อยในเวทีใหญ่ เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนะในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(5) หลักการ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในกระบวนการนี้

ทีมวิจัยมีการดำเนินงาน ดังนี้

- การสร้างความเข้าใจต่อปัญหาที่นำมาสู่การทำโครงการวิจัยของแต่ละโครงการคืออะไร โจทย์การวิจัยมีอะไรบ้างและจากโจทย์การวิจัยที่กำหนดไว้จะสามารถบรรลุเป้าหมายของโครงการวิจัยได้หรือไม่ วัตถุประสงค์การวิจัยมีอะไรบ้างและจากวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้มีความสอดคล้องและสามารถตอบโจทย์การวิจัยได้หรือไม่ ข้อมูลที่ควรดำเนินการเก็บรวบรวมในงานวิจัยควรมีข้อมูลอะไรบ้าง ในกระบวนการนี้ ใช้เทคนิคการอภิปรายกลุ่มย่อยตามโครงการวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันของทีมวิจัยในพื้นที่

- การนำเสนอผลการอภิปรายกลุ่มย่อยต่อเวทีใหญ่ เพื่อเป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน

- การบรรยาย หลักการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยใช้สื่อภาพวาดที่สื่อความหมายรวม 3 ภาพ ได้แก่ ภาพวาดชื่อ “วิจัยขั้นเทพวิจัยของสูง” ภาพวาดชื่อ “วิจัยกินได้” ภาพวาดชื่อ “งานวิจัยไม่ใช่แฟชั่น” เพื่อขยายภาพฐานคิดการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- การบรรยาย กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยใช้สื่อภาพวาดชื่อ “ถนนการวิจัย” และบัตรคำประกอบการบรรยายกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่ออธิบายให้นักวิจัยได้รู้และเข้าใจกระบวนการในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีกระบวนการอะไรบ้าง แต่ละกระบวนการมีความสำคัญอย่างไร มีการดำเนินงานอย่างไรและให้นักวิจัยร่วมกันพิจารณาว่า ณ ปัจจุบันกำลังอยู่ระหว่างในกระบวนการใดของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายหลังการบรรยายเป็นการเปิดโอกาสให้นักวิจัยผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนซักถาม จากนั้นวิทยากรหลักดำเนินการสรุปในตอนท้ายโดยเชื่อมโยงหลักการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับกระบวนการวิจัยมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

- การบรรยายบทบาทนักวิจัยในโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยใช้สื่อภาพวาดชื่อ “นักวิจัยใหญ่” และบัตรคำประกอบการบรรยาย

- การระดมความคิดเห็นบทบาทนักวิจัยในโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจากผู้เข้าร่วม โดยใช้เทคนิคการเขียนบัตรคำ พร้อมแลกเปลี่ยนซักถามก่อนวิทยากรหลักจะดำเนินการสรุปในตอนท้าย

(6) การแตกกรอบการศึกษาบริบทชุมชนและประเด็นการวิจัย โดยการแบ่งกลุ่มย่อยรายโครงการ ร่วมกันกำหนดกรอบการศึกษาข้อมูลในเบื้องต้น

(7) การสรุปและประเมินงานฝึกอบรมโดยทีมวิทยากร เพื่อการปรับเนื้อหาและกระบวนการในวันถัดไป

(8) การนำเสนอผลการแตกกรอบการศึกษาข้อมูล โดยใช้ case study จำนวน 3 โครงการที่อยู่ภายใต้การดูแลของแต่ละ Node และการรับฟังข้อคิดเห็นจากเวทีร่วมกัน

(9) การบรรยายหลักการแตกกรอบข้อมูลบริบทชุมชน เพื่อให้นักวิจัยทราบว่าจะองค์ประกอบของบริบทชุมชนมีประเด็นหลักอะไรบ้าง โดยใช้สื่อ powerpoint ประกอบการบรรยาย

(10) ปฏิบัติการแตกกรอบข้อมูลบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย โดยการแบ่งกลุ่มย่อยรายโครงการ เพื่อให้นักวิจัยได้ทดลองฝึกการแตกกรอบการศึกษา และการตั้งคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

(11) นำเสนอผลการแตกกรอบข้อมูล โดยใช้ case study จาก 3 โครงการเดิม และรับฟังข้อคิดเห็นจากเวทีใหญ่

(12) การบรรยายเครื่องมือ วิธีการเก็บข้อมูลในงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้สื่อ powerpoint เพื่อให้นักวิจัยทราบว่ามีเครื่องมืออะไรบ้าง แต่ละเครื่องมือมีหลักการนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลในประเด็นอะไรได้บ้าง

(13) ปฏิบัติการออกแบบการศึกษาข้อมูล ในรูปแบบตาราง 4 ช่อง ประกอบด้วย เนื้อหาหรือข้อมูลที่ต้องดำเนินการรวบรวมมีอะไรบ้าง แหล่งข้อมูลหรือผู้รู้ในแต่ละประเด็นมีผู้รู้ท่านใดที่จะสามารถให้ข้อมูลกับนักวิจัยได้ วิธีการเก็บข้อมูลของนักวิจัยจะเก็บโดยวิธีใด เช่น สัมภาษณ์รายบุคคล สันทนากลุ่ม เป็นต้น และเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลแต่ละประเด็นคืออะไร เช่น แบบสัมภาษณ์ เป็นต้น

(14) นำเสนอผลปฏิบัติการออกแบบการศึกษาข้อมูล โดยใช้ case study จาก 3 โครงการเดิม

(15) การประเมินความรู้ ความเข้าใจของนักวิจัยในการนำไปใช้ในการดำเนินโครงการวิจัย วิทยากรหลักใช้เทคนิคการอภิปรายกลุ่มใหญ่โดยการตั้งคำถามเพื่อให้ นักวิจัยผู้เข้าร่วมทุกคนได้แลกเปลี่ยนซักถาม พร้อมมีส่วนร่วมในการประเมินกระบวนการฝึกอบรมทั้ง 2 วัน

ขั้นตอนการสรุปประเมินการเรียนรู้ ขั้นตอนการ

สรุปประเมินการเรียนรู้จากการทดลองปฏิบัติการร่วมกัน ในภาพรวมการฝึกอบรมตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมการ และขั้นตอนการปฏิบัติการ รวม 3 วัน ประเมินผลได้ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยแบ่งผลการประเมินการเรียนรู้ออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับการปฏิบัติการ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิจัย และกลุ่ม Node พี่เลี้ยง และระดับกลไกสนับสนุน มีดังนี้

ระดับการปฏิบัติการ

กลุ่มนักวิจัย มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกระบวนการ

ฝึกอบรมที่เน้นการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย อาทิเช่น

- ในทางกระบวนการ เช่น การแบ่งกลุ่มย่อยราย

โครงการเพื่อให้ทีมวิจัยได้ทำความเข้าใจในโครงการวิจัย และร่วมกันฝึกทำแบบฝึกหัดไปตามกิจกรรมที่วิทยากรมอบหมายให้ดำเนินการ ทำให้เกิดความมั่นใจที่จะนำไปขยายผลกับทีมวิจัยในพื้นที่ของตนเอง

- การใช้สื่อหลายรูปแบบ ทำให้นักวิจัยเกิดความรู้สึก

เข้าถึง เข้าใจและสนุก สร้างความตื่นตัวให้กับผู้เข้าร่วมได้ตลอด เช่น วิจัยขั้นเทพวิจัยของสูง วิจัยกินได้ งานวิจัยไม่ใช่แฟชั่น ถนนการวิจัย และนักวิจัยใหญ่

- ความรู้และความเข้าใจเพื่อการนำไปใช้ จากการ

ฝึกอบรมทำให้นักวิจัยมีความรู้ที่จะนำไปสื่อสารสร้างความเข้าใจกับทีมวิจัยในพื้นที่ได้ทราบหลักการ กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นคืออะไร ทำอย่างไร ข้อมูลที่ต้องเก็บมีข้อมูลอะไรบ้าง ซึ่งประเด็นการเก็บข้อมูลอาจมีการเพิ่มเติมจากทีมวิจัยได้อีกหากจะทำให้งานวิจัยมีข้อมูลที่สมบูรณ์ บทบาททีมวิจัยในการทำวิจัยมีอะไรบ้างซึ่งจะแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัดด้านการใช้เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูลของนักวิจัยแต่ละคน

- ข้อเสนอแนะต่อทีมวิทยากรและ Node พี่เลี้ยง

นักวิจัยมีความต้องการที่จะเรียนรู้ในกระบวนการถัดไป และต้องการให้มีการลงพื้นที่ติดตามความก้าวหน้าและการนำความรู้ทักษะไปใช้ของนักวิจัยด้วยว่ามีความถูกต้องหรือมีปัญหาอย่างไร ควรปรับปรุงอย่างไร

กลุ่ม Node พี่เลี้ยง

- การปรับทัศนคติต่อการจัดกระบวนการสนับสนุน

(พินิจ คาดพันโน) เดิม Node จะไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นในการจัดงานฝึกอบรมเสริมศักยภาพให้กับนักวิจัย ส่วนมากเน้นการจัดกระบวนการไปตามประสบการณ์เดิมที่เคยทำ ไม่ได้คำนึงถึงเป้าหมายในการจัดงาน รายละเอียดของเนื้อหา วิธีการ เครื่องมือและสื่อในแต่ละขั้นตอนที่จะนำมาใช้ฝึกอบรม เรียกได้ว่า “อบรมแบบไร้กระบวนการ” (พนมวรรณ คาดพันโน) ดังนั้น งานฝึกอบรมจึงไม่ใช่เพียงกิจกรรมที่จะทำตามแผนงานเท่านั้น ทุกเนื้อหาทุกกระบวนการมีเบื้องหลังความคิดในการสื่อสารเสมอ (นิรัตน์ ศรีขำนิ) การจัดกระบวนการจะต้องชัดเจนในเป้าหมาย ชัดเจนทั้งกระบวนการโดยต้องใส่ใจรายละเอียดให้มากขึ้นเพื่อให้นักวิจัยสามารถเกิดความมั่นใจที่จะนำไปใช้ในพื้นที่ และ(อุทิศ ทาหอม) เกิดแนวคิดที่จะนำสื่อภาพวาดต่างๆ ในเวทีไปพัฒนาต่อยอดโดยนำไปประยุกต์ใช้กับสื่อ powerpoint เพื่อใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้กับกลุ่มนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการ

- การผลิตซ้ำในความรู้และฝึกปฏิบัติการจริง (ทัพไท ชุมนาสีว) ทำให้ Node พี่เลี้ยง โดยเฉพาะกลุ่ม JSN เกิดความเข้าใจในหลักการ กระบวนการ การแตกกรอบการศึกษา การกำหนดเครื่องมือ วิธีการในการเก็บข้อมูลมากขึ้น (วรัญญา ทูลธรรม) มีความมั่นใจเพิ่มขึ้นที่จะลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในพื้นที่ เนื่องจากที่ผ่านมาอาจสนับสนุนแบบลองผิดลองถูกไปบ้างตามประสบการณ์ของตัวเอง (ดวงมณี นารีนุช) หลักการ กระบวนการ เครื่องมือ วิธีการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม เป็นสิ่งสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับการทำงานกับชุมชนในช่วงเริ่มต้น

ระดับกลไกสนับสนุน

- การเสริมพลังการทำงานระหว่างเครือข่าย Node (วสุธิดา ไชยสำแดง) การทำงานของ Node ที่ผ่านมาแม้จะมี Node ในพื้นที่ 3 Node แต่ที่ผ่านมายังต่างคนต่างทำ ยังไม่มีกลไกในการเชื่อมร้อย Node ในพื้นที่ (นิรัตน์ ศรีธานี) การมีกลไกเชื่อมโยงเครือข่าย Node ในพื้นที่อีสานกลางอีสานใต้หรือ Node อื่นๆที่สนใจ มาร่วมทำงานร่วมกันครั้งนี้ นอกจากเป็นการเสริมความรู้ ทักษะให้กับนักวิจัยแล้ว ยังเป็นการเสริมศักยภาพการทำงานของ Node ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น(วสุธิดา ไชยสำแดง) จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับระบบและกระบวนการทำงานของ Node โดยมีกลไกอีสานกลางร่วมกับอีสานใต้ในรูปแบบ "เครือข่ายพี่เลี้ยง" ที่จะมาร่วมเติมเต็มความรู้และประสบการณ์ทำงานร่วมกัน ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว (วรัญญา ทูลธรรม) การพัฒนาคุณภาพงานวิจัย จำเป็นต้องอาศัยเครือข่าย Node ในพื้นที่มาร่วมกัน โดยต้องมีกลไกทำหน้าที่ในการเชื่อมร้อยคน เชื่อมร้อยงาน

- ข้อเสนอแนะต่อกลไกการสนับสนุน (พินิจ คาดพันโน) ในส่วนของ Node ในพื้นที่จังหวัดยโสธรทั้ง 3 Node ซึ่งเป็นศักยภาพที่ดีในการผลักดันความรู้สู่การขยายผลเชิงพื้นที่และการขยายผลทางนโยบายของจังหวัดยโสธร ควรมีเวทีเรียนรู้เพื่อพัฒนางานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กลไกภาคอีสาน หรือกลไกอีสานกลางร่วมกับอีสานใต้ หรือกลไกในพื้นที่จังหวัดยโสธรก็ได้ (พนมวรรณ คาดพันโน) เวทีที่ควรจะดำเนินการร่วมกันทั้ง 3 Node จังหวัดยโสธร ควรเป็นเวทีนำเสนอความก้าวหน้าในการเก็บข้อมูล (ทัพไท ชุมนาสีว) การเชื่อมโยงระหว่างกลไกการสนับสนุนงานของภาคอีสาน ที่มีกลไกฐานข้อมูลควรนำผลการดำเนินงานตลอด 3 วันเผยแพร่ในเว็บวิจัยอีสานด้วย(บุญเสริมฐ์ เสียงสนั่น) ข้อจำกัดในการจัดกระบวนการที่พบคือ การนำเกมส์มาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการปรับลดขอบในการพัฒนาเรื่องนี้ให้มากขึ้น

ข. การสรุปวิเคราะห์ข้อมูล เป็นกระบวนการหมุนเสริมคุณภาพเชิงกระบวนการเพื่อสนับสนุนเนื้อหาของรายโครงการ โดยในกระบวนการสนับสนุนการสรุปวิเคราะห์ข้อมูลได้มีการออกแบบให้ รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ สิมารักษ์ ซึ่งเป็น Outsource นักวิชาการจากภายนอกเข้ามามีบทบาทในการเสริมความรู้ ทักษะ และยกระดับงานทางความรู้ และเครื่องมือ หลักการวิเคราะห์ข้อมูลให้กับพี่เลี้ยงและนักวิจัย รวมทั้งสิ้น 9 โครงการ จาก 6 Node ได้แก่ Node นักวิชาการมหาสารคาม 2 โครงการ, Node พุ่งกลาร้องไห้ 2 โครงการ, Node เกษตรกรรมยั่งยืน 1 โครงการ, ชุดโครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน 1 โครงการ, ชุดโครงการสุขภาวะและการควบคุมโรคติดต่อ ยโสธร 1 โครงการ, ชุดโครงการเกษตรอินทรีย์ยโสธร 2 โครงการ เป็นพื้นที่ปฏิบัติการ มีขั้นตอนการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการเตรียมการขั้นตอนการปฏิบัติการ และขั้นตอนการสรุปประเมินการเรียนรู้ ในแต่ละขั้นตอนมีกระบวนการและผลการดำเนินงานดังนี้

ขั้นตอนการเตรียมการ

การเตรียมการก่อนปฏิบัติการสรุปวิเคราะห์ข้อมูล มีกระบวนการเตรียมการ 5 ขั้นตอน

- 1) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การสรุปวิเคราะห์เพื่อออกแบบปฏิบัติการของแต่ละ Node
- 2) การวิเคราะห์ ประเมินปัญหาและความต้องการพัฒนา ทักษะ เครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- 3) การกำหนดหลักสูตรการจัดกระบวนการสรุปวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อออกแบบปฏิบัติการ
- 4) การประสานงานวิทยากรเพื่อเติมทักษะ เครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบปฏิบัติการ
- 5) การคัดเลือกโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าร่วมปฏิบัติการ จาก 6 Node แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มโครงการ คือ กลุ่มที่มีการปฏิบัติการ กลุ่มพร้อมที่จะปฏิบัติการ และกลุ่มเริ่มเก็บข้อมูลบริบท

ขั้นตอนการปฏิบัติการ

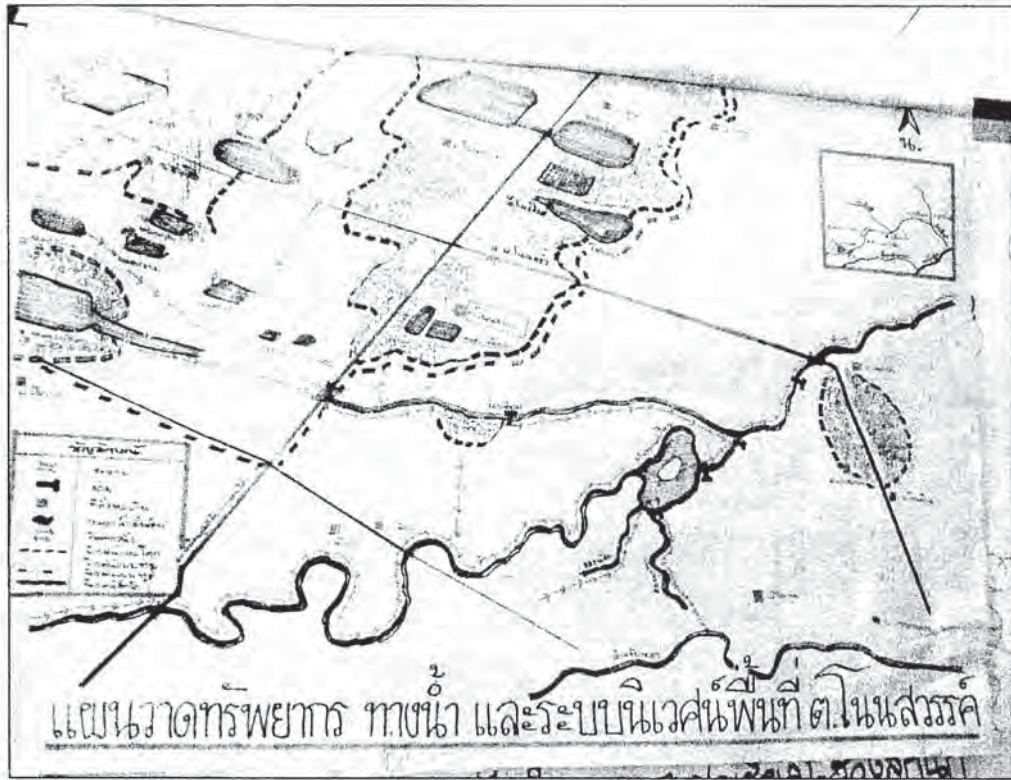
ในการปฏิบัติการ ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบเวทีกลาง โดยมีชุดปฏิบัติการ ดังนี้

- 1) การแบ่งกลุ่มย่อยรายโครงการเพื่อร่วมกันทบทวน โจทย์การวิจัย วัตถุประสงค์ กรอบการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวมว่า ครบถ้วนหรือไม่

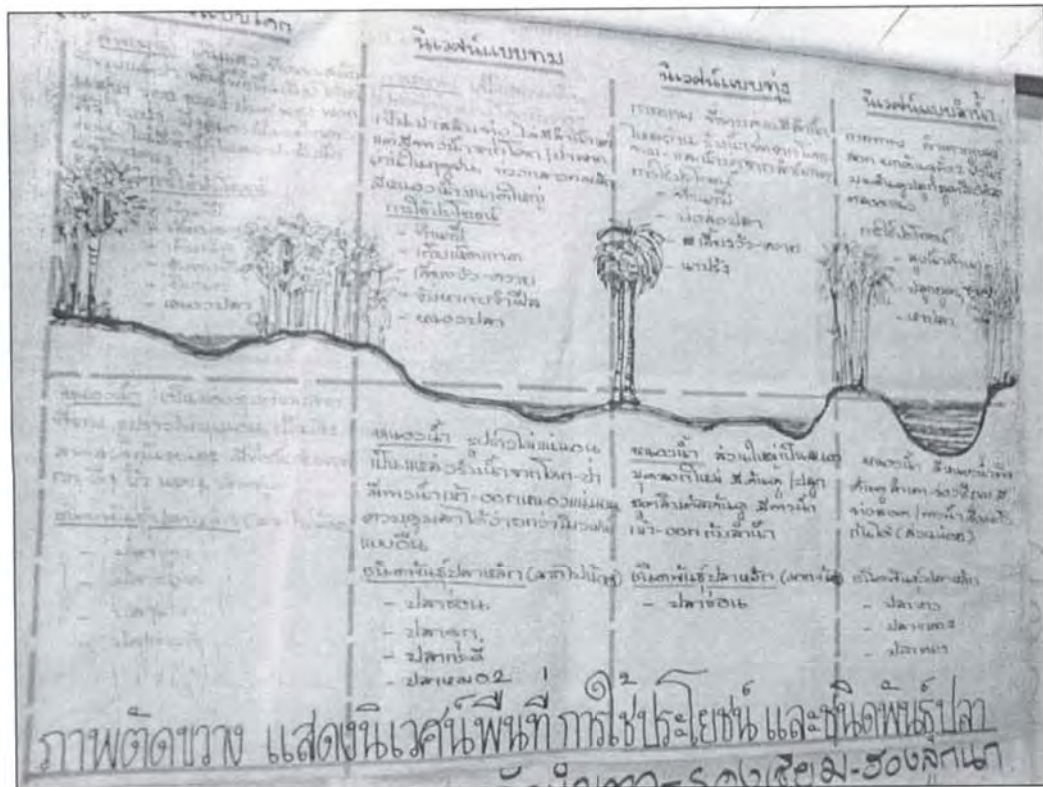
เบื้องต้น

2) แต่ละโครงการร่วมกันสรุปข้อมูลตามกรอบการศึกษาใน

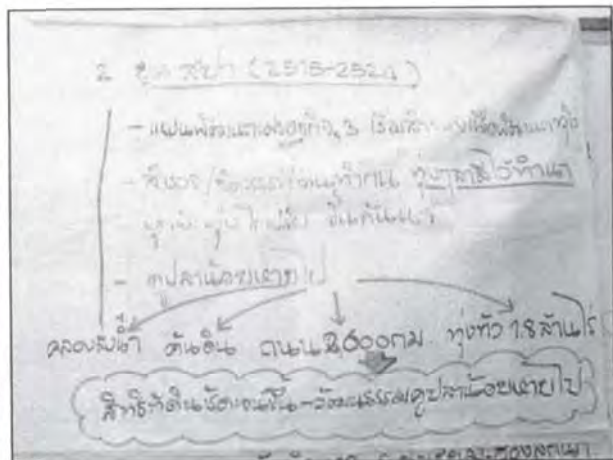
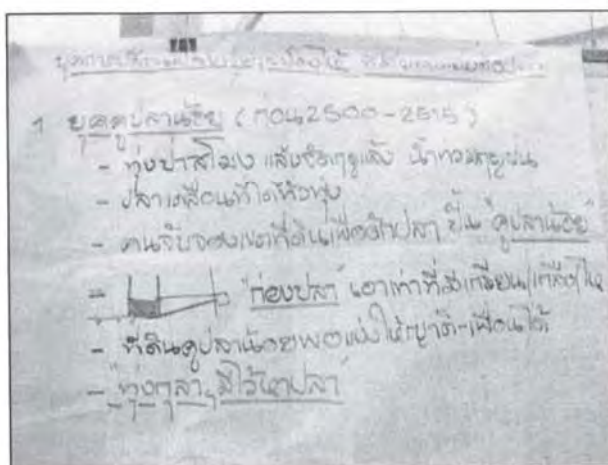
3) แต่ละโครงการร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่สอดคล้องกับประเด็นการวิจัยของแต่ละโครงการ ได้แก่ แผนวาดทรัพยากร ภาพตัดขวาง ผังเครือญาติ เส้นประวัติศาสตร์ ต้นไม้ปัญหาร่วมกับ SWOT เพื่อวิเคราะห์ทางเลือกในการปฏิบัติการ ดังตัวอย่างภาพประกอบ



แผนภาพประกอบที่ 5.7 แสดงเครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แผนวาดทรัพยากรทางน้ำและระบบนิเวศ



แผนภาพประกอบที่ 5.8 แสดงเครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ภาพตัดขวางเพื่อการอธิบายสภาพพื้นที่ การใช้ประโยชน์ และชนิดพันธุ์ปลา



แผนภาพประกอบที่ 5.9 แสดงเครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เส้นประวัติศาสตร์

ในส่วนเครื่องมือที่มีการนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ทางเลือกในการปฏิบัติการ พบว่า มีการนำเครื่องมือต้นไม้ปัญหาร่วมกับSWOT ดังแผนภาพประกอบที่ 5.10



แผนภาพประกอบที่ 5.10 ภาพซ้ายมือ : แสดงหลักการใช้เครื่องมือการวิเคราะห์โดยใช้ต้นไม้อุปสรรคและ SWOT

ภาพขวามือ : แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ต้นไม้อุปสรรคและSWOTเป็นเครื่องมือการวิเคราะห์ทางเลือกในการปฏิบัติการ

4) การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านเครื่องมือการวิเคราะห์ของแต่ละโครงการในเวทีกลาง

5) การเติมมุมมองทางความรู้เชิงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตามลำดับชั้นของข้อมูลบนฐานข้อเท็จจริงของแต่ละโครงการในเวทีกลาง โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ สิมารักษ์ ตามลักษณะความก้าวหน้าใน 3 กลุ่มโครงการ ดังนี้

5.1) กลุ่มที่มีการปฏิบัติการ เน้นการเสริมมุมมองทางความรู้เพื่อการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

5.2) กลุ่มพร้อมที่จะปฏิบัติการ เน้นการเสริมมุมมองทางความรู้เชิงการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นทิศทางการวิเคราะห์ผ่านเครื่องมือ และการปฏิบัติการที่ให้ความสำคัญต่อคุณค่าและความหมายของคนในของแต่ละโครงการ โดยมีหลักการพิจารณา 3 หลักการ คือ

(1) การวิเคราะห์ผ่านกรอบการศึกษาและวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลแต่ละโครงการ

(2) การจัดระบบข้อมูลตามกรอบการศึกษาและวัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นลำดับชั้นหรือกลุ่มของข้อมูล

(3) การจัดความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตามลำดับชั้นของข้อมูลที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การกำหนดทางเลือกเพื่อการปฏิบัติการในโครงการ ทั้งนี้ จะใช้โจทย์การวิจัยและข้อเท็จจริงของโครงการเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ

5.3) กลุ่มเริ่มเก็บข้อมูลบริบท เน้นการเสริมมุมมองทางความรู้เชิงการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบการศึกษาและเครื่องมือที่เหมาะสมต่อการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลของโครงการวิจัยในลำดับต่อไป

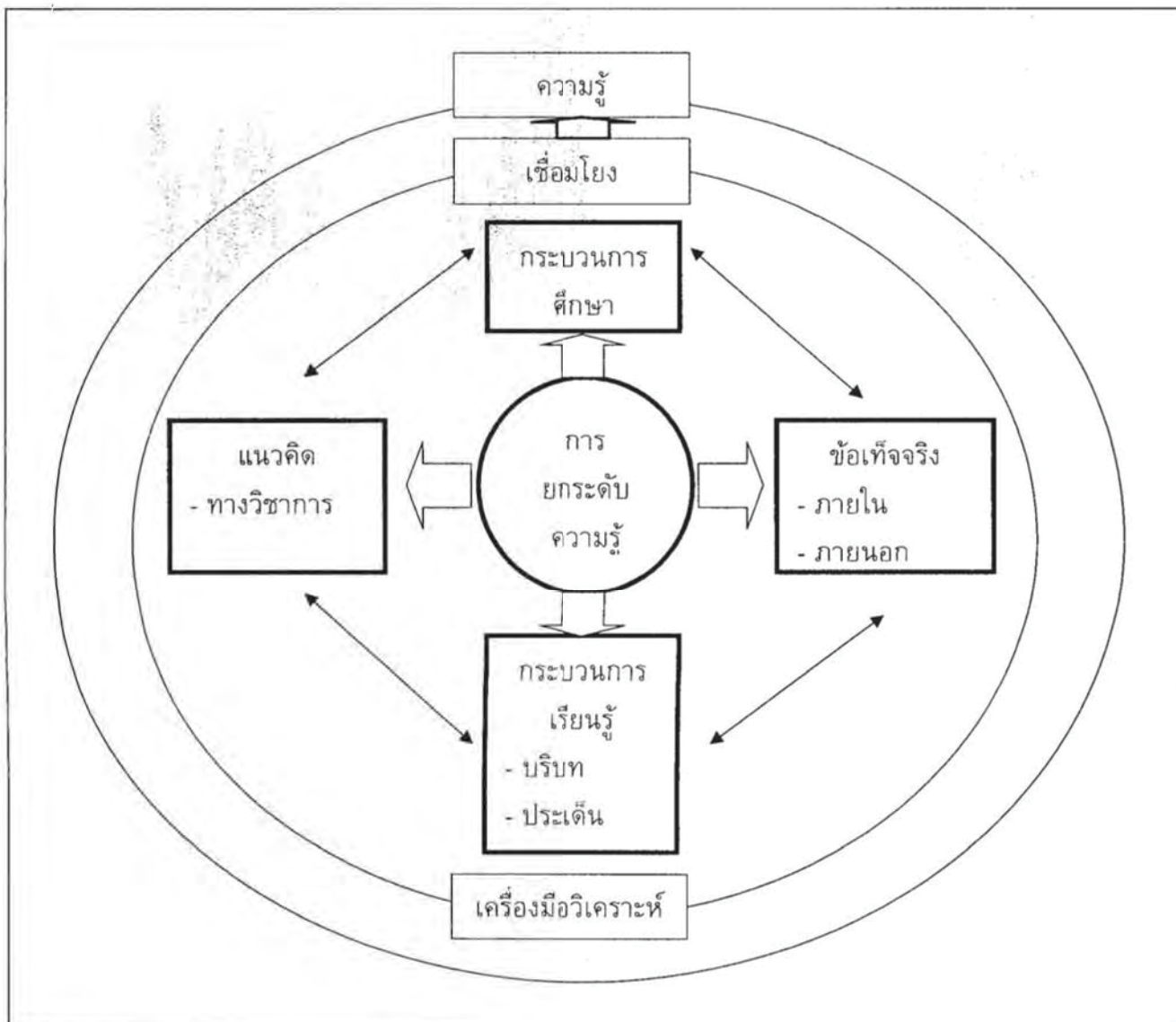
ขั้นตอนการสรุปประเมินการเรียนรู้ ในขั้นตอนการสรุป

ประเมินการเรียนรู้จากการทดลองปฏิบัติการร่วมกันของพี่เลี้ยงกลไกอีสานกลาง ดังนี้

1. “เครื่องมือเป็นทั้งเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล” การเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละโครงการได้มีการนำเครื่องมือที่สอดคล้องกับประเด็นการวิจัยมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนวาดทรัพยากร ภาพตัดขวาง ผังเครือญาติ เส้นประวัติศาสตร์ ขณะเดียวกันข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการใช้เครื่องมือดังกล่าวมา ก็ยังสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับทีมวิจัยชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ดังที่แผนภาพประกอบที่ 5.7, 5.8, 5.9 และ 5.10

2. “คนคือเครื่องมือที่สำคัญที่สุด เครื่องมือเป็นเพียงตัวช่วย” จากการสรุปประเมินการเรียนรู้ พบว่า คนคือเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนของเครื่องมือเป็นเพียงตัวช่วยเอื้อต่อการสร้างการเรียนรู้และทำให้เห็นชุดข้อมูลที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับทีมวิจัยจะเลือกใช้เครื่องมือให้เหมาะสมกับประเด็นการวิจัย

3. “4 วงจรแห่งการยกระดับความรู้ชุมชนในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” การยกระดับความรู้ชุมชนในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในเบื้องต้น ควรประกอบด้วย 4 วงจรเป็นองค์ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลไปสู่การแปลงเป็นสารสนเทศเพื่อยกระดับให้เป็นความรู้ ได้ดังแผนผังภาพประกอบที่ 5.11



แผนภาพประกอบที่ 5.11 แสดง 4 วงจรแห่งการยกระดับความรู้ชุมชนในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จากแผนภาพประกอบที่ 5.11 อธิบายได้ว่า 4 วงจรแห่งการยกระดับความรู้ชุมชนในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วย

3.1) แนวคิดและทฤษฎีนำการวิจัย ซึ่งนักวิจัยจะต้องมีความชัดเจนในกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยเป็นเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบ การแตกกรอบการศึกษา การกำหนดเครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูลได้ในเบื้องต้น ความสำคัญของการศึกษาแนวคิดทฤษฎีจะช่วยยกระดับความรู้ ความสามารถในการวิเคราะห์ได้เร็วและหลากหลายมิติมากขึ้น ทั้งนี้หากกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยที่มียังอาจยังไม่มีความชัดเจนในช่วงแรก ทีมวิจัยจะต้องมีการทบทวนและเติมเต็มโดยอาศัยนักวิชาการหรือ Outsource ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในประเด็นการวิจัยนั้นๆ เป็นตัวช่วยในการวิพากษ์และการจัดทำ Concept ร่วมกับทีมวิจัยเป็นระยะๆ

3.2) กระบวนการศึกษา ซึ่งเป็นผลมาจากที่ทีมวิจัยมีความชัดเจนในกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยเป็นเบื้องต้น จากนั้นนำมากำหนดเป็นกรอบการศึกษาข้อมูลตามวัตถุประสงค์เพื่อตอบโจทย์การวิจัยในโครงการ หรือเรียกว่า “ดี โจทย์ให้แตก แดกกรอบให้ชัด” เพื่อนำไปสู่การกำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

3.3) ข้อเท็จจริง หรือ ข้อมูลที่ทีมวิจัยร่วมกับเก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูล ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงนั้นจะต้องประกอบด้วยข้อเท็จจริงภายในและข้อเท็จจริงภายนอกตามกรอบการศึกษาที่ออกแบบไว้

3.4) กระบวนการเรียนรู้ ในที่นี้หมายถึงกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านข้อมูลที่สำคัญ คือ ข้อมูลบริบทและข้อมูลประเด็นการวิจัยซึ่งกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ จะต้องอาศัยเครื่องมือ (Tool) ได้แก่ แผนวาดทรัพยากร ภาพตัดขวาง ผังเครือญาติ เส้นประวัติศาสตร์ และต้นไม้ปัญหาร่วมกับ SWOT ช่วยในการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลให้เห็นมิติความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มข้อมูลที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบเพื่อนำมาสังกัดเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัย

ค. การสรุปผลการดำเนินโครงการ ในการสรุปผลการดำเนินโครงการโครงการในกลุ่มกลไกอีสานกลาง ได้มีการปฏิบัติการในระดับ Node โดยใช้ case study การขับเคลื่อนนโยบายการอ่านหนังสือจังหวัดยโสธร เป็นพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้คุณภาพงานที่นำไปสู่การขับเคลื่อนนโยบายร่วมกัน กระบวนการปฏิบัติการและผลการดำเนินงานจะกล่าวไว้ในบทที่ 8 ต่อไป

ง. การสรุปบทเรียนการดำเนินงานของกลุ่มกลไกอีสานกลาง

จากการสรุปบทเรียนการดำเนินงานของกลุ่มกลไกอีสานกลาง พบคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการทดลองปฏิบัติการเรียนรู้ผ่านชุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อม การสรุปวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผลการดำเนินโครงการของกลุ่มกลไกอีสานกลาง ดังนี้

1. การพัฒนาบุคลากรด้านความรู้ในแง่ของเนื้อหาและการจัดการโครงการที่มีปัญหา ทักษะ เครื่องมือการสนับสนุนโครงการวิจัยให้มีคุณภาพ เป็นผลมาจากความรู้ทางประสบการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ประเด็นงานที่หลากหลายทั้งที่เป็นประเด็นเฉพาะพื้นที่ ได้แก่ สุขภาวะ เด็กและเยาวชน เศรษฐกิจชุมชน เกษตรกรรมยั่งยืน ชุมชนพุทธธรรม และประเด็นวิจัยที่หลากหลายในเชิงพื้นที่ ได้แก่ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า แต่ละ Node มีชุดความรู้ในการสนับสนุนงานวิจัยที่แตกต่างกัน ตั้งแต่การสนับสนุนงานต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ส่งผลให้พี่เลี้ยงนำความรู้ ทักษะ และเครื่องมือที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันไปปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพงานของพี่เลี้ยง

2. การพัฒนากลไกการสนับสนุนคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่
ตอบโจทย์การสนับสนุนการสร้างคุณภาพเชิงกระบวนการและการยกระดับเนื้อหาการทำงาน
ของพี่เลี้ยงในรูปแบบ “กลไกความร่วมมือ” มีลักษณะที่มาจากพื้นฐานความสนใจ
จุดเด่นทางความรู้ ประสบการณ์ เทคนิคการทำงานของพี่เลี้ยง เป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญต่อ
การสนับสนุนงานระดับ Node เพื่อให้ Node เป็น Node ที่มีคุณภาพ โดยการ “ใช้ความรู้เป็น
ตัวเชื่อมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน” จากการกำหนดเป้าหมายและการออกแบบแผนงานร่วมกัน
คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากลไกดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิด “ทีมพี่เลี้ยงสนับสนุนคุณภาพ
งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเชิงกระบวนการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมนักวิจัยใหม่ และการสรุป
วิเคราะห์ข้อมูล” เน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการความรู้ ซึ่งเป็นทีมที่มี
องค์ประกอบด้วย

- นักยุทธศาสตร์ ทำหน้าที่ในการเดิมและขมวดประเด็นสำคัญเพื่อสร้าง
การเรียนรู้

- นักบริหารจัดการงานฝึกอบรม ทำหน้าที่ในการออกแบบกระบวนการ
ฝึกอบรม การประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายและทีมวิทยากร การกำกับภาพรวมของ
กระบวนการฝึกอบรม และการประเมินผลการเรียนรู้

- นักผลิตสื่อเพื่อการเรียนรู้ ทำหน้าที่ในการผลิตสื่อในรูปแบบต่างๆ ที่
จะนำมาใช้ในกระบวนการฝึกอบรม ได้แก่ ภาพวาด VCD และนักวิจัย เป็นต้น แต่โดยมากเป็น
จะการใช้ภาพวาดเป็นสื่อประกอบการฝึกอบรมเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้และเข้าใจได้
มากขึ้น

- นักปฏิบัติการ ทำหน้าที่ในการจัดกระบวนการตามหลักสูตรที่
ออกแบบไว้ร่วมกัน

ทีมพี่เลี้ยงชุดสนับสนุน จะมีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนคุณภาพงาน
ระดับ Node โดยการใช้ปฏิบัติการผ่านฐานโครงการวิจัย

3. การพัฒนาชุดประสบการณ์กระบวนการสนับสนุน
โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เกิดการพัฒนาชุดประสบการณ์กระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัย
เพื่อท้องถิ่น สำหรับเป็นหลักสูตรแกนกลางทางเลือกให้กับพี่เลี้ยง RC อีสานที่สนใจนำไปปรับใช้
ให้เหมาะสมกับบริบทของ Node จำนวน 2 เรื่อง คือ การเตรียมความพร้อมนักวิจัย และการ
สรุปวิเคราะห์ข้อมูล

4. การขยายผลชุดประสบการณ์สนับสนุนโครงการวิจัยสู่ Node
จากการเกิดทีมพี่เลี้ยงและชุดประสบการณ์กระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้ง 2
เรื่อง นำไปสู่การขยายผลชุดประสบการณ์โดยการทดลองซ้ำ เพื่อทดลองหลักสูตรและการ
พัฒนาศักยภาพทีมพี่เลี้ยงผ่านพื้นที่ปฏิบัติการโครงการวิจัยของ Node อาทิเช่น

- การขยายชุดประสบการณ์เตรียมความพร้อมนักวิจัยไปในพื้นที่

โครงการวิจัยของ Node 2 แห่ง คือ นักวิชาการมหาสารคาม ในส่วนของทีมพี่เลี้ยงจะเป็นกลุ่มพี่เลี้ยงกลไกอีสานกลางเป็นผู้จัดกระบวนการ และ Node อุบลราชธานี โดยใช้ตัวแทนทีมกลไกอีสานกลางร่วมกับพี่เลี้ยง Node อุบลราชธานี เป็นทีมวิทยากร เพื่อเป็นการเสริมศักยภาพการจัดกระบวนการฝึกอบรมให้กับพี่เลี้ยง Node ด้วย ผลที่เกิดขึ้นพบว่า ทีมวิจัยในแต่ละโครงการเกิดความเข้าใจแนวคิด หลักการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีความเข้าใจต่อบทบาทนักวิจัยของแต่ละฝ่ายระหว่างนักวิชาการกับชาวบ้าน ทีมวิจัยเกิดความเข้าใจในเป้าหมายและกระบวนการศึกษาข้อมูลที่ชัดเจนจากการทบทวนและระดมความคิดเห็นร่วมกันของทีมวิจัย การใช้เครื่องมือที่เหมาะสมต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละโครงการ ผลลัพธ์ที่สำคัญอีกประการคือ ทีมวิจัยสามารถที่จะนำไปดำเนินการต่อร่วมกับทีมวิจัยในพื้นที่ได้

- การขยายชุดประสบการณ์สรุปวิเคราะห์ข้อมูลไปในพื้นที่ชุดโครง

โครงการวิจัยรับมือภัยพิบัติจัดการภัยสุขภาพะจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้ตัวแทนทีมกลไกอีสานกลางร่วมกับพี่เลี้ยง Node เป็นทีมวิทยากร

5. การเชื่อมโยงประสบการณ์เครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นผลมาจากการเข้าร่วมปฏิบัติการสรุปวิเคราะห์ข้อมูล

มีผลให้นักวิจัยในแต่ละโครงการในแต่ละจังหวัดเกิดความคิดริเริ่มที่จะสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับพื้นที่โดยใช้รูปแบบ “การเรียนรู้ข้ามพื้นที่” เช่น การศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจในการทำงานให้กับนักวิจัย

2.2 รูปแบบการปฏิบัติการบนฐานประสบการณ์และความ

ต้องการของพี่เลี้ยง : กรณี กลไกอีสานเหนือ ประกอบด้วยกลุ่มพี่เลี้ยงที่มีความหลากหลาย วัยวุฒิ โดยส่วนใหญ่เป็นพี่เลี้ยงรุ่นกลางที่มีความรู้ มีประสบการณ์การทำงานเคลื่อนไหวทางสังคมร่วมกับภาคี เครือข่ายในพื้นที่ และพี่เลี้ยงรุ่นใหม่ (JSN) ทั้งนี้กลุ่มพี่เลี้ยงทั้งรุ่นกลางและรุ่นใหม่ยังมีความต้องการที่อยากพัฒนาเทคนิคและกระบวนการวิจัย กลไกอีสานเหนือ ประกอบด้วยหน่วยประสานงานในพื้นที่(Node)ดังนี้ Node หนองบัวลำภู, Node เลย, Node ชัยภูมิ, ชุดโครงการผู้พิการนครราชสีมา, ชุดโครงการนักวิชาการอีสานตอนเหนือ, ชุดโครงการห้วยหลวง, ชุดโครงการเศรษฐกิจชุมชนลุ่มน้ำป่าว และชุดโครงการผู้ไทกาฬสินธุ์ ด้วยบริบทของ Node และความใกล้เคียงกันในเชิงพื้นที่ จึงให้ความสำคัญต่อการเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ระหว่าง Node และพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยง JSN ให้มีทักษะและความสามารถในการติดตามสนับสนุนโครงการในพื้นที่ได้ ดังนั้น เป้าหมายการปฏิบัติการ คือ การสนับสนุนคุณภาพเชิงกระบวนการโดยใช้ฐานประสบการณ์การสนับสนุนโครงการวิจัยของพี่เลี้ยงและปัญหาความต้องการของพี่เลี้ยง กระบวนการทำงานของกลไกประกอบด้วย การออกแบบปฏิบัติการ การปฏิบัติการ ดังนี้

การออกแบบปฏิบัติการ เน้นกระบวนการปฏิบัติการผ่านวิธีการ

แลกเปลี่ยนประสบการณ์การสนับสนุนงานภายในกลไก ทุก 2 เดือน ผ่านประเด็นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาคุณภาพรายงานการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยใช้โครงการวิจัยของ Node เป็น case study รวมถึงการส่งเสริมกำลังใจด้านการทำงานให้กับพี่เลี้ยงและมีการสรุปบทเรียนการทำงานของกลไก โดยมีการแบ่งบทบาทการทำงานร่วมกันของทีมกลไกอีสานเหนือ ดังนี้

- การประสานงาน โดยมี อ.พิภพ หัสสามีหน้าที่ในการประสานงานพี่เลี้ยงกลุ่มอีสานเหนือ และประสานงานกับฝ่ายเลขากลไกภาคอีสาน
- การออกแบบกระบวนการ มีหน้าที่ในการกำหนดเนื้อหาและออกแบบกระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการสรุปบทเรียน โดยจะมีการมอบหมายให้คณะทำงานภายในกลไกอีสานเหนือเป็นครั้งๆ
- การสรุปและจัดทำเอกสารรายงานผลการดำเนินกิจกรรม จะใช้วิธีมอบหมายงานผลัดเปลี่ยนการทำงานแต่ละ Node และทีมกลไกอีสานเหนือและเลขากลไกภาคอีสานจะตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในเอกสารรายงาน
- การติดตามประเมินผล ใช้วิธีการประเมินผลการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมในรูปแบบการอภิปรายรายบุคคลในการประชุมกลไกแต่ละครั้ง

การปฏิบัติการ การปฏิบัติการที่พบในกลไกอีสานเหนือ มีกิจกรรม 3 ด้านได้แก่

การทบทวนตนเองและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการสรุปบทเรียน มีรายละเอียดดังนี้

ก. การทบทวนตนเองและแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ขั้นตอนการเตรียมการ ก่อนการปฏิบัติการทีมกลไกอีสานเหนือจะร่วมกันกำหนดเนื้อหาที่จะสนับสนุนงานโครงการวิจัยต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำจากบทเรียนและประสบการณ์ของพี่เลี้ยงแต่ละ Node และยังให้ความสำคัญต่อการเสริมกำลังใจด้านการทำงานให้กับพี่เลี้ยงไปพร้อมๆ กัน

ขั้นตอนการปฏิบัติการ ดำเนินการปฏิบัติการแลกเปลี่ยนชุดประสบการณ์การสนับสนุนงานโครงการวิจัยต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ

ขั้นตอนการสรุปประเมินการเรียนรู้ ผลจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสนับสนุนงานโครงการวิจัยต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ พี่เลี้ยงกลไกอีสานเหนือเกิดการเรียนรู้ อาทิ

1) หลักการ วิธีการพัฒนาโจทย์การวิจัยที่มีคุณภาพ พี่เลี้ยงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจสภาพพื้นที่เป้าหมายทั้งปัญหาและศักยภาพของพื้นที่ และโจทย์ต้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การทำงานของ Node

2) การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย จะต้องยึดหัวข้อหรือองค์ประกอบของการเขียนข้อเสนอโครงการตามรูปแบบที่กำหนดไว้ และจะต้องให้ความสำคัญกับข้อมูลสนับสนุนในหลักการและเหตุผลที่บ่งบอกปัญหา ศักยภาพของชุมชน ความรู้เดิมที่มีและช่องว่างความรู้ที่ยังขาด วิธีการหาความรู้ในโครงการวิจัย

3) ก่อนส่งข้อเสนอโครงการเข้าสู่เวทีพิจารณาระดับภาค จะต้องมีการบวนการกลั่นกรองข้อเสนอโครงการโดยผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ที่มีความรู้ทางวิชาการต่อประเด็นยุทธศาสตร์งานของพี่เลี้ยง เข้าใจแนวคิด หลักการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีผู้ที่มีประสบการณ์งานเคลื่อนไหวทางสังคมช่วยพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัย

4) การติดตาม สนับสนุนโครงการ ที่จะต้องให้ความสำคัญ คือ

- การเตรียมความพร้อมนักวิจัยใหม่ เนื่องจากมีความสำคัญต่อการสร้างความมั่นใจให้กับนักวิจัยได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และนำไปใช้ในการดำเนินโครงการได้

- การสรุปบทเรียน อาจแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เน้นการสรุปบทเรียนเพื่อเขียนรายงานความก้าวหน้า จะมีส่วนช่วยทำให้ทีมวิจัยร่วมกันทบทวนข้อมูลกระบวนการวิจัย และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะที่ 1 นำไปสู่การเขียนรายงานความก้าวหน้าได้ ระยะที่ 2 เน้นการถอดองค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย

- การนำเสนอผลการวิจัย เพื่อสร้างการเรียนรู้ระหว่างโครงการวิจัยในพื้นที่ และควรมี Outsource ภายนอกเข้ามาช่วยแลกเปลี่ยนมุมมองทางวิชาการ มุมมองต่อกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อรับใช้กระบวนการเคลื่อนไหวของพื้นที่ ซึ่งต้องแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 นำเสนอผลความก้าวหน้าของโครงการวิจัย ในส่วนระยะที่ 2 เป็นการนำเสนอผลการดำเนินโครงการวิจัยต่อสาธารณะ

- การพิจารณารายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์ จะต้องมีการจัดระบบการพิจารณารายงานภายในของ Node โดยผู้อ่านรายงานวิจัยควรประกอบด้วยผู้มีประสบการณ์ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน ได้แก่ นักวิชาการ นักพัฒนา และ Outsource ภายนอกเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

5) การจัดการโครงการล่าช้า ผิดสัญญา ในแต่ละ Node จะมีบริบทของการจัดการโครงการที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของนักวิจัยในพื้นที่ โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีการ ดังนี้

- ปรึกษาหารือร่วมกับทีมวิจัยในพื้นที่เพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน หรือสร้างข้อตกลงร่วมกัน

- พี่เลี้ยงช่วยจัดกระบวนการในโครงการวิจัยร่วมกับทีมวิจัย

- ใช้ระบบการติดตามร่วมกับทีมปรึกษา Node ในพื้นที่
- ใช้วิธีการสื่อสารผ่านผู้บริหารของหัวหน้าโครงการวิจัย
- ใช้หนังสือการติดตามที่ลงนามโดย สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ข. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาคุณภาพรายงานการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)

ขั้นตอนการเตรียมการ ก่อนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

การพัฒนาคุณภาพรายงานการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย มีกระบวนการเตรียมการดังนี้

1) ฝ่ายประสานงานของกลไกอีสานเหนือได้หาหรือรูปแบบวิธีการจัดกระบวนการอบรมร่วมกับฝ่ายเลขากลไกภาคอีสาน โดยเสนอให้การพัฒนาคุณภาพรายงานการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ควรเน้นการเสริมความรู้ ความเข้าใจในสำคัญองค์ประกอบของรายงานการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย การเสริมทักษะการเขียนรายงานวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยใช้ข้อมูลในโครงการวิจัยแต่ละโครงการ ในการจัดกระบวนการอบรม ควรให้ Outsource ภายนอกที่มีความรู้ และมีบทบาทในการอ่านรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มาเป็นวิทยากรสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้เข้าร่วม

2) ประชุมคณะทำงานกลไกอีสานเหนือ เพื่ออภิปรายข้อเสนอที่ได้หาหรือในเบื้องต้น การกำหนดบทบาทหน้าที่ในเชิงการจัดการของทีมกลไกอีสานเหนือ ได้แก่ ฝ่ายประสานงานวิทยากร ฝ่ายการเงิน/ บัญชี ฝ่ายลงทะเบียน ฝ่ายการจัดการเอกสารรายงาน ฝ่ายประเมินผลการฝึกอบรม

ขั้นตอนการปฏิบัติการ ชุดปฏิบัติการการพัฒนาคุณภาพรายงานการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย(RE) มีขั้นตอนการปฏิบัติการ ดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาคุณภาพรายงานวิจัย

- (1) สร้างความเข้าใจเพื่อให้เห็นความสำคัญของการเขียนรายงานการวิจัย
- (2) อธิบายองค์ประกอบหรือหัวข้อต่างๆ ในรายงานการวิจัยแต่ละบท โดยละเอียด พร้อมยกกรณีตัวอย่างที่ดีในแต่ละองค์ประกอบ
- (3) ฝึกปฏิบัติการเขียนรายงานการวิจัย และรายงานของ Node (อาสา) โดยการแบ่งกลุ่มย่อย
- (4) นำเสนอผลการเขียนรายงานโดยใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในเวทีใหญ่ โดยนำเสนอรายโครงการ และราย Node
- (5) อภิปรายแลกเปลี่ยน และให้ข้อเสนอแนะในแต่ละบท โดยวิทยากร (ดร.โกมล สนั่นก้องและดร.สุวรรณา บัวพันธ์) ร่วมกับพี่เลี้ยง Node

2) การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)

- (1) อธิบายความสำคัญของการเขียน RE
- (2) อธิบายองค์ประกอบหรือหัวข้อต่างๆ ของการเขียน RE โดยละเอียด พร้อมยกกรณีตัวอย่าง RE ที่ดี
- (3) ฝึกปฏิบัติการเขียน RE โดยการแบ่งกลุ่มย่อย
- (4) นำเสนอผลการเขียน RE โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในเวทีใหญ่
- (5) อภิปรายแลกเปลี่ยน และให้ข้อเสนอแนะ โดยวิทยากร (ดร.โกมล สนั่นก้องและดร.สุวรรณา บัวพันธ์) ร่วมกับพี่เลี้ยง Node

ขั้นตอนการสรุปประเมินการเรียนรู้ จากการปฏิบัติการการพัฒนาคุณภาพรายงานการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย(RE) มีผลประเมินการเรียนรู้ร่วมกัน

1) ด้านรายงานการวิจัย

- (1) ความเข้าใจหลักการ และความสำคัญขององค์ประกอบในรายงานวิจัยชัดเจนมากขึ้น และเกิดความเชื่อมั่นในการติดตาม สนับสนุนรายงานมากขึ้น
- (2) เรียนรู้ทักษะการเขียนรายงานการวิจัยในแต่ละบทจะต้องสื่อสารข้อมูลอะไรบ้าง
- (3) การจัดระบบข้อมูลในรายงานการวิจัยมีความชัดเจนขึ้น

2) การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)

- (1) เข้าใจหลักการและความสำคัญของการเขียน RE ที่มีผลต่อการสื่อสารไปยังผู้สนับสนุนงบประมาณด้านการวิจัย
- (2) นักวิจัยสามารถนำผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการวิจัยมาเขียน RE ได้

ค. การสรุปบทเรียนของกลไกอีสานเหนือ

ผลจากการสรุปบทเรียนการสนับสนุนคุณภาพเชิงกระบวนการของกลไกอีสานเหนือ พบว่า มีบทบาทการสนับสนุนงานคุณภาพเชิงกระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัยในระดับ Node และนำไปสู่คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานร่วมกัน ดังนี้

- 1) การเกิดจิตภาพการทำงานร่วมกัน โดยในระยะเริ่มต้นให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแนวราบระหว่างพี่เลี้ยงในพื้นที่กลไกอีสานเหนือ โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ของแต่ละ Node เป็นฐานในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จาก

สัมพันธภาพที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตรจึงได้นำไปสู่การสร้างจินตภาพการทำงานร่วมกันโดย การกำหนดเป้าหมาย แผนงาน และบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน

2) เกิดการพัฒนาความรู้ และทักษะการสนับสนุนโครงการวิจัย
ซึ่งเป็นผลมาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทุก 2 เดือน ส่งผลต่อการนำประสบการณ์ที่เกิดจากการ แลกเปลี่ยนไปปรับใช้ในการสนับสนุนงานโครงการวิจัย ได้แก่ การพัฒนาโจทย์วิจัย ทักษะการ จัดการโครงการล่าช้า ผิดสัญญา ทักษะการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในพื้นที่

3) เกิดความรู้ชัดในบทบาทหน้าที่ของพี่เลี้ยงในการติดตาม
สนับสนุนโครงการวิจัยมีกระบวนการอะไรบ้าง และควรให้ความสำคัญในกระบวนการสนับสนุน เรื่องใดและในช่วงใดเป็นหลัก

4) เกิดการหนุนช่วยเชิงกระบวนการระหว่าง Node ได้แก่ การอ่าน ข้อเสนอโครงการวิจัยก่อนส่งเข้าเวทีพิจารณาระดับภาค การอ่านรายงานความก้าวหน้าก่อนส่ง ให้กับ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น การเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในเวทีรายงานความก้าวหน้า ผลจาก การหนุนช่วยเชิงกระบวนการ ทำให้พี่เลี้ยงได้เรียนรู้ประเด็นงานใหม่ๆ และประสบการณ์ทำงาน ของแต่ละ Node

5) เกิดความเป็นเจ้าของกลไกร่วมในฐานะที่ทุกคนเป็นกลไก
ความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของร่วมในฐานะกลไกไม่ได้มีเพียงเฉพาะความเป็นเจ้ากลไกย่อย แต่รวมถึง การเป็นเจ้าของร่วมในกลไกระดับภาค ที่มองว่ามีความสำคัญต่อการสร้างพื้นที่ให้กับคนทำงาน วิจัยเพื่อท้องถิ่นได้มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม มีโอกาสเรียนรู้ และมีส่วน ร่วมในการพัฒนาประสบการณ์ทำงานใหม่ๆ เพื่อตอบโจทย์การสร้างคุณภาพทางความรู้ คุณภาพนักวิจัย และคุณภาพพื้นที่ชุมชนมากยิ่งขึ้น

6) การขยายผลชุดประสบการณ์สนับสนุนโครงการวิจัยสู่ Node
เป็นผลมาจากการปฏิบัติการการพัฒนาคุณภาพรายงานการวิจัยที่จัดขึ้นในพื้นที่กลไกอีสาน เหนือ ชุดประสบการณ์การพัฒนาคุณภาพรายงานการวิจัยได้นำไปขยายผลในพื้นที่ โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของ Node อุบลราชธานี เป็นการพัฒนาคุณภาพรายงานการวิจัยฉบับ สมบูรณ์ ทีมวิทยากร ประกอบด้วย แกนกลไกอีสานเหนือ 1 คน ทำหน้าที่เป็นวิทยากรหลักใน การระดมปัญหาการเขียนรายงานจากนักวิจัยชาวบ้าน อธิบายความสำคัญของรายงานการวิจัย อธิบายองค์ประกอบของรายงานการวิจัยและวิธีการเขียนรายงานการวิจัย และทีมพี่เลี้ยง Node ในพื้นที่ (Node อุบลราชธานี และนักวิชาการอุบลราชธานี) ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงกลุ่มย่อยราย โครงการ เนื่องจากนักวิจัยที่เข้าร่วมอบรมเป็นนักวิจัยชาวบ้าน ทีมวิทยากรจึงต้องปรับเปลี่ยน กระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการโดยให้พี่เลี้ยงประจำกลุ่มย่อยเพื่อช่วยในการจัดระบบ

ข้อมูลรายงานการวิจัย และให้แต่ละโครงการนำรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ซึ่งแตกต่างจากการจัดกระบวนการฝึกอบรมในพื้นที่กลไกอีสานเหนือที่นักวิจัยโดยส่วนใหญ่เป็นครูและมีพื้นฐานการเขียนรายงานโครงการและรายงานการวิจัยมาก่อน ในส่วนของเนื้อหาการอบรมเชิงปฏิบัติการเน้นการเขียนรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย ดังนั้นการจัดกระบวนการจึงเป็นการอธิบายหลักการวิธีการเขียนรายงานการวิจัย จากนั้นมอบหมายให้นักวิจัยแต่ละโครงการช่วยกันจัดระบบข้อมูลในรายงานการวิจัยต่อไป

ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้และนำไปใช้ในการเขียนรายงานวิจัยโดยนักวิจัยชาวบ้านโดยการสัมภาษณ์พี่เลี้ยง Node ถึงคุณภาพรายงานการวิจัยที่นักวิจัยชาวบ้านส่งกลับมาที่ Node พบว่า นักวิจัยมีความเข้าใจ เห็นความสำคัญของการเขียนรายงานการวิจัย และสามารถจัดระบบข้อมูลในรายงานการวิจัยได้ดีขึ้นจากเดิมจะเรียงลำดับข้อมูลตามโจทย์การวิจัยเป็นการจัดระบบข้อมูลตามความสัมพันธ์และตามลำดับชั้นของข้อมูล ทำให้พี่เลี้ยง Node ตรวจรายงานการวิจัยง่ายขึ้น ข้อสังเกตที่ได้จากการจัดกระบวนการฝึกอบรมการเขียนรายงานการวิจัยให้กับนักวิจัยชาวบ้าน พบว่ายังจำเป็นที่จะต้องหารูปแบบ วิธีการสนับสนุนการเขียนรายงานการวิจัยที่เหมาะสมกับนักวิจัยชาวบ้านต่อไป

2.3 รูปแบบการปฏิบัติการบนฐานประเด็นงานทางยุทธศาสตร์

ของพี่เลี้ยง : กรณีกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ เป็นกลุ่มพี่เลี้ยง Node ภาคอีสานที่มียุทธศาสตร์และประเด็นการสนับสนุนงานที่ชัดเจน ได้แก่ ประเด็นลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคอีสาน กลไกกลุ่มนี้ประกอบด้วย Node อุบลราชธานี, Node พังงูลำร้องไห้, Node เลย, Node สุรินทร์, ชุดโครงการห้วยหลวง, ชุดโครงการเศรษฐกิจชุมชนลุ่มน้ำปาว และการจัดการน้ำ MOU ขลประทานพื้นที่จังหวัดสกลนคร – มุกดาหารซึ่งดำเนินการโดยชุดโครงการเกษตรอินทรีย์ ยโสธร องค์ประกอบกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ ประกอบด้วย พี่เลี้ยงรุ่นเก่า (Node เก่า) พี่เลี้ยงรุ่นกลางและพี่เลี้ยงรุ่นใหม่ (JSN) โดยพี่เลี้ยงรุ่นเก่าจะมีศักยภาพในด้านการเคลื่อนงานเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกับภาคี เครือข่าย ด้านการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชาวบ้าน ด้านการสร้างรูปธรรม และด้านการประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภายนอก พี่เลี้ยงรุ่นกลาง มีศักยภาพที่แตกต่างกันไปตามพื้นฐานประสบการณ์ โดยพบว่าพี่เลี้ยงรุ่นกลางบางแห่งมีศักยภาพด้านงานเชิงวิชาการ ด้านข้อมูลสถานการณ์นโยบายทางสังคม ด้านการเป็นนักปฏิบัติการในพื้นที่ และด้านการประสานภาคี เครือข่าย และพี่เลี้ยงรุ่นใหม่ (JSN) มีศักยภาพด้านการเป็นนักปฏิบัติการในพื้นที่ และมีศักยภาพด้านการจัดการฐานข้อมูลสถานการณ์น้ำวิกฤตน้ำ องค์ความรู้และรูปธรรมในระดับพื้นที่ที่จะนำมาขยายการสื่อสารทางสังคมในการเชื่อมร้อยไปสู่การขับเคลื่อนทางนโยบายได้ในอนาคต

การดำเนินงานของกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำภาคอีสาน มีพัฒนาการเกาะเกี่ยวในเชิงเครือข่ายแบบหลวมๆ ขึ้นในช่วงปลายทางของการดำเนินโครงการวิจัยการพัฒนาระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมและการขับเคลื่อนนโยบาย (ชูศักดิ์ สุทธิสาและคณะ, 2554) โดยในช่วงแรกเน้นการเชื่อมร้อยประเด็นงานและการเชื่อมร้อยเชิงพื้นที่โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำภาคอีสาน โดยร่วมกับภาคีภายนอกที่เป็นนักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นวิทยากรให้ข้อมูลและร่วมวิเคราะห์สถานการณ์กับ RC ประเด็นลุ่มน้ำ มีการพัฒนาชุดความรู้การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำในระดับพื้นที่เพื่อนำไปขับเคลื่อนนโยบายร่วมกับภาคี เครือข่าย ได้แก่ สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น สมัชชาปฏิรูปประเทศไทย และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในการพัฒนาชุดความรู้การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำ มีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นภายนอกเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิในเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคอีสาน (ดร.โกมล สนั่นก้องและดร.สุวรรณา บัวพันธ์) ร่วมกับฝ่ายยุทธศาสตร์กลไกภาคอีสาน(คุณภาสกร บัวศรี) เข้ามามีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะต่อการหยิบชุดความรู้ที่น่าสนใจและการพัฒนาชุดความรู้ในระดับ Node และเครือข่ายที่ยังเป็นช่องว่างทางความรู้ มีกระบวนการสนับสนุนคุณภาพงานเชิงเนื้อหาการทำงานระดับ Node และการพัฒนายุทธศาสตร์การทำงานสนับสนุนงานวิจัยในประเด็นลุ่มน้ำระดับกลุ่ม Node ดังนั้น เป้าหมายในการปฏิบัติการของกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ ในปี 2555 จึงเน้นการปฏิบัติการสนับสนุนการยกระดับคุณภาพงานทางความรู้ประเด็นการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำที่จะนำไปใช้สื่อสารสาธารณะในพื้นที่และการขับเคลื่อนนโยบายร่วมกับภาคีและเครือข่ายในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยเสนง ลุ่มน้ำเลย ลุ่มน้ำห้วยหลวง ลุ่มน้ำปาว น้ำชี(มหาสารคาม) น้ำมูลตอนกลาง การจัดการน้ำจังหวัดอุบลราชธานี และการจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทาน(มุกดาหารและสกลนคร) โดยมีชุดปฏิบัติการ ดังนี้

การปฏิบัติการ

ขั้นตอนการเตรียมการ ในขั้นตอนการเตรียมการเป็นการ

ประชุมพี่เลี้ยงกลุ่ม Node ที่ทำประเด็นลุ่มน้ำภาคอีสานเพื่อทบทวนกระบวนการและผลการทำงานของปีที่ผ่านมา การกำหนดเป้าหมายการสนับสนุนการยกระดับคุณภาพงานทางความรู้ประเด็นการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำที่จะนำไปใช้สื่อสารสาธารณะในพื้นที่และการขับเคลื่อนนโยบายร่วมกับภาคีและเครือข่าย การกำหนดกรอบการถอดบทเรียนและการสังเคราะห์ความรู้ การจัดทำแผนปฏิบัติการของ RC ลุ่มน้ำอีสาน และแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานร่วมกันระหว่างทีมกลไกลุ่มน้ำกับกลไกระดับภาคอีสาน ดังนี้

กลไกระดับภาค มีบทบาทหน้าที่ในการประสานงานพี่เลี้ยง Node ลุ่มน้ำ และวิทยากรภายนอก และจัดการข้อมูลการประชุมกลไกประเด็นลุ่มน้ำและกระตุ้นติดตามการทำงานของกลไกให้สามารถดำเนินงานได้ตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้

กลไกประเด็นลุ่มน้ำ มีแกนหลัก 1 คน คือ คุณบุญเสริม เสียงสนัน ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ การประสานงานกับภาคีเครือข่ายทางนโยบาย มีหน้าที่ในการจัดกระบวนการสนับสนุนการยกระดับคุณภาพงานทางความรู้ประเด็นการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำที่จะนำไปใช้สื่อสารสาธารณะในพื้นที่และการขับเคลื่อนนโยบายร่วมกับภาคีและเครือข่าย

ขั้นตอนการปฏิบัติการ การปฏิบัติการของกลไกประเด็นลุ่มน้ำได้ดำเนินการจัดกระบวนการสนับสนุนการยกระดับคุณภาพงานทางความรู้ประเด็นการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำที่จะนำไปใช้สื่อสารสาธารณะในพื้นที่และการขับเคลื่อนนโยบายร่วมกับภาคีและเครือข่าย ดังนี้

ก. การพัฒนาเครื่องมือการวิเคราะห์เพื่อการจัดการลุ่มน้ำ
กรณี ห้วยหลวง จ.อุดรธานี

การปฏิบัติการพัฒนาเครื่องมือการวิเคราะห์เพื่อการจัดการลุ่มน้ำ เป็นผลมาจากการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายที่ผ่านมา ยังขาดการวิเคราะห์ปัญหา ศักยภาพ และระบบนิเวศในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำของห้วยหลวง จึงส่งผลต่อการบริหารจัดการน้ำตามมา การบริหารจัดการน้ำในอนาคตจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยเครื่องมือในการจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่ภูมิศาสตร์ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information Systems: GIS) แบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายการปฏิบัติการ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ ตัวแทนกลุ่มแกนนำหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการลุ่มน้ำห้วยหลวง กลุ่มเป้าหมายรอง คือ พี่เลี้ยง Node ประเด็นลุ่มน้ำอีสาน และ พี่เลี้ยง Node ที่สนใจอยากเรียนรู้ ได้แก่ Node สุรินทร์, Node เลย, Node ท่งกุลาร้องไห้, Node หนองบัวลำภู, Node นักวิชาการมหาสารคาม ระยะเวลาในการปฏิบัติการ 3 วัน มีเนื้อหาและกระบวนการปฏิบัติการ ดังนี้

เนื้อหาที่นำมาใช้ในการจัดกระบวนการปฏิบัติการ

1) การสำรวจและประเมินระบบทรัพยากรท้องถิ่นด้วยการจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่ภูมิศาสตร์ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information Systems: GIS) แบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยความรู้ด้านพื้นที่ของผู้มีส่วนได้-ส่วนเสียเป็นหลักและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และทีมสนับสนุนทางวิชาการที่จะช่วยนำข้อมูล ความรู้ของท้องถิ่นมาจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่ได้จากการสำรวจในภาคสนามเพื่อจัดทำเป็นแผนที่ภูมิศาสตร์สารสนเทศ โดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้-ส่วนเสียที่สำคัญจะช่วยให้เกิดระบบฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีความชัดเจนและมีมิติทางด้านสังคม วัฒนธรรมเข้ามาประกอบด้วย ทำให้การกำหนดประเด็นการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ได้ชัดเจนมากขึ้น ทำให้ผู้มีส่วนได้-ส่วนเสียมีความรู้ในประเด็นเหล่านี้ เช่น ตำแหน่งที่ตั้ง ระยะทาง ขนาด พื้นที่-ปริมาตร รวมทั้ง

คุณสมบัติของระบบทรัพยากรท้องถิ่นในด้านต่างๆ เช่น รูปแบบการกระจายตัวของการใช้พื้นที่
ผลิตภาพ ความมั่นคงหรือยั่งยืนของระบบ ฯลฯ ใช้ระยะเวลา 2 วันในการปฏิบัติการ

2) การนำเสนอข้อมูลผลการสำรวจต่อผู้มีส่วนร่วมได้ ส่วนเสีย
ในขอบเขตลุ่มน้ำ

3) การสรุป วิเคราะห์ประเด็นปัญหา การใช้ การจัดการ
ทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยหลวงโดยตัวแทนภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งกลุ่มผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียและหน่วยงาน
ที่กำกับดูแลลุ่มน้ำห้วยหลวง

กระบวนการปฏิบัติการ การจัดกระบวนการปฏิบัติการใช้
รูปแบบการแบ่งกลุ่มย่อยเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันตามกระบวนการดังต่อไปนี้

1) การบรรยายความรู้เกี่ยวกับสารสนเทศภูมิศาสตร์เบื้องต้น
ได้แก่ หลักการ แนวคิด วิธีการในการใช้แผนที่แบบต่างๆ อาทิ แผนที่ภูมิประเทศ แผนที่
ภาพถ่ายดาวเทียม ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมอบรม ได้
แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและถามคำถามที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน

2) ฝึกปฏิบัติการลงพื้นที่ศึกษาด้วยเครื่องมือ GPS โดยนำ
ความรู้จากภาคบรรยายมาฝึกปฏิบัติโดยใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศเบื้องต้น เช่น ภาพถ่าย
ดาวเทียมรายละเอียดสูง ข้อมูล GIS เบื้องต้น รวมทั้งฝึกใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่
เกี่ยวข้อง เช่น เครื่อง GPS

3) การสำรวจภาคสนาม เป็นการฝึกปฏิบัติการโดยใช้
เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศและเครื่องมือการจัดทำแผนผังในพื้นที่นาร่องเป็นเครื่องมือในการ
สำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อพัฒนาทักษะในการเก็บข้อมูลภาคสนาม การใช้แผนที่ภูมิ
ประเทศ และการฝึกใช้เครื่อง GPS

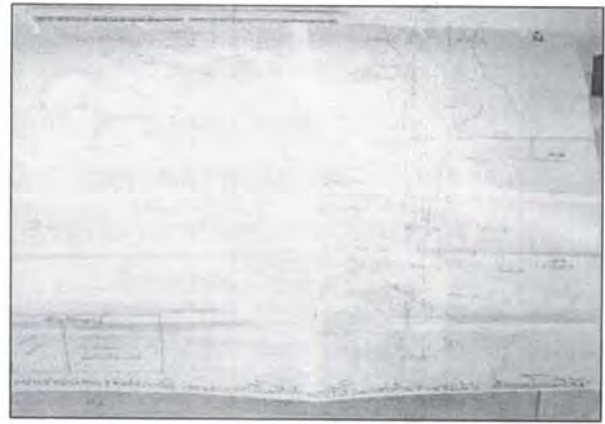
4) การจัดทำแผนผังทรัพยากรพื้นที่ศึกษาแบบมีส่วนร่วม เพื่อ
วิเคราะห์ประเด็นปัญหาสำคัญ และวิเคราะห์ระบบนิเวศเฉพาะ รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องสำหรับ
นำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5) การนำเสนอผลการศึกษา สำรวจ โดยมีทีมวิทยากร กลุ่ม
กลุ่มผู้มีส่วนได้-ส่วนเสียและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยหลวง เข้าร่วมรับฟังและ
เสนอแนะความคิดเห็น

6) การพัฒนามาตรการในการจัดการและข้อเสนอเชิงนโยบาย
ในระดับลุ่มน้ำร่วมกัน

ผลการปฏิบัติการ มีผลการปฏิบัติการ 2 ระดับ คือ ที่เลี้ยง
Node เกิดทักษะการใช้เครื่องมือการจัดทำข้อมูลภูมิสารสนเทศ เช่น ภาพถ่ายดาวเทียม
รายละเอียดสูง ข้อมูล GIS เบื้องต้น รวมทั้งฝึกใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น

เครื่อง GPS. เกิดทักษะในการจัดทำแผนผังทรัพยากรเพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาสำคัญ และวิเคราะห์ระบบนิเวศเฉพาะ ดังภาพประกอบที่ 5.12



ภาพประกอบที่ 5.12 แสดงการฝึกการจัดทำแผนผังทรัพยากรเพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาสำคัญและวิเคราะห์ระบบนิเวศเฉพาะ

ในส่วนของตัวแทนกลุ่มแกนนำหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการลุ่มน้ำห้วยหลวง เกิดแนวทางการร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยหลวงให้สามารถนำความรู้ ข้อมูลด้านสารสนเทศภูมิศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนบริหารจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยหลวงได้

ข. การพัฒนาชุดความรู้

การพัฒนาชุดความรู้ในการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำ การออกแบบแบบปฏิบัติการ พัฒนาชุดความรู้ของกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำในปี 2555 เน้นการพัฒนาชุดความรู้ในระดับพื้นที่ ลุ่มน้ำห้วยเสนง ลุ่มน้ำเลย ลุ่มน้ำห้วยหลวง ลุ่มน้ำปาว น้ำชี(มหาสารคาม) น้ำมูลตอนกลาง การจัดการน้ำจังหวัดอุบลราชธานี และการจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทาน(มุกดาหารและสกลนคร) โดยแบ่งการพัฒนาชุดความรู้การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำ ออกเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นการพัฒนาคู่มือความรู้ในระดับ Node ซึ่งมีการวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำระดับประเทศ และนำชุดการวิเคราะห์มาดำเนินการกำหนดกรอบการถอดบทเรียน และการพัฒนาฐานข้อมูลโดยทีมกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ ระยะที่ 2 เป็นการนำเสนอชุดความรู้การจัดการลุ่มน้ำตามภูมิเวศน์ภาคอีสานเพื่อกำหนดรูปแบบ วิธีการสื่อสารสาธารณะและแนวทางการพัฒนางานวิจัยสู่การขับเคลื่อนนโยบายการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำ

ดำเนินงาน ดังนี้

1) การวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำ

ระดับประเทศร่วมกับกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ พบว่า การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำระดับประเทศ มีความแปรผันตรงกับอำนาจของฝ่ายการเมืองเป็นผู้กำกับนโยบาย แผนงานและงบประมาณในการบริหารจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำให้ทุกลุ่มน้ำอยู่ภายใต้ต้นนโยบายและแผนงานเดียวกัน มีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการลุ่มน้ำทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ ฐานคิดนโยบายและแผนงานการบริหารจัดการน้ำนั้นมีชุดการวิเคราะห์ที่สำคัญ คือ "การจัดการน้ำเพื่อตอบสนองมิติเศรษฐกิจ" และ "การบริหารจัดการมลน้ำที่มี" เป็นหลัก ชุดการวิเคราะห์หลัก 2 ด้านดังกล่าว เป็นไปเพื่อตอบการแก้ไขปัญหาความยากจน ความแห้งแล้ง และการขาดแคลนน้ำตามขอบเขตพื้นที่การปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่ในแต่ละลุ่มน้ำมีระบบนิเวศน์วัฒนธรรมที่แตกต่างกันและมีขอบเขตพื้นที่ตามนิเวศน์ไม่ใช่พื้นที่การปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นการบริหารจัดการน้ำจึงไม่ควรใช้กรอบนโยบายและแผนงานการบริหารจัดการน้ำเดียวกัน แม้ที่ผ่านมาชุมชนจะมีรูปธรรมในการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำบนฐานนิเวศน์วัฒนธรรม แต่ก็ยังมีข้อจำกัดทางความรู้การจัดการเชิงระบบย่อยที่มีนั้นยังไม่สามารถที่จะเป็นตัวอย่างหรือตัวแทน (Representation) แก่ลุ่มน้ำได้ จึงส่งผลต่อการนำชุดความรู้ไปใช้ในการผลักดันทางนโยบาย

2) การกำหนดกรอบการถอดบทเรียน เป็นผลมาจากการ

วิเคราะห์สถานการณ์ในข้อที่ 1) และจากการประเมินความรู้ในระดับพื้นที่ พบว่า แต่ละพื้นที่มีองค์ความรู้ที่อยู่บนฐานนิเวศน์วัฒนธรรม แต่ยังขาดการจัดระบบความรู้ที่มีในพื้นที่ ดังนั้นกลไกประเด็นลุ่มน้ำ จึงร่วมกันกำหนดกรอบการถอดบทเรียนชุดความรู้การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำเพื่อเป็นกรอบหลักในการรวบรวมชุดความรู้ระดับ Node เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ชุดความรู้การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำตามภูมินิเวศน์ ระดับภาค ดังนี้

2.1) กรอบการถอดบทเรียน กระบวนการดำเนินงานจะ

ดำเนินการโดยพี่เลี้ยง Node มีประเด็นที่ใช้ในการรวบรวมชุดความรู้ในระดับ Node ได้แก่

- นิเวศน์ลุ่มน้ำ
- สถานการณ์ปัญหา, นโยบายและโครงการพัฒนาลุ่มน้ำใน
- ผลกระทบต่อชุมชน
- รูปธรรมการจัดการแก้ไขปัญหาแต่ละนิเวศน์
 - กลไกการจัดการ
 - รูปแบบวิธีการ
 - ผลที่เกิดขึ้น
 - ชุดความรู้

พื้นที่

- ปัจจัยเงื่อนไข
- ข้อเสนอแนะ

2.2) กรอบการสังเคราะห์ชุดความรู้ เป็นการรวบรวมเนื้อหาที่ได้จากการถอดบทเรียนเพื่อนำไปสู่การยกระดับเป็นองค์ความรู้ (body of knowledge) ที่มีการสรุปเป็นความคิดรวบยอด หลักการ วิธีการที่ผู้รับสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรง หรือสามารถนำไปปรับใช้ได้เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์หรือบริบท มีกรอบสังเคราะห์ชุดความรู้ดังนี้

- นิเวศน์ลุ่มน้ำ
- นโยบายน้ำระดับชาติและระดับพื้นที่ภาคอีสานที่นำไปสู่

วิกฤตในภาพรวม

▪ สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่มีอะไรบ้าง สาเหตุปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้างที่ส่งผลให้เกิดวิกฤตชุมชน ท้องถิ่น

▪ Mapping

▪ ความรู้และพื้นที่รูปธรรมทางเลือก

- กลไก

- วิธีการจัดการ/ เครื่องมือ/ ภูมิปัญญา

- กระบวนการแก้ไขปัญหา

- ผลที่เกิดขึ้น

- ปัจจัย เงื่อนไข

- ข้อเสนอแนะ

จากกรอบการถอดบทเรียนที่กำหนดร่วมกัน มีผลให้พี่เลี้ยง Node ประเด็นลุ่มน้ำ สามารถนำไปใช้เป็นกรอบการถอดบทเรียนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำเสนอชุดความรู้การจัดการลุ่มน้ำตามนิเวศน์ในการปฏิบัติการระยะที่ 2

ระยะที่ 2 เป็นการนำเสนอชุดความรู้การจัดการลุ่มน้ำตามภูมินิเวศน์ภาคอีสานเพื่อกำหนดรูปแบบ วิธีการสื่อสารสาธารณะและแนวทางการพัฒนางานวิจัยสู่การขับเคลื่อนนโยบายการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำ ใช้ระยะเวลาในการปฏิบัติการ 2 วัน เป้าหมายของการปฏิบัติการ คือ กระบวนการเตรียมความพร้อมและประเมินต้นทุนทางความรู้ พื้นที่รูปธรรมการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำ กำหนดรูปแบบ วิธีการสื่อสารสาธารณะในการเคลื่อนไหวก้าวความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน และการพัฒนางานวิจัยการจัดการลุ่มน้ำ ภาคอีสานสู่การขับเคลื่อนนโยบายการจัดการลุ่มน้ำก่อนการปฏิบัติการในปี 2556 ต่อไป ในกระบวนการปฏิบัติการของกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ ใช้ Outsource จากภายนอกที่มีความรู้

ประสบการณ์ทางความรู้ในมิติระบบนิเวศน์ลุ่มน้ำภาคอีสาน มิติการจัดการน้ำของรัฐ และการสื่อสารสาธารณะบนพื้นฐานรูปธรรมของชุมชน ประกอบด้วย นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี นักวิชาการด้านทรัพยากรจากสำนักงานบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 จังหวัดอุบลราชธานี นักสื่อสารสาธารณะจากสื่อสร้างสุขภาคอีสาน (จังหวัดอุบลราชธานี) นอกจากนี้ ทีมสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) จาก ฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ สกว. และฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น กลุ่มเป้าหมายในการปฏิบัติการ คือ พี่เลี้ยง Node 8 แห่ง และนักวิจัยในประเด็นการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำภาคอีสาน มีกระบวนการปฏิบัติการและผลการดำเนินงาน ดังนี้

กระบวนการปฏิบัติการ

- 1) นำเสนอชุดความรู้การจัดการน้ำรายพื้นที่ ๑ ละ 20 นาที
- 2) อภิปรายให้ข้อเสนอแนะรายพื้นที่ และข้อเสนอแนะต่อประเด็นที่น่าสนใจของสังคม
- 3) กำหนดรูปแบบ วิธีการสื่อสารสาธารณะในการเคลื่อนไหวความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน
- 4) แนวทางการพัฒนางานวิจัยการจัดการลุ่มน้ำ ภาคอีสานสู่การขับเคลื่อนนโยบายการจัดการลุ่มน้ำ

ผลการปฏิบัติการ จากการปฏิบัติการนำเสนอชุดความรู้การจัดการลุ่มน้ำตามภูมินิเวศน์ภาคอีสานเพื่อกำหนดรูปแบบ วิธีการสื่อสารสาธารณะและแนวทางการพัฒนางานวิจัยสู่การขับเคลื่อนนโยบายการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำ มีผลการปฏิบัติการ

- 1) แนวทางการสังเคราะห์ชุดความรู้การจัดการน้ำตามภูมินิเวศน์ ภาคอีสาน ใน 2 ภูมินิเวศน์ คือ กุด และทาม โดยมีพื้นที่ปฏิบัติการและทีมในการศึกษาการจัดการน้ำและการใช้ประโยชน์ผ่านงานวิจัยตามระบบนิเวศน์ วิถีชุมชนในการจัดการน้ำ
- 2) พี่เลี้ยง Node แต่ละแห่ง ได้แนวทางการนำรูปธรรมการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำในพื้นที่มาวางรูปแบบ วิธีการสื่อสารสาธารณะในระดับพื้นที่

จากผลการปฏิบัติการ นำไปสู่การจัดเวทีพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำโดยมีการออกแบบระบบ กลไกการบริหารจัดการภายในกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ

- 1) การจัดการกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ มีบทบาทหลักในการกำกับทิศทางการทำงาน มีบทบาททำหน้าที่ในการสนับสนุน ติดตามงานในระดับ Node มีบทบาทในการบริหารจัดการงานวิจัยให้มีคุณภาพ และมีบทบาทในการเชื่อมภาคี เครือข่ายการทำงานลุ่มน้ำ โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานออกเป็น 5 ฝ่าย ได้แก่

(1) ฝ่ายประสานงาน 2 คน มีบทบาทหน้าที่ในการประสานพี่เลี้ยง Node นักวิจัย ภาควิชาหรือ Outsource ที่เกี่ยวข้องในประเด็นลุ่มน้ำ และมีหน้าที่ในการออกแบบการบริหารจัดการกลไกร่วมกับทีมพี่เลี้ยง Node

(2) ฝ่ายข้อมูลทางวิชาการ 4 คน มีบทบาทหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ชุดประสบการณ์การจัดการน้ำ/ลุ่มน้ำ เป็นต้น เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพงานวิจัยของ Node

(3) ฝ่ายจัดการรายงาน 3 คน มีบทบาทหน้าที่จัดทำบันทึก รายงานการประชุมและรายงานกิจกรรมของกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ

(4) ฝ่ายสื่อสารสาธารณะ 3 คน มีบทบาทหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลทางความรู้ ข้อมูลกิจกรรมความเคลื่อนไหวของกลุ่มกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำผ่านเว็บไซต์ และสื่ออื่นๆ

(5) ฝ่ายจัดการความรู้ 3 คน มีบทบาทหน้าที่ในการจัดกระบวนการเพื่อให้เกิดการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ และให้พี่เลี้ยง Node และนักวิจัยในประเด็นลุ่มน้ำสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาดตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) เป้าหมายการทำงาน เป้าหมายการสนับสนุนการยกระดับคุณภาพงานทางความรู้ประเด็นการจัดการน้ำ/ลุ่มน้ำที่จะนำไปใช้สื่อสารสาธารณะในพื้นที่และการขับเคลื่อนนโยบายร่วมกับภาคีและเครือข่าย ปี 2556 ของกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ ให้มีความสำคัญต่อ “การจัดการลุ่มน้ำ” โดยใช้ประเด็นเนื้อหาหลัก (Theme) ในเรื่อง “การปรับตัวบนสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนลุ่มน้ำอีสาน” กลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำจึงได้ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์การทำงาน และแผนปฏิบัติงานในปี 2556 ปรากฏในหัวข้อที่ 3) และ 4)

3) ยุทธศาสตร์การทำงานปี 2556 มียุทธศาสตร์การทำงาน 4 ยุทธศาสตร์ คือ

3.1) ยุทธศาสตร์การสร้างรูปธรรมการจัดการน้ำบนฐานความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน โดยยุทธศาสตร์ดังกล่าวให้ความสำคัญต่อการสร้างฐานปฏิบัติการของแต่ละ Node ซึ่งมีเป้าหมายของการสร้างรูปธรรมเพื่อตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาของชุมชน รวมถึงการต่อยอดเพื่อยกระดับการทำงานของพื้นที่ปฏิบัติการเดิม

3.2) ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำอีสาน โดยใช้งานสังเคราะห์องค์ความรู้ 2 เรื่อง คือ นิเวศลุ่มน้ำอีสาน และการจัดการน้ำแบบกุด เป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากร (พี่เลี้ยง Node และนักวิจัย) เครือข่ายแนวราบและการพัฒนาความรู้ที่จะนำไปใช้ในการสื่อสารสาธารณะร่วมกับภาคี เครือข่าย งานสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้ง

2 เรื่อง จะมีนักวิชาการที่เป็นเครือข่ายของพี่เลี้ยง Node กลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำเป็นหัวหน้าทีม และมีพี่เลี้ยง Node กับนักวิจัยในพื้นที่เป็นทีมวิจัยร่วมสังเคราะห์

ในส่วนของการดำเนินงานที่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่สามารถสนับสนุนได้ จะใช้งบประมาณจากหน่วยงานอื่น และใช้เป็น case study เรียนรู้ร่วมกันของ กลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ

3.3) ยุทธศาสตร์การยกระดับความรู้สู่การขับเคลื่อนนโยบาย โดยออกแบบวิธีการขับเคลื่อนผ่านงานสื่อสารสาธารณะ (Project utility grant - PUG) ของแต่ละ Node

4) แผนปฏิบัติการ แผนปฏิบัติการ (Action Plan) ของกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ มีแผนปฏิบัติการหลักร่วมกัน 6 แผนงาน เพื่อหนุนงานทางความรู้และกระบวนการ ได้แก่

4.1) การพัฒนาชุดการวิเคราะห์ให้กับพี่เลี้ยง Node และนักวิจัยลุ่มน้ำ 3 ในช่วงต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ โดย Outsource ภายนอก ภายใต้เนื้อหา 3 เรื่อง ได้แก่ สถานการณ์นโยบายการพัฒนาการจัดการน้ำภาคอีสาน การ Mappingภัยคุกคามลุ่มน้ำอีสานกับโครงการวิจัยที่มีในภาคอีสาน และการปรับตัวของชุมชนลุ่มน้ำบนสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

4.2) การพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่ของพี่เลี้ยง Node และการพัฒนาชุดโครงการสังเคราะห์องค์ความรู้ 2 เรื่อง คือ นิเวศลุ่มน้ำอีสาน และการจัดการน้ำแบบกุด

4.3) การกลั่นกรองข้อเสนอโครงการวิจัยประเด็นลุ่มน้ำ 2 ครั้ง รวม 4 วัน ในเดือนกุมภาพันธ์ 2556 โดยมี Outsource ภายนอกและในเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคอีสานเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

4.4) เวทีเตรียมความพร้อมนักวิจัยใหม่ โดยการจัด work shop เป็นกลุ่ม Zone ประเด็นลุ่มน้ำ ในช่วงเดือนเมษายน โดยใช้เนื้อหาหลัก แบ่งออกเป็นเนื้อหาเดิม และเนื้อหาใหม่ เนื้อหาเดิม ได้แก่ แนวคิด หลักการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น, กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น, บทบาทนักวิจัยท้องถิ่น, การแตกกรอบคำถาม, การสร้างเครื่องมือ สำหรับเนื้อหาใหม่ ได้แก่ ผลการศึกษาการจัดการน้ำแบบกุด, การทบทวนกรอบการวิจัย, การสร้างกรอบการวิจัย

4.5) การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบปฏิบัติการ ในช่วงเดือนสิงหาคม

4.6) เวทีนำเสนอผลการวิจัย "การปรับตัวบนสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนลุ่มน้ำอีสาน" ภายใต้งานสถาบันของภาคอีสาน ในช่วงเดือนมกราคม 2557

ขั้นตอนการสรุปประเมินการเรียนรู้ จากการปฏิบัติการ พี่เลี้ยง Node เกิดการเรียนรู้ ดังนี้

1. กลไกเชิงประเด็น ที่จะเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยระดับ Node จะต้องมียุทธศาสตร์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านต่างๆ ดังนี้

1) ด้านข้อมูลสถานการณ์ภายนอกที่เกี่ยวข้องกับประเด็นลุ่มน้ำ เพื่อเป็นชุดข้อมูลให้กับพี่เลี้ยง Node ใช้สำหรับการวิเคราะห์พื้นที่ และโจทย์การวิจัย

2) ด้านการสนับสนุนมุมมองทางวิชาการ และกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจาก Outsource ภายนอกและในเครือข่ายวิจัยในช่วงระยะต้นน้ำ ได้แก่ การพัฒนายุทธศาสตร์ และประเด็นการสนับสนุนโครงการวิจัย ระยะกลางน้ำ ได้แก่ การเตรียมความพร้อม การสรุปวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานความก้าวหน้า ระยะปลายน้ำ ได้แก่ การสังเคราะห์บทเรียน และรายงานผลการวิจัย

3) ด้านการสนับสนุนงานคุณภาพในเชิงกระบวนการพัฒนาคุณภาพระหว่าง กลุ่ม Node ประเด็นลุ่มน้ำ โดยใช้ case study ของ Node

2. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำระหว่าง Node ทำให้พี่เลี้ยง Node เกิดการเรียนรู้รูปแบบ วิธีการดำเนินการของต้นแบบ (Model) ของแต่ละ Node

3. ด้านการพัฒนาทักษะ พี่เลี้ยง Node บางแห่ง เกิดทักษะการใช้เครื่องมือการจัดการจัดทำข้อมูลภูมิสารสนเทศ และเกิดทักษะในการจัดทำแผนผังทรัพยากรเพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาสำคัญ และวิเคราะห์ระบบนิเวศเฉพาะ

3. สรุปผลการดำเนินงานระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วงกลางน้ำและปลายน้ำ

ในส่วนสรุปผลการดำเนินงานระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วงกลางน้ำและปลายน้ำ แบ่งผลการสรุปออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง ผลการวิจัยระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เหมาะสมของภาคอีสาน ส่วนที่สอง คือ คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการวิจัย

ส่วนที่หนึ่ง ผลการวิจัยระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เหมาะสมของภาคอีสาน

ผลการวิจัยระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานในช่วงกลางและปลายน้ำ พบว่า คุณภาพของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เหมาะสมของภาคอีสานจะต้องประกอบด้วย นโยบายหรือเป้าหมายการทำงานขององค์กร การกำหนดตัวชี้วัดร่วมกับพี่เลี้ยง

Node RC ภาคอีสาน การออกแบบระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน มีรายละเอียดโดยย่อดังนี้

1. นโยบายหรือเป้าหมายการทำงานขององค์กร ได้แก่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น) และเป้าหมาย/ ยุทธศาสตร์การทำงานของพี่เลี้ยง Node ซึ่งจะมีผลต่อการเกิดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีคุณภาพและเกิดผลกระทบสูงต่อการแก้ปัญหาของชุมชน ท้องถิ่น นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ ยกระดับองค์ความรู้ท้องถิ่น และพัฒนาบุคลากร อาทิ นักวิจัยชุมชน ให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การกำหนดตัวชี้วัดร่วมกับพี่เลี้ยง Node RC ภาคอีสานเพื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางการพัฒนา แบ่งตัวชี้วัดออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการวิจัย และตัวชี้วัดกระบวนการ ซึ่งตัวชี้วัดคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้ง 2 ระดับจะมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน

2.1 ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการวิจัย แบ่งตัวชี้วัดออกเป็น 3 ด้านที่เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโครงการวิจัย คือ ตัวชี้วัดคุณภาพนักวิจัย ตัวชี้วัดด้านองค์ความรู้ใหม่ และตัวชี้วัดด้านพื้นที่บูรณาการแก้ไขปัญหา

2.2 ตัวชี้วัดกระบวนการ เป็นตัวชี้วัดผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลผลิตในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ทีมวิจัย RC ภาคอีสานพัฒนาร่วมกัน มี 5 ด้านที่สำคัญ คือ ตัวชี้วัดด้านคุณภาพของโจทย์การวิจัย ตัวชี้วัดด้านคุณภาพของข้อเสนอโครงการ (CP)

ตัวชี้วัดด้านคุณภาพการพิจารณาโครงการ ตัวชี้วัดด้านคุณภาพการติดตามโครงการในเชิงคุณภาพภายใต้กระบวนการวิจัย และตัวชี้วัดด้านคุณภาพรายงานการวิจัย

3. ระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เหมาะสมของภาคอีสาน มีดังนี้

3.1 ระบบการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน มี

ระบบการติดตาม สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงต้นน้ำ ช่วงกลางน้ำ และช่วงปลายน้ำ ประกอบด้วย

1) ระบบการติดตาม สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ช่วงต้นน้ำ ประกอบด้วย การพัฒนาโจทย์วิจัย, การพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย, การพิจารณาข้อเสนอโครงการ และการยกร่างสัญญาโครงการ

2) ระบบการติดตาม สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วง กลางน้ำ ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมนักวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุป วิเคราะห์ข้อมูล การค้นหาทางเลือก การปฏิบัติการ รายงานการวิจัย สรุปผลการวิจัย

3) ระบบการติดตาม สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ช่วงปลายน้ำ ประกอบด้วย การเสนอผลการวิจัยสู่สาธารณะ การขยายผล

3.2 กลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เหมาะสมของภาค

อีสานมี 2 ระดับ คือ กลไกระดับภาค และกลไกระดับปฏิบัติการ โดยกลไกระดับภาคมี บทบาทในการสนับสนุนกระบวนการทำงานทางยุทธศาสตร์ของภาคและของ Node, และกลไก เชิงประเด็น สนับสนุนการติดตามการสร้างคุณภาพเชิงกระบวนการและการยกระดับเนื้อหาการ ทำงานของพี่เลี้ยงในระดับ Node

3.3 ระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เหมาะสมของภาค อีสาน มีรูปแบบ วิธีการดำเนินการ ดังนี้

3.3.1 การพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วงต้นน้ำ มีระบบการ สนับสนุนที่สำคัญ คือ คุณภาพของโจทย์การวิจัย คุณภาพข้อเสนอโครงการวิจัย และคุณภาพ การพิจารณาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น กลไกการสนับสนุนให้เกิดคุณภาพงานวิจัยในช่วงต้นน้ำ ของภาคอีสาน มีการปฏิบัติการ 2 ระดับ ได้แก่ กลไกระดับภาคอีสาน และกลไกระดับ ปฏิบัติการ

1) กลไกระดับปฏิบัติการ คือ พี่เลี้ยง Node ซึ่งเป็นกลไกระดับ Node เป็น กลไกที่มีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพของโจทย์การวิจัย คุณภาพข้อเสนอโครงการวิจัย และ คุณภาพการพิจารณาโครงการวิจัย พี่เลี้ยง Node จะต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อให้ได้ โจทย์การวิจัยที่ดี และพื้นที่การวิจัยที่สามารถตอบโจทย์ทางความรู้ การสื่อสารและการ ขับเคลื่อนนโยบาย

2) กลไกระดับภาคอีสาน จะต้องมีการดำเนินการ ดังนี้

2.1) การค้นหาผู้ทรงคุณวุฒิ Outsource ภายนอกเครือข่าย และ ภายในเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วย นักวิชาการ นักพัฒนา ปราชญ์ชาวบ้าน รวม 26 คน ยังมีผู้ทรงคุณวุฒิภายในเครือข่าย RC ภาคอีสานและที่ปรึกษา RC ภาคอีสาน

ข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า องค์ประกอบของผู้ทรงคุณวุฒิ ควร ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิในเครือข่าย งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้แก่ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และกลไก ภาคอีสาน ผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ที่สอดคล้องกับ

ประเด็นการวิจัยและยุทธศาสตร์การทำงานของพีเลียง ซึ่งจะสามารถช่วยเติมการวิเคราะห์เนื้อหาด้านวิชาการ และยังเป็นฐานการสังเคราะห์ความรู้ที่สำคัญจากโครงการ CBR ภายใต้การดูแลของพีเลียงได้อีกด้วย และมีความเข้าใจด้านแนวคิด หลักการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และมีพัฒนา จากข้อค้นพบดังกล่าว การที่มีผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่เชี่ยวชาญในประเด็นเป็นที่ปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่องจะนำไปสู่การยกระดับและสังเคราะห์ความรู้ของงานวิจัยท้องถิ่นในเชิงประเด็นได้ชัดเจนและนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนสาธารณะได้เป็นอย่างดี

2.2) การบริหารจัดการด้านการพิจารณาโครงการโดยใช้รูปแบบ “การพิจารณาตามประเด็นยุทธศาสตร์ของพีเลียง” และมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ที่สอดคล้องกับประเด็นการวิจัยและยุทธศาสตร์การทำงานของพีเลียง การบริหารจัดการเวทีพิจารณาในรูปแบบดังกล่าวยังเป็นการพัฒนาศักยภาพพีเลียง Node ควบคู่ไปด้วย โดยเป็นการช่วยเสริมประสบการณ์เรียนรู้ระหว่างพีเลียงในประเด็นยุทธศาสตร์เดียวกัน ช่วยทำให้ได้โจทย์การวิจัยที่คม ชัดตรงใจที่วิจัยและพีเลียง

2.3) การจัดการร่างสัญญาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การจัดการร่างสัญญาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน ใช้รูปแบบ “การสนับสนุนเชิงการจัดการร่วมกับฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น” เพื่อลดคอขวดในการจัดทำสัญญาในขั้นตอนการ “ตรวจสอบ CP และร่างสัญญาโครงการปี 2555” ซึ่งช่วยให้ร่างสัญญาสามารถส่งต่อไปยังทีมสัญญาดำเนินการได้เร็วขึ้น รวมทั้งสิ้น 24 โครงการ เป็นร่างสัญญาโครงการวิจัย จำนวน 22 โครงการ และร่างสัญญาพีเลียง จำนวน 2 โครงการ

3.3.2 การพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วงกลางน้ำ มีระบบการสนับสนุนที่สำคัญ คือ 1) คุณภาพการติดตามและสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้กระบวนการวิจัย ได้แก่ การเตรียมความพร้อมนักวิจัย การสรุปวิเคราะห์ข้อมูล 2) คุณภาพรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย 3) การนำเสนอผลการวิจัย มีกลไกการสนับสนุนติดตามพัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยช่วงกลางน้ำ 2 ระดับ แบ่งออกเป็น (1) กลไกระดับภาคอีสาน และ (2) กลไกระดับปฏิบัติการ 3 กลไก คือ กลไกเชิงพื้นที่ ได้แก่ กลไกอีสานกลางและกลไกอีสานเหนือ และกลไกเชิงประเด็น ได้แก่ กลไกลุ่มน้ำ

ข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่ากลไกจะต้องมีองค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของกลไก และมีรูปแบบวิธีการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วงกลางน้ำ ดังนี้

1) องค์ประกอบของกลไกและบทบาทหน้าที่ของกลไก

(1) กลไกระดับภาคอีสาน ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มผู้ประสานงาน Node ที่มีคุณวุฒิและวิวุฒิ รวม 8 คน และฝ่ายเลขากลไกระดับภาคอีสาน รวม 3 คน มีบทบาทหน้าที่หลักในการสนับสนุนการปฏิบัติการของทุกกลไกระดับปฏิบัติการ ได้แก่

- ด้านงบประมาณ ให้กับทุกกลไกระดับปฏิบัติการได้สามารถใช้งบประมาณจากกลไกกลางได้อย่างทั่วถึง
- ด้าน Outsource จากภายนอกเพื่อเสริมความรู้ ทักษะและยกระดับงานทางความรู้ให้กับพี่เลี้ยง
- ด้านการสนับสนุนงานทางยุทธศาสตร์ของพี่เลี้ยงและ RC อีสานเชิงกระบวนการและเนื้อหา
- ด้านการประสานงานเครือข่ายแนวราบและเครือข่ายแนวตั้งด้านการจัดการข้อมูลเพื่อรวบรวมเนื้อหาและการจัดการข้อมูลภาพรวมของกลไกต่างๆ ในภาคอีสาน
- ด้านการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติการของกลไกระดับกลไกปฏิบัติการและระดับกลไกภาคอีสาน

นอกจากนี้ กลไกระดับภาคอีสานยังมีบทบาทในด้านการสนับสนุนการจัดการ "ร่าง" สัญญาโครงการวิจัยร่วมกับฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นในบางโครงการให้กับพี่เลี้ยง Node เพื่อลดคอขวดในการจัดทำสัญญาในขั้นตอนการ "ตรวจสอบ CP และร่างสัญญาโครงการ"

(2) กลไกระดับปฏิบัติการ มีการปฏิบัติ 2 กลไกใน 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการปฏิบัติการบนฐานโครงการวิจัยในพื้นที่ กรณีกลไกเชิงพื้นที่อีสานกลาง รูปแบบการปฏิบัติการบนฐานประสบการณ์และความต้องการของพี่เลี้ยง กรณีกลไกเชิงพื้นที่อีสานเหนือ และรูปแบบการปฏิบัติการบนฐานประเด็นงานทางยุทธศาสตร์ของพี่เลี้ยง กรณีกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ

ข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า ระบบและกลไกปฏิบัติการสนับสนุนคุณภาพ ที่เหมาะสมกับบริบทของ RC ภาคอีสาน คือ ระบบและกลไกที่สามารถสนับสนุนการสร้างคุณภาพเชิงกระบวนการและการยกระดับเนื้อหาการทำงานของพี่เลี้ยง โดยใช้กระบวนการปฏิบัติการผ่านโครงการวิจัย (CBR) ของ Node เป็น case study ในการพัฒนาพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วงกลางน้ำ และจะต้องประกอบด้วย "คน (ในที่นี้หมายถึงพี่เลี้ยง Node) ความรู้ภายในและภายนอก เครื่องมือที่ตอบโจทย์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม" ดังนี้

(2.1) องค์ประกอบของคน ในแต่ละกลไกจะต้องมีองค์ประกอบของ คนที่มีคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ดังนี้

ก. คนมีความหลากหลายคุณวุฒิและวัยวุฒิ ประกอบไปด้วย พี่เลี้ยง Node เก่าที่มีความรู้ มีประสบการณ์งานวิจัยและงานพัฒนา มีทักษะ และเทคนิคการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น , พี่เลี้ยง Node รุ่นกลางที่มีความรู้ มีประสบการณ์การทำงานเคลื่อนไหวทางสังคมร่วมกับภาคี เครือข่ายในพื้นที่ และพี่เลี้ยง Node รุ่นใหม่ (JSN) รวมอยู่ในกลไกแต่ละกลไก

ข. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ แบ่งงานตามความถนัด ความสนใจของบุคคล ตามกรณีดังต่อไปนี้

- งานฝึกอบรม ได้แก่ การเตรียมความพร้อม, การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบปฏิบัติการ จะต้องประกอบด้วยผู้มีบทบาทหน้าที่

ฝ่ายยุทธศาสตร์ ทำหน้าที่ในการเติมมุมมองเชิงสถานการณ์ และขมวดประเด็นสำคัญเพื่อสร้างการเรียนรู้

ฝ่ายบริหารจัดการงานฝึกอบรม ทำหน้าที่ในการออกแบบกระบวนการฝึกอบรม ได้แก่ เนื้อหา กระบวนการ เครื่องมือ และกลุ่มเป้าหมาย การประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายและทีมวิทยากร รวมถึง Outsource จากภายนอกเครือข่ายและภายในเครือข่ายในบางเวที การกำกับภาพรวมของกระบวนการฝึกอบรม และการประเมินผลการเรียนรู้

ฝ่ายผลิตสื่อเพื่อการเรียนรู้ ทำหน้าที่ในการผลิตสื่อในรูปแบบต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในกระบวนการฝึกอบรม ได้แก่ ภาพวาด VCD และนักวิจัย เป็นต้น แต่โดยมากเป็นจะการใช้ภาพวาดเป็นสื่อประกอบการฝึกอบรมเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้และเข้าใจได้มากขึ้น

ฝ่ายปฏิบัติการ ทำหน้าที่ในการจัดกระบวนการตามหลักสูตรที่ออกแบบไว้ร่วมกัน

ฝ่ายจัดการเอกสารรายงานผลการดำเนินกิจกรรม ทำหน้าที่ในการรวบรวมเอกสารประกอบการฝึกอบรมและข้อมูลผลการดำเนินการอบรมในแต่ละครั้ง

- งานยกระดับเนื้อหาทางความรู้เชิงประเด็น ได้แก่ การพัฒนาชุดความรู้เพื่อการสื่อสารสาธารณะ จะต้องประกอบด้วยผู้มีบทบาทหน้าที่

ฝ่ายยุทธศาสตร์ ทำหน้าที่กำกับทิศทางการดำเนินงาน การประสานงานภาคีเครือข่ายภายนอก

ฝ่ายประสานงาน ทำหน้าที่ประสานงานเครือข่าย แนวนราบ และทำประสานงาน Outsource จากภายนอกเครือข่ายและภายในเครือข่ายในบาง เวทีเพื่อเสริมความรู้ ทักษะการทำงานให้กับพี่เลี้ยง Node

ฝ่ายข้อมูลทางวิชาการ ทำหน้าที่รวบรวมชุดความรู้ พื้นที่รูปธรรม ข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลนโยบายและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

ฝ่ายจัดการเอกสารรายงานผลการดำเนินงาน ทำหน้าที่ในการบันทึกรายละเอียดและสรุปการประชุมหรือผลการดำเนินงานของกลไกเชิง ประเด็น

ฝ่ายจัดการความรู้ ทำหน้าที่จัดกระบวนการเพื่อให้ เกิดการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ และให้พี่เลี้ยง Node และนักวิจัยในประเด็น สามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ฝ่ายสื่อสารสาธารณะ ทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลทาง ความรู้ ข้อมูลกิจกรรมความเคลื่อนไหวของกลุ่มไกเชิงประเด็นผ่านเว็บไซต์ และสื่ออื่นๆ

ฝ่ายติดตาม ประเมินผล ทำหน้าที่ในการติดตาม ประเมินการนำความรู้ ทักษะไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพโครงการวิจัย

- การแลกเปลี่ยนประสบการณ์เชิงกระบวนการ ได้แก่ การ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัยที่มีคุณภาพ จะต้องมีการทำหน้าที่ ดังนี้

ฝ่ายประสานงาน มีหน้าที่ในการประสานงานพี่เลี้ยง กลุ่มอีสานเหนือ และประสานงานกับฝ่ายเลขาธิการภูมิภาคอีสาน

ฝ่ายออกแบบกระบวนการ มีหน้าที่ในการกำหนด เนื้อหา และออกแบบกระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และ การสรุปบทเรียน

ฝ่ายจัดการเอกสารรายงานผลการดำเนินงาน ทำหน้าที่ บันทึกข้อมูลและรวบรวมเอกสารรายงานผลการดำเนินงานเป็นรายครั้ง

ฝ่ายติดตาม ประเมินผล ทำหน้าที่จัดกระบวนการ ติดตามประเมินผลการนำไปปรับใช้ในงานของพี่เลี้ยง Node

(2.2) องค์ประกอบของความรู้ ความรู้ที่จะสามารถนำมาใช้ในการ พัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะต้องประกอบด้วยความรู้ภายใน และความรู้ภายนอก ความรู้ภายใน คือ ความรู้ที่เป็นผลมาจากการดำเนินงานในพื้นที่ ความรู้ภายนอก คือ ความรู้ เชิงสถานการณ์ นโยบาย แนวคิด ทฤษฎี ที่เป็นการเติมจาก Outsource ผู้เชี่ยวชาญภายนอก เครือข่ายและภายในเครือข่าย ซึ่งความรู้ภายในและความรู้ภายนอกจะมีผลต่อการยกระดับ มุมมองทางความรู้ และการปฏิบัติการในโครงการวิจัยให้มีคุณภาพได้

(2.3) เครื่องมือที่ตอบโจทย์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ระบบและกลไกที่สามารถสนับสนุนการสร้างคุณภาพเชิงกระบวนการและการยกระดับเนื้อหาการทำงานของพี่เลี้ยง ในกระบวนการปฏิบัติการผ่าน CBR case study เพื่อการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจต่อเครื่องมือในงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และจะต้องเลือกใช้เครื่องมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยการนำมาใช้จะต้องสอดคล้องกับเป้าหมาย เนื้อหาทางความรู้ กลุ่มเป้าหมาย และกระบวนการ

ส่วนที่สอง ผลและคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการวิจัย

คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการวิจัย มีดังนี้

1. พี่เลี้ยง Node เกิดจินตภาพการทำงานร่วมกัน จากเดิมที่ต่างคนต่างทำไปตามพื้นฐานประสบการณ์ทำงานของแต่ละ Node มาเป็นการกำหนดเป้าหมาย แผนงานและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน มีระบบการทำงานร่วมกันมากขึ้น จากการเกิดจินตภาพร่วมกันได้นำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของกลไกร่วมกันมากขึ้น
2. เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกลไกภาคีร่วมกัน เนื่องมาจากการมองเห็นความสำคัญต่อการสร้างพื้นที่ให้กับพี่เลี้ยง Node และนักวิจัยได้มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม มีโอกาสเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่อการยกระดับงานทางความรู้ยกระดับคุณภาพนักวิจัย และยกระดับพื้นที่รูปธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้มากขึ้น
3. พี่เลี้ยง Node บางแห่งเกิดการพัฒนาบุคลากรด้านความรู้ด้านความรู้ในแง่ของเนื้อหา และการจัดการโครงการที่มีปัญหา จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการปฏิบัติการร่วมกัน จึงส่งผลให้พี่เลี้ยง Node นำความรู้ ทักษะ และเครื่องมือที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันไปปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพงานของพี่เลี้ยง เช่น พี่เลี้ยง Node ในกลไกอีสานเหนือ และกลไกอีสานกลาง
4. พี่เลี้ยง Node บางแห่งเกิดทักษะการสนับสนุนกระบวนการ และการใช้เครื่องมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักวิจัย เครื่องมือในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปใช้ในการสนับสนุนโครงการวิจัยให้มีคุณภาพ
5. พี่เลี้ยง Node บางแห่งเกิดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่การติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัยมากยิ่งขึ้น
6. เกิดการหนุนช่วยเชิงกระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำระหว่าง Node ที่มีระบบการเชื่อมร้อยและระบบการทำงานที่ชัดเจนขึ้น ซึ่งเป็นการเสริมพลังการทำงานระหว่างเครือข่ายการทำงานของพี่เลี้ยง Node เนื่องจากได้ทั้งความรู้และประสบการณ์การทำงานร่วมกัน ซึ่งส่งผลต่อการปรับระบบการสนับสนุนและกระบวนการทำงานของพี่เลี้ยง Node มากขึ้น

7. เกิดการพัฒนาชุดประสบการณ์กระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้แก่ การเตรียมความพร้อมนักวิจัย การสรุปวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงานวิจัย ในกลุ่มพี่เลี้ยง Node ที่เข้าร่วมกระบวนการเป็นหลักสูตรแกนกลางทางเลือกให้กับพี่เลี้ยง RC อีสานที่สนใจนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของ Node

8. เกิดการขยายผลชุดประสบการณ์การเตรียมความพร้อมนักวิจัย การสรุปวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงานวิจัยไปยังพี่เลี้ยง Node ที่ต้องการการสนับสนุน โดยมีการขยายชุดประสบการณ์เตรียมความพร้อมนักวิจัยไปยัง Node นักวิชาการมหาวิทยาลัย และ Node อุดรราชธานี การขยายชุดประสบการณ์การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบปฏิบัติการไปยัง Node นักวิชาการอุดรราชธานี และการขยายชุดประสบการณ์การเขียนรายงานวิจัยที่มีคุณภาพไปยัง Node อุดรราชธานี

9. เกิดการเชื่อมโยงประสบการณ์ความรู้และกระบวนการทำงานระหว่างเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ต่างๆ ที่เข้าร่วมปฏิบัติการกับกลไกระดับปฏิบัติการในแต่ละเวทีให้ได้มาเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดความคิดริเริ่มที่จะสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับพื้นที่ โดยใช้รูปแบบ "การเรียนรู้ข้ามพื้นที่" เช่น การศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจในการทำงานให้กับนักวิจัย

การพัฒนาระบบฐานข้อมูล

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาคอีสาน มีจุดเริ่มต้นมาจากการสังเคราะห์งานวิจัย เพื่อท้องถิ่นในวาระ 10 ปี ภายใต้ Theme การจัดงาน “คุณค่า พลัง และความสุข” พบว่า มีชุดความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากมาย และความรู้กระบวนการทำงานของแต่ละพื้นที่ต่างมีความน่าสนใจ ดังนั้น จึงได้นำมาเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาระบบฐานข้อมูลในภาคอีสานขึ้น จากจุดเริ่มต้นดังกล่าว RC อีสานจึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาระบบฐานข้อมูลร่วมกัน คือ “การพัฒนาคลังข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคอีสาน” ตั้งแต่ ตั้งแต่โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมพัฒนาระบบการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคอีสานปี 2552 (บุญชู แก้วส่องและคณะ) มีเป้าหมายการดำเนินโครงการวิจัย 2 เป้าหมาย คือ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการทำงานของพี่เลี้ยง Node โดยการพัฒนาฐานข้อมูลการจัดการข้อมูลงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของพี่เลี้ยง Node และการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการวิจัยในทางวิชาการ การเผยแพร่ข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานต่อสาธารณะ ผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัย พบว่า การพัฒนาระบบฐานข้อมูล ด้านการจัดการข้อมูลงานวิจัยสามารถดำเนินการได้ในขั้นตอน “การออกแบบระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” โดยใช้ระบบฐานข้อมูลของ Node อุบลราชธานีเป็นต้นแบบ Model ในการออกแบบระบบฐานข้อมูลของพี่เลี้ยง Node และฐานข้อมูลกลางของภาคอีสานเท่านั้น ยังไม่มีการปฏิบัติการเนื่องจากระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการงานวิจัยยังมีข้อมูลไม่เพียงพอ ด้านการวิจัยทางวิชาการ ยังไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากมีความซับซ้อนในการออกแบบและติดตั้ง จากผลการวิจัยดังกล่าว มีข้อเสนอแนะต่อการวิจัยไว้ว่า การพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการจัดการข้อมูลงานวิจัย ควรมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการและมีการทดลองใช้ข้อมูลในการจัดการและเชื่อมโยงเครือข่ายฐานข้อมูล ด้านการวิจัยทางวิชาการ ควรมีการออกแบบระบบและติดตั้งฐานข้อมูลและการทดสอบการใช้งานเพื่อสร้างคุณภาพให้กับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน (บุญชู แก้วส่อง, 2552)

การประชุม RC ภาคอีสาน เมื่อวันที่ 15 – 16 มิถุนายน 2553 ได้เกิดการนำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาระบบฐานข้อมูลของภาคอีสานต่อ RC อีสาน เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของระบบฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นมาจะช่วยสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานได้อย่างไร โดยเฉพาะการพัฒนาฐานข้อมูลการวิจัยทางวิชาการที่จะมีผลต่อการยกระดับงานทางความรู้ของชุมชนและยกระดับงานทางความรู้ของพี่เลี้ยง Node เพื่อให้สามารถตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมภาคอีสานได้อย่างไร จากความสำคัญนี้ RC อีสานจึงมีความเห็นร่วมกันให้มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลอีกครั้งโดยมีเป้าหมายในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการงานวิจัยและพัฒนา

ให้เป็นฐานข้อมูลวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิจัยท้องถิ่นภาคอีสาน เช่น แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและงานพัฒนาเพื่อสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้มีคุณภาพ ซึ่งจำเป็นที่จะต้อง พัฒนาระบบและกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลโดยให้เป็นภารกิจของกลไกภาคอีสานร่วมกัน

ในเดือนตุลาคม 2553 – กันยายน 2554 จึงได้รับการสนับสนุนโครงการวิจัยการพัฒนาระบบและกลไกการพัฒนาคูณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมและการขับเคลื่อนนโยบาย (ชูศักดิ์ สุทธิสาและคณะ) จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น) ซึ่งมีโจทย์การวิจัยด้านการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่สำคัญ คือ ระบบฐานข้อมูลที่เอื้อต่อการพัฒนาคูณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน ควรเป็นอย่างไร การศึกษาและพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เอื้อต่อการพัฒนาคูณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานเป็นการต่อยอดงานระบบฐานข้อมูลที่ได้มีการดำเนินงานมาในระยะแรก ซึ่งผลของการวิจัยและพัฒนาพบว่า

ด้านกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล กลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเดิม มี Node อุบลราชธานีเป็นแม่ข่ายหลักในการขับเคลื่อนและสนับสนุนการพัฒนาระบบฐานข้อมูลให้กับพี่เลี้ยง Node ซึ่งมีบทบาทหน้าที่หลัก 4 ภารกิจ คือ 1) การออกแบบระบบฐานข้อมูลในรูปแบบเว็บไซต์ เพื่อจัดการออกแบบระบบฐานข้อมูลกลางที่พี่เลี้ยง Node จะต้องดำเนินการจัดระบบฐานข้อมูลภายในของพี่เลี้ยง Node ให้เป็นปัจจุบัน และการออกแบบระบบฐานข้อมูลกลางของภาคอีสานซึ่งเป็นการเชื่อมโยงฐานข้อมูลจากพี่เลี้ยง Node มาเป็นฐานข้อมูลของภาคอีสาน 2) การพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยง Node ในด้านการจัดการข้อมูล โดยใช้รูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้เว็บไซต์วิจัยอีสานให้กับกลุ่มพี่เลี้ยง (Junior Staff Node – JSN) RC อีสานทุก Node 3) การปรับปรุงแก้ไขระบบการใช้งานในเว็บไซต์ กรณีที่เว็บไซต์ไม่สามารถใช้งานได้ และในกรณีที่จะต้องปรับปรุงรูปแบบ หัวข้อต่างๆ ในเว็บไซต์ เป็นต้น และ 4) การพัฒนากลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ซึ่งมุ่งเน้นที่กระบวนการในการพัฒนากลไกที่เป็นกลุ่มพี่เลี้ยง JSN ให้สามารถจัดการข้อมูลได้ เนื่องจากพบว่า การดำเนินงานในช่วงแรกมี Node อุบลราชธานีเป็นแม่ข่ายในการจัดการข้อมูล พบว่า กระบวนการจัดการฐานข้อมูลที่ให้แก่แต่ละ Node เป็นผู้ดำเนินการนำข้อมูลขึ้นเว็บด้วยตนเองนั้น ไม่สามารถเป็นจริงได้ จึงต้องตกเป็นภาระให้กับแกนนำ “แม่ข่าย” จึงได้มีการปรับกลไกเป็นรูปแบบ “คณะทำงาน” มีกลุ่มผู้ช่วยผู้ประสานงาน (JSN) พื้นที่ Zone (อีสานเหนือ อีสานกลาง อีสานใต้) โดยมีการแบ่งขอบเขต Node พื้นที่ในความรับผิดชอบของแกนนำในแต่ละกลไก มีบทบาทหน้าที่ในการประสานข้อมูลจากพี่เลี้ยง Node เพื่อนำข้อมูลมาเผยแพร่บนเว็บไซต์ (<http://www.vijaiesaan.com/>)

ด้านการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ซึ่งการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเน้นการพัฒนาฐานข้อมูลจากปีที่ผ่านมาเพิ่มเติม จากเดิมที่มีฐานข้อมูล 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลเพื่อการจัดการภายในของพี่เลี้ยง Node ประกอบด้วย เอกสารเชิงหลักการของโครงการวิจัย(CP) รายงานวิจัย รายงานกิจกรรม รายงานความก้าวหน้า และรายงานฉบับสมบูรณ์ ทำเนียบ ประกอบด้วยทำเนียบที่ปรึกษา นักวิจัย พี่เลี้ยง ผู้สนใจ วิทยากร ทำเนียบ

ปราชญ์ แหล่งเรียนรู้ ภาคี (บุคคล องค์กร เครือข่าย) เอกสารสัญญาโครงการวิจัย ส่วนที่สอง เป็นฐานข้อมูลสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพของโครงการวิจัย ซึ่งมีเป้าหมายที่จะทำให้การ พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยให้มีคุณภาพและกำหนดประเด็นการวิจัย ให้สอดคล้องกับ สถานการณ์ **Node** และยุทธศาสตร์ภาคอีสาน ประกอบด้วย 1) แนวคิดการทำงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น บทความ แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับประเด็นวิจัยที่เกี่ยวข้อง กระบวนการ ขั้นตอน การทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2) บริบทพื้นที่ระดับจังหวัด ภาคอีสาน สถานการณ์ปัจจุบันของภาคอีสาน บริบทด้านกายภาพและทรัพยากร บริบท ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง และยุทธศาสตร์พื้นที่ ทิศทางสังคมในแต่ละพื้นที่ กลุ่ม องค์กร เครือข่าย 3) เอกสาร และงานวิจัยข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎี เอกสารเชิง นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ของแต่ละประเด็น เอกสารเกี่ยวกับตัวอย่างงานวิจัยท้องถิ่นใน แต่ละด้านทั้งในและนอกภูมิภาค ประเด็นทรัพยากร-การศึกษา-เกษตรอินทรีย์-อบต.-เด็ก เยาวชน-การท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่ระบบการสนับสนุนของพี่เลี้ยง 4) ข้อมูลชุดความรู้ นวัตกรรมใหม่ ๆ เช่น การจัดการความรู้ 5) เอกสารเชิงสังเคราะห์ เพื่อทำเป็นคู่มือ เช่น คู่มือ การทำฐานข้อมูล การพัฒนาโครงการ การติดตามโครงการ การเขียนรายงาน การพัฒนาทีม วิจัย (Node สร้างทีม ทีมวิจัยเอง) คู่มือและเทคนิคในการทำงานกับชุมชน จากการดำเนินงาน พัฒนาระบบฐานข้อมูลทั้ง 2 ส่วน สามารถเพิ่มเติมข้อมูลได้ในบางส่วน และมีพี่เลี้ยง Node บาง แห่งที่นำข้อมูลที่มีอยู่ในฐานข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพงานวิจัย โดยส่วนมาก เป็นการใช้อยู่ในส่วนที่สอง ทั้งนี้ ยังไม่สามารถติดตาม ประเมินผลของการนำฐานข้อมูลที่มี ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลให้ สามารถเผยแพร่และสนับสนุนการสร้างพื้นที่ทางสังคมได้

กล่าวโดยสรุปการพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาคอีสาน มีชุดข้อมูลการสนับสนุน การพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคอีสาน 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 เป็นชุดข้อมูลประกอบการ วิเคราะห์ภาพรวมของสังคมอีสานเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาโจทย์ เลือกพื้นที่เป้าหมายการวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ สถานการณ์นโยบายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย แนวคิด ยุทธศาสตร์การทำงานของพี่เลี้ยงและของสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น แนวคิดทฤษฎีจากรายงาน การวิจัยการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของภาคอีสาน บทคัดย่องานวิจัย ชื่อโครงการวิจัย และ Mapping โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในภาคอีสาน ชุดที่ 2 เป็นชุดข้อมูลประกอบเสริมสร้างทักษะการทำงาน ของพี่เลี้ยง ได้แก่ คู่มือการทำงานในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จากพัฒนาการที่กล่าวไว้ในข้างต้น จึงเป็นที่มาของการดำเนินโครงการวิจัยการพัฒนาระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนและสังคม ภาคอีสาน มีระยะเวลาการดำเนินงานตั้งแต่มกราคม 2555 – กันยายน 2555 ซึ่งเป็นการวิจัยและ พัฒนาต่อเนื่องจากปี 2554 เป็นการค้นหาคำตอบว่า ระบบ กลไกฐานข้อมูลที่สามารถ ตอบสนองการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยเป็นอย่างไร และจะสามารถเผยแพร่

และสนับสนุนการกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RC อีสานได้อย่างไร มีการดำเนินงานและผลการดำเนินงาน ดังนี้

1. การออกแบบระบบและกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ภาคอีสาน
2. ระบบและกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล
3. สรุปผลการดำเนินงานของระบบและกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ภาคอีสาน

การออกแบบระบบและกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ภาคอีสาน

การออกแบบระบบและกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาคอีสาน มีขั้นตอนในการออกแบบระบบ กลไกการดำเนินงาน ดังนี้

1. องค์ประกอบของกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาคอีสาน ประกอบด้วย พี่เลี้ยง Node แม่ข่าย และพี่เลี้ยง Node กลุ่ม JSN หรือผู้ช่วยผู้ประสานงาน Node รวม 11 Node ได้แก่ Node อุบลราชธานี Node นักวิชาการมหาสารคาม Node สุรินทร์ Node หนองบัวลำภู Node เลย Node ศรีสะเกษ ชุดโครงการนักวิชาการอุบลราชธานี ชุดนักวิชาการเลย ชุดโครงการเด็กและเยาวชนโสธร ชุดโครงการสุขภาวะวัยโสธร ชุดโครงการเกษตรอินทรีย์โสธร ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความรู้ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลภายใน Node มาร่วมเป็น "คณะทำงาน" กลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล

2. กำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกัน ในขั้นตอนการกำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกันของทีมกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเริ่มต้นจาก 1) การทบทวนภารกิจและบทเรียนการดำเนินงานที่ผ่านมา และ 2) นำบทเรียนมาปรับใช้ในการกำหนดเป้าหมายการทำงาน แบ่งออกเป็น

เป้าหมายหลัก คือ การพัฒนาศักยภาพกลไกในการจัดการข้อมูลเชิงรุก (Data management) เพื่อสนับสนุนการเคลื่อนไหวของ Node และ RC อีสาน การพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เป้าหมายรอง คือ การเชื่อมร้อยเครือข่ายการเรียนรู้ให้กับพี่เลี้ยง Node กลุ่ม JSN ภาคอีสาน

3) การจัดระบบกลไกและแผนงาน และ 4) การกำหนดบทบาทหน้าที่ของกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ภาคอีสาน ซึ่งจะนำเสนอไว้ในหัวข้อต่อไป

3. การจัดระบบกลไกและแผนงาน ในขั้นตอนการจัดระบบกลไกและแผนงานของกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลได้ดำเนินการหลังจากที่ได้กำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกัน มีระบบกลไกและแผนงานที่สำคัญ คือ

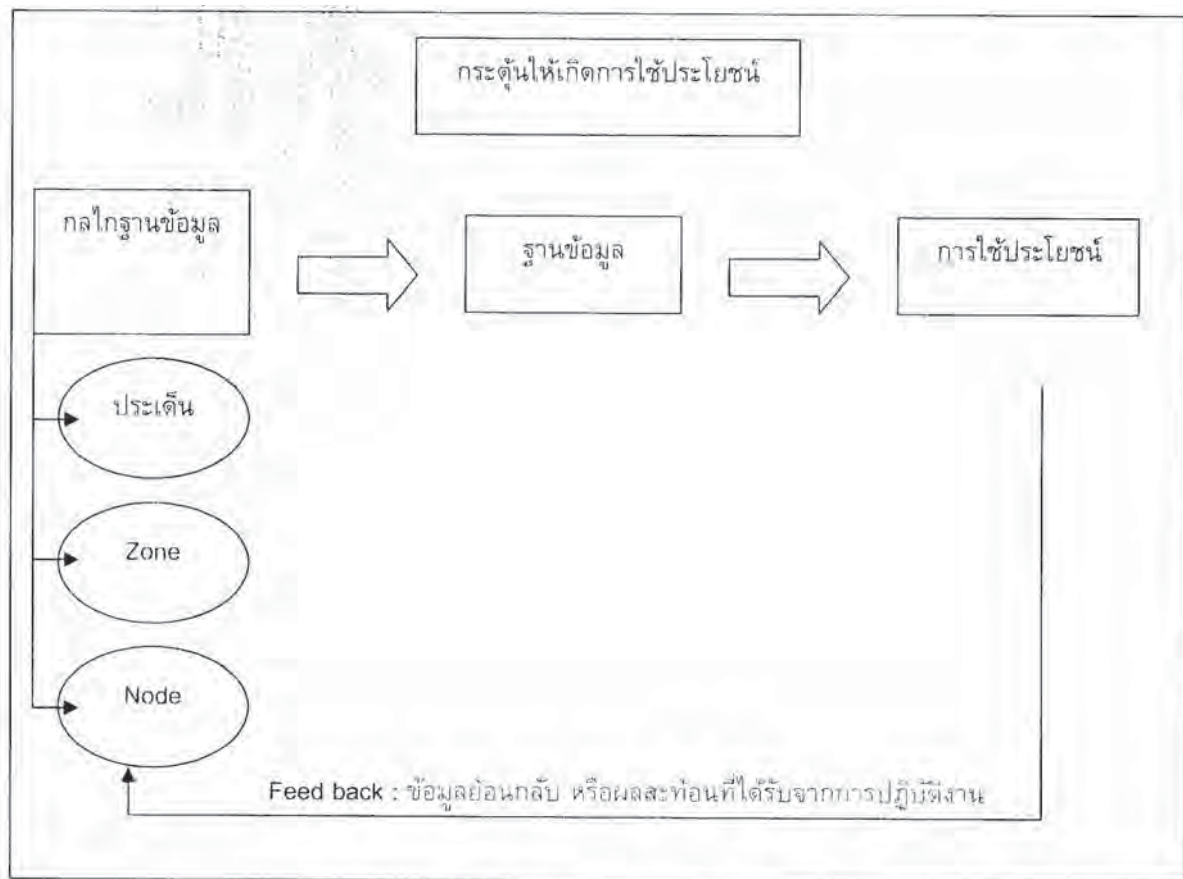
3.1 แผนงานการจัดการข้อมูลเชิงรุก เน้นการปฏิบัติการสนับสนุนการจัดการข้อมูลเชิงประเด็นเพื่อสื่อสารสาธารณะ ได้แก่ ความมั่นคงทางอาหาร(ข้าวข้ามแดน) การจัดการลุ่มน้ำ ม.อ.บ.วิจัยครั้งที่ 5 และสัปดาห์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

3.2 แผนงานการจัดการข้อมูลเชิงรับ เน้นการเก็บข้อมูลปัญหา ความต้องการใช้ประโยชน์จากข้อมูล การใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล และการปฏิบัติการพัฒนาฐานข้อมูล

3.3 แผนการพัฒนากลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล เน้นการจัดเวทีติดตามผลการดำเนินงาน และการถอดบทเรียน

3.4 ระบบและกลไกการจัดการข้อมูล ภาคอีสาน แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ กลไกการพัฒนาฐานข้อมูลระดับภาค และกลไกการพัฒนาฐานข้อมูลระดับปฏิบัติการ ได้แก่ เชิงพื้นที่ เชิงประเด็นและNode

4. การกำหนดบทบาทหน้าที่ของกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ภาคอีสาน บทบาทหน้าที่ของกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ภาคอีสาน ยังดำเนินการตามบทบาทหน้าที่เดิมใน 4ภารกิจ เพื่อให้สามารถตอบสนองการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การเผยแพร่และการสนับสนุนกระบวนการเคลื่อนไหวของ RC อีสาน คือ 1) การออกแบบระบบฐานข้อมูลในรูปแบบเว็บไซต์และการออกแบบระบบฐานข้อมูลกลางของภาคอีสาน 2) การพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยง Node ที่อยู่ในกลไกต่างๆ ในด้านการจัดการข้อมูลให้กับกลุ่มพี่เลี้ยง (Junior Staff Node – JSN) RC อีสานทุก Node 3) การปรับปรุงแก้ไขระบบการใช้งานในเว็บไซต์ และ4) การพัฒนากลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ซึ่งมุ่งเน้นที่กระบวนการในการพัฒนากลไกที่เป็นกลุ่มพี่เลี้ยง JSN ให้สามารถจัดการข้อมูลได้ตั้งแต่การประสานข้อมูลจากพี่เลี้ยง Node เพื่อนำข้อมูลมาเผยแพร่บนเว็บไซต์ (<http://www.vijaiesaan.com/>) ดังแผนภาพประกอบที่ 6.1



แผนภาพประกอบที่ 6.1 แสดงกลไกและบทบาทของกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล

จากแผนภาพประกอบที่ 6.1 อธิบายได้ว่า กลไกพัฒนาระบบฐานข้อมูลของภาคอีสานมีรูปแบบกลไกการดำเนินงาน 3 รูปแบบ คือ รูปแบบชุดประเด็นงาน รูปแบบเชิงพื้นที่ Zone และรูปแบบ Node ในแต่ละระดับจะมีกลุ่ม JSN ทำหน้าที่ในการพัฒนาฐานข้อมูลตามแผนงานที่กำหนดไว้ร่วมกัน มีหน้าที่ในการกระตุ้นให้ RC อีสานเกิดการนำข้อมูลในเว็บวิจัยอีสานไปใช้ในการทำงานของ Node และทำหน้าที่ติดตาม ประเมินการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลของ Node เพื่อนำข้อมูลผลสะท้อนที่ได้รับจากการปฏิบัติการมาปรับปรุงการทำงานเป็นระยะ รายละเอียดของระบบและกลไกจะกล่าวไว้ในหัวข้อระบบและกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลต่อไป

ระบบและกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล

ระบบและกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการ การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปวิเคราะห์ข้อมูล การทดลองปฏิบัติการ การติดตาม และการประเมินผล มีรายละเอียดและผลการดำเนินงานโดยสรุป ดังนี้

1. การเตรียมการ ในขั้นตอนการเตรียมการของกลไกการพัฒนาฐานข้อมูลของภาคอีสาน หลังจากการออกแบบระบบและกลไกไว้ในเบื้องต้น ได้ดำเนินการดังนี้

1.1 สร้างเครื่องมือและออกแบบการเก็บข้อมูลปัญหา ความต้องการและการใช้งานจากเว็บวิจัยอีสานของ RC อีสาน โดยใช้แบบสำรวจ ซึ่งมีกรอบการศึกษาข้อมูลแบ่งออกเป็นข้อมูลทั่วไป ความพอใจที่มีต่อรูปแบบเว็บ ข้อมูลที่มีอยู่ในเว็บ การใช้ประโยชน์ในการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของพี่เลี้ยง Node ภาคอีสาน และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1.2 การออกแบบฐานข้อมูล เน้นการต่อยอดการพัฒนาฐานข้อมูลจากปี 2554 ที่ผ่านมาโดยการจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นงานวิจัยของแต่ละประเด็นงานในภาคอีสาน และเพิ่มเติมข้อมูลให้สอดคล้องกับกระบวนการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วงต้นน้ำ ช่วงกลางน้ำ ช่วงปลายน้ำ เพื่อให้ฐานข้อมูลที่สามารถตอบสนองการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของ RC และสามารถเผยแพร่ สนับสนุนการกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RC อีสาน คือ

ช่วงต้นน้ำ ควรมีข้อมูลเพื่อสนับสนุนการทำงานของ RC ดังนี้

- ข้อมูลนโยบาย
- ข้อมูลสถานการณ์และผลกระทบจากนโยบาย/ โครงการพัฒนาในพื้นที่
- การจัดทำข้อมูล Mapping ได้แก่ ทำเนียบโครงการวิจัย นักวิจัย พื้นที่วิจัย และเครือข่ายการทำงานวิจัยในพื้นที่)
- ข้อมูลบทคัดย่อที่มีในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคอีสาน
- ข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ข้อมูลรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
- ภาพกิจกรรม
- เทคนิค เครื่องมือในการพัฒนาโครงการวิจัยที่มีคุณภาพ
- การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยและองค์ประกอบในข้อเสนอโครงการวิจัย

(CP)

- การเขียนกรอบการวิจัย

ช่วงกลางน้ำ ควรมีข้อมูลสนับสนุนการทำงาน ได้แก่

- การเตรียมความพร้อมให้กับนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- กรอบการศึกษาบริบทชุมชน
- พื้นที่โครงการวิจัยดีและเด่น เพื่อสำหรับการศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยน

เรียนรู้รูปแบบและกระบวนการวิจัย

- สื่อต่างๆ ที่ใช้สำหรับกระบวนการเรียนรู้ เช่น VCD, หนังสือเล่มเล็ก, RE, บทความ ฯลฯ

- เทคนิค เครื่องมือการทำงานกับชุมชนในแต่ละประเด็น ได้แก่ การเก็บข้อมูล และการบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การถอดบทเรียน และการสื่อสารเพื่อการพัฒนา เป็นต้น

- หลักการและเทคนิคการเขียนข่าว

- ประสบการณ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้และการทำงานแบบมีส่วนร่วมของพี่เลี้ยง ภาคอีสาน

- การเขียนรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เน้นการเขียนเชิงวิเคราะห์ให้เห็นความรู้ก่อนการปฏิบัติการ โดยให้ทราบว่าองค์ประกอบของรายงานการวิจัยมีอะไรบ้าง และแต่ละองค์ประกอบมีหลักการเขียนอย่างไร

- ภาพกิจกรรม

ช่วงปลายน้ำ ควรมีข้อมูลสนับสนุนการทำงาน ได้แก่

- เทคนิค เครื่องมือการทำงาน เช่น การถอดบทเรียนเพื่อสังเคราะห์ชุดความรู้จากการวิจัย การประเมินผลโครงการวิจัย

- การสื่อสารสาธารณะ เช่น การเขียน RE การเขียนบทความเชิงวิชาการ การสื่อสารเพื่อสร้างพลังในชุมชน และการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนนโยบาย

- การเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เน้นการสังเคราะห์องค์ความรู้

- ภาพกิจกรรม

1.3 การออกแบบกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาคอีสาน มีการออกแบบกลไกการสนับสนุนในรูปแบบของ “เครือข่าย” ระดับภาค โดยแบ่งระดับการทำงานออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับภาค และระดับปฏิบัติการ แต่ละระดับมีองค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1.3.1 กลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลระดับภาค เป็นกลไกระดับภาค ประกอบด้วย พี่เลี้ยง Node แม่ข่ายเดิม และพี่เลี้ยง Node ระดับผู้ช่วยผู้ประสานงานที่เป็นกลุ่ม JSN จิตอาสาของแต่ละ Node ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่จัดเก็บ รวบรวมข้อมูล เอกสารงานต่างๆ ของ Node บทบาทหน้าที่ในการจัดการข้อมูลในเว็บวิจัยอีสาน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน

1) นักอำนวยการและกำกับทิศทางการจัดการข้อมูล ซึ่งเป็นพี่เลี้ยง Node แม่ข่ายอุบลราชธานี (คุณมัสยา คำแหง) มีบทบาทหน้าที่ในการอำนวยการให้เกิดการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการฐานข้อมูล การกำกับทิศทางการจัดการข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน

2) นักประสานงานและบริหารจัดการ นักประสานงานและบริหารจัดการฐานข้อมูลกลางของภาคอีสานคือ ฝ่ายเลขากลไกภาคอีสาน มีบทบาทหน้าที่ประสานงานกระตุ้นให้เกิดการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้

3) นักเทคนิค เป็นพี่เลี้ยง Node แม่ข่าย (Node อุบลราชธานี) คือ คุณทพไท ชุ่มนาเสียว และคุณดวงมณี นารีนุช มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลระบบการทำงานของเว็บไซต์ ตั้งแต่การออกแบบระบบฐานข้อมูล การปรับปรุงและการแก้ไขปัญหาการใช้งานเว็บไซต์

4) นักปฏิบัติการจัดการข้อมูล เป็นกลุ่มพี่เลี้ยง Node ระดับผู้ช่วยผู้ประสานงานที่เป็นกลุ่ม JSN จิตอาสาของแต่ละ Node มีบทบาทหน้าที่ในการประสานงานข้อมูลจาก Node หรือตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายแต่ละครั้ง มีบทบาทหน้าที่ในการบันทึกข้อมูลทุกประเภทในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคอีสานเผยแพร่บนเว็บไซต์วิจัยอีสาน

1.3.2 กลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่ เป็นกลไกระดับปฏิบัติการ ประกอบด้วย พี่เลี้ยง Node แม่ข่ายเดิม และพี่เลี้ยง Node ระดับผู้ช่วยผู้ประสานงานที่เป็นกลุ่ม JSN จิตอาสาของแต่ละ Node ในการจัดการระบบฐานข้อมูลเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่ได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่เพื่อการจัดการข้อมูล ประกอบด้วย นักอำนวยการและกำกับทิศทางการจัดการข้อมูล นักเทคนิค และนักประสานงานและบริหารจัดการที่เป็นกลุ่ม JSN ที่เป็นแกนนำหลักในแต่ละประเด็น ในแต่ละพื้นที่ มีบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติการจัดการข้อมูลทุกประเภทเพื่อเผยแพร่บนเว็บไซต์ และมีบทบาทหน้าที่ในการประเมินผลการใช้ประโยชน์ข้อมูลจากเว็บไซต์ของพี่เลี้ยง Node RC อีสาน ในส่วนของกลไก Node ที่ออกแบบไว้ในแผนภาพประกอบที่ 6.1 ทีมวิจัยดำเนินการปรับกลไก Node ให้เป็นอยู่ในส่วนของกลไกเชิงพื้นที่ (Zone) และประเด็น

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ทีมวิจัยใช้วิธีการส่งแบบสำรวจ (ในข้อที่ 1.1) ให้กับพี่เลี้ยง Node RC ภาคอีสานทุกแห่ง เป็นผู้ให้ข้อมูลซึ่งใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลเป็นเวลา 15 วัน จากนั้นแกนนำกลไกพัฒนาระบบฐานข้อมูลเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่เป็นผู้ติดตามและรวบรวมแบบสำรวจจากพี่เลี้ยง Node เพื่อดำเนินการสรุปวิเคราะห์ข้อมูล

3. การสรุปวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นตอนการสรุปวิเคราะห์ข้อมูล มีการสรุปวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจ และส่วนที่สอง การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดสอบการทำงานของระบบฐานข้อมูลในเว็บไซต์

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจ ทีมวิจัยกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาคอีสานนำข้อมูลจากแบบสำรวจมาดำเนินการวิเคราะห์ผล ซึ่งให้ความสำคัญในประเด็นการใช้ประโยชน์ในการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของพี่เลี้ยง

Node ภาคอีสาน และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา พบว่า ด้านการใช้ประโยชน์ในการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของพี่เลี้ยง Node ภาคอีสานที่มีการใช้ประโยชน์มากที่สุดในช่วงการพัฒนาโจทย์วิจัย เพื่อหาโจทย์วิจัยใหม่ๆ และการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีในโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมา เพื่อใช้ในการสร้างกรอบการวิจัย ส่วนที่มีการใช้ประโยชน์น้อยที่สุดคือ คู่มือการเตรียมความพร้อมนักวิจัยใหม่ ด้านข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การปรับปรุงระบบการเข้าไปใช้งานของพี่เลี้ยง Node เพื่อให้สามารถใช้งานได้ง่าย สะดวกขึ้น การปรับปรุงชุดข้อมูลในเว็บไซต์เพื่อให้สามารถค้นหาข้อมูลได้เร็วขึ้น ซึ่งควรจัดเป็นกลุ่มประเด็นงานวิจัยที่มีในภาคอีสาน การเปิดให้บุคคลภายนอก เช่น นักวิจัยในพื้นที่ และผู้ที่สนใจ สามารถเข้าไปค้นหาข้อมูลในเว็บไซต์ได้ การปรับปรุงรูปร่างเว็บไซต์ให้มีความสวยงาม และการเพิ่มเติมข้อมูลใหม่ๆ ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคอีสานให้มีข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดสอบการทำงานของระบบฐานข้อมูลในเว็บไซต์ จากการทดสอบการทำงานของเว็บไซต์วิจัยอีสาน พบปัญหาทางด้านเทคนิค เช่น การไม่แสดงผลข้อมูลใหม่หลังการบันทึกข้อมูลในเว็บไซต์ การเรียกดูข้อมูลเก่าไม่ได้ และการไม่สามารถโอนย้ายข้อมูลเพื่อการใช้งาน (Download) ได้โดยปัญหาทางเทคนิคที่พบนี้ ทีมกลไกพัฒนาระบบฐานข้อมูลไม่สามารถดำเนินการแก้ไขเองได้ จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากนักเทคนิคภายนอกเข้ามาช่วยแก้ไข

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 2 ส่วน ทีมกลไกพัฒนาระบบฐานข้อมูลจึงได้ดำเนินการออกแบบการปรับปรุงระบบการทำงานของเว็บวิจัยอีสานใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการใช้งานของ RC อีสาน โดยให้นักเทคนิคภายนอกเป็นผู้ดำเนินการปรับปรุงระบบการทำงานของเว็บวิจัยอีสาน เป็นเวลา 1 เดือน ซึ่งในระหว่างที่เว็บวิจัยอีสานอยู่ระหว่างการปรับปรุง นักปฏิบัติการจัดการข้อมูลจะดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามกรอบการจัดการฐานข้อมูลที่กำหนดไว้ร่วมกันเพื่อเตรียมนำข้อมูลไปเผยแพร่ในเว็บวิจัยอีสานภายหลังจากที่ได้ดำเนินการปรับปรุงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

4. การทดลองปฏิบัติการ ในขั้นตอนการปฏิบัติการของกลไกพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาคอีสานได้ดำเนินการทดลองปฏิบัติการผ่านกลไก 2 ระดับ คือ กลไกพัฒนาระบบฐานข้อมูลระดับภาค และกลไกพัฒนาระบบฐานข้อมูลระดับปฏิบัติการเชิงพื้นที่และประเด็น มีชุดปฏิบัติการและผลการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 กลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลระดับภาค เน้นการจัดการข้อมูลในรูปแบบ "เครือข่าย" โดยแบ่งออกเป็นการจัดการข้อมูลเชิงรับ และการจัดการข้อมูลเชิงรุก คือ

1) การจัดการข้อมูลเชิงรับ เป็นการประสานงานข้อมูลจากพี่เลี้ยง Node เพื่อนำข้อมูลมาเพิ่มเติมในเว็บวิจัยอีสานร่วมกันทุก 2 เดือน ซึ่งพบข้อจำกัดด้านการประสานงานข้อมูลจากพี่เลี้ยง Node โดยส่วนใหญ่ยังไม่สามารถส่งข้อมูลให้กับแกนนำ JSN ได้ตามกรอบการจัดการข้อมูลกลางของภาคได้ เนื่องจากการจัดการข้อมูลภายในของ Node ยังไม่เป็นระบบ และอยู่กระจัดกระจาย กลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลระดับภาค จึงปรับวิธีการจัดการข้อมูลใหม่โดยเริ่มต้นจากข้อมูลภายใน Node ของแกนนำ JSN ก่อน

2) การจัดการข้อมูลเชิงรุก เป็นการจัดการข้อมูลในเว็บวิจัยอีสานที่มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของ RC อีสานด้านการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพโครงการวิจัย และด้านการเคลื่อนไหวทางสังคม มีวิธีการและผลการดำเนินงาน ดังนี้

2.1) ด้านการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยในรูปแบบ "ชุดประสบการณ์" จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ (1) การเตรียมความพร้อมนักวิจัยใหม่ โดยใช้ case study โครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดยโสธรทั้ง 3 แห่งเป็นฐานปฏิบัติการ (2) การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ case study โครงการวิจัยในพื้นที่กลไกอีสานกลาง 6 แห่งเป็นฐานปฏิบัติการ (3) การพัฒนาเครื่องมือการจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ภูมิศาสตร์ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information Systems: GIS) แบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการลุ่มน้ำ โดยใช้ case study โครงการวิจัยห้วยหลวง จ.อุดรธานี (4) การพัฒนาคุณภาพรายงานการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย โดยใช้ case study โครงการวิจัยในพื้นที่กลไกอีสานเหนือเป็นฐานปฏิบัติการ (5) ชุดความรู้การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำภาคอีสาน โดยใช้ case study โครงการวิจัยในพื้นที่ของพี่เลี้ยง Node ประเด็นลุ่มน้ำ 8 แห่ง

2.2) ด้านการสนับสนุนกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RC อีสาน โดยการปฏิบัติการผ่าน "เวทีวิชาการหรือเวทีสาธารณะของ Node ร่วมกับเครือข่ายการทำงาน" ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการสื่อสารสาธารณะ ได้แก่ งานข่าวข้ามแดนของ Node เกษตรกรรมยั่งยืน งาน ม.อบ.วิจัยครั้งที่ 5 ของชุดนักวิชาการอุบลราชธานีร่วมกับชุดนักวิชาการอีสานตอนเหนือและ Node นักวิชาการมหาสารคาม งานนำเสนอชุดความรู้การจัดการลุ่มน้ำห้วยเสนง ของ Node สุรินทร์ เป็นต้น

การปฏิบัติการสนับสนุนกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RC

อีสาน ใช้รูปแบบ “เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติของบุคคล” ซึ่งอาศัยความสนใจที่อยากจะเรียนรู้และร่วมลงมือปฏิบัติการตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ในแต่ละเวทีจะมีเป้าหมายและมีการกำหนดบทบาทหน้าที่การจัดการข้อมูลไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ การบันทึกข้อมูลจากวิทยากรในเวทีพร้อมบันทึกเสียง การบันทึกภาพนิ่งภาพเคลื่อนไหวในเวที การจับประเด็นเพื่อเขียนข่าว การจับประเด็นเพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย และการนำข้อมูลของเวทีทั้งหมดเผยแพร่ผ่านเว็บวิจัยอีสาน ผลจากการปฏิบัติการในรูปแบบดังกล่าว พบว่า นอกจากเป็นการเพิ่มเติมข้อมูลในเว็บวิจัยอีสาน ยังเป็นการเผยแพร่ข้อมูลผลการวิจัยต่อสาธารณะ เป็นการพัฒนาโลกทัศน์ที่แตกต่างไปตามบริบทของเนื้อหาในแต่ละเวทีให้กับพี่เลี้ยง JSN และพี่เลี้ยงยังสามารถนำไปปรับใช้ในการติดตาม สนับสนุนงานทางความรู้ให้กับนักวิจัยในพื้นที่ได้

4.2 กลไกพัฒนาระบบฐานข้อมูลระดับปฏิบัติการ เป็นการปฏิบัติการของกลไกระบบฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ และเชิงประเด็นโดยใช้แกนนำหลัก JSN ในแต่ละพื้นที่และประเด็นเป็นฝ่ายในการประสานงานกับพี่เลี้ยง Node และดำเนินการจัดการข้อมูลในเว็บวิจัยอีสานตามกรอบการจัดการข้อมูลของภาคอีสาน ผลการปฏิบัติการพบว่า มีการจัดการข้อมูลได้บางส่วน เนื่องจากขาดการกำหนดบุคลากรที่ชัดเจนทำหน้าที่จัดการภายในกลไกระดับปฏิบัติการ

5. การติดตาม ในขั้นตอนการติดตามผลการดำเนินงานของกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล มีวิธีการติดตามโดยใช้การประชุมทีมกลไกพัฒนาระบบฐานข้อมูลใน 2 รูปแบบ คือ *การประชุมกลุ่มใหญ่* เป็นการประชุม JSN ทุก Node เพื่อติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงาน และการเพิ่มเติมข้อมูลในเว็บวิจัยอีสานร่วมกัน *การประชุมกลุ่มย่อยของทีม JSN* ที่เข้าร่วมปฏิบัติการในรูปแบบ “เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติของบุคคล” ข้อที่ 2.2) ซึ่งก่อนปฏิบัติการตามรูปแบบดังกล่าว จะมีการประชุมเตรียมความพร้อมเพื่อทำความเข้าใจต่อเป้าหมายการทำงาน และการกำหนดบทบาทหน้าที่ตามความสนใจและศักยภาพของบุคคล วิธีการติดตาม 2 รูปแบบ ส่งผลให้เกิดการเพิ่มเติมข้อมูลในเว็บวิจัยอีสานได้อย่างต่อเนื่อง

6. การประเมินผล ในขั้นตอนการประเมินผล ทีมวิจัยให้ความสำคัญต่อการจัดกลไกสนับสนุนกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RC อีสาน และ การจัดการข้อมูลในเว็บวิจัยอีสานเป็นหลัก และการประเมินผลการนำข้อมูลจากเว็บวิจัยอีสานไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยของพี่เลี้ยง Node เป็นรอง เทคนิคที่นำมาใช้ในการประเมินผล คือ การสรุปบทเรียนร่วมกับ JSN รวม 11 Node ผลการสรุปบทเรียนจะกล่าวไว้ในสรุปผลการดำเนินงานของระบบและกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ภาคอีสานต่อไป

สรุปผลการดำเนินงานของระบบและกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ภาคอีสาน

โครงการวิจัยการพัฒนาระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนและสังคม ภาคอีสาน เป็นการวิจัยและพัฒนาต่อเนื่องจากปี 2554 มีระยะเวลาการดำเนินงานตั้งแต่มกราคม 2555 – กันยายน 2555 เพื่อการค้นหาคำตอบว่า ระบบ กลไกฐานข้อมูลที่สามารถตอบสนองการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยเป็นอย่างไร และจะสามารถเผยแพร่และสนับสนุนการกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RC อีสานได้อย่างไร มีดังนี้

กลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล

กลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล มีพัฒนาการของกลไกแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วง “ก่อรูปแม่ข่าย” เป็นช่วงเริ่มต้นงานกลไกสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคอีสาน เดิมมี Node อุบลราชธานีเป็นกลไกแม่ข่ายหลักในการดำเนินงานทั้งระบบ ตั้งแต่ 1) การออกแบบระบบฐานข้อมูลในรูปแบบเว็บไซต์ 2) การออกแบบกรอบการจัดการฐานข้อมูลระดับ Node และกรอบการจัดการฐานข้อมูลระดับภาคอีสาน 3) การพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยง Node RC อีสานให้สามารถจัดการข้อมูลภายในของ Node และใช้ข้อมูลในเว็บวิจัยอีสานได้โดยใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการ 4) การลงพื้นที่ติดตามความก้าวหน้าในการจัดการข้อมูลระดับ Node โดยกลไกแม่ข่าย และ 5) การปรับปรุงแก้ไขระบบการใช้งานในเว็บไซต์ กรณีที่เว็บไซต์ไม่สามารถใช้งานได้ และในกรณีที่จะต้องปรับปรุงรูปแบบ หัวข้อต่างๆ ในเว็บไซต์ใหม่ การดำเนินงานของกลไกในช่วงก่อรูปแม่ข่าย พบว่า เกิดกลไกแม่ข่ายที่สามารถเป็นต้นแบบด้านการจัดการข้อมูลระดับ Node และภาคอีสานได้ ข้อจำกัดที่พบในช่วงก่อรูป คือ พี่เลี้ยง Node ยังไม่สามารถที่จะดำเนินการจัดการข้อมูลภายใน Node ได้ และยังไม่สามารถที่จะนำข้อมูลของ Node เพิ่มเติมเข้าไปในเว็บวิจัยอีสานได้ จึงทำให้การเพิ่มเติมข้อมูลในเว็บวิจัยอีสานเป็นภาระหน้าที่ของกลไกแม่ข่าย

ช่วง “ก่อการสร้างคนรุ่นใหม่” เป็นช่วงของการปรับปรุงแบบกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลของภาคอีสานโดยใช้บทเรียนที่ได้จากช่วงก่อรูปแม่ข่าย โดยใช้ “กลไกร่วม” ประกอบด้วย กลไกแม่ข่ายเดิมร่วมกับกลไกรูปแบบ “คณะทำงาน” ที่เป็นคนรุ่นใหม่ในกลุ่มผู้ช่วยผู้ประสานงาน (JSN) การดำเนินงานของช่วงก่อการสร้างคนรุ่นใหม่ พบว่า การใช้กลไกร่วมระหว่างกลไกแม่ข่ายเดิมกับกลไกคณะทำงานกลุ่ม JSN มีส่วนช่วยเอื้อให้เกิดการจัดการข้อมูลในเว็บวิจัยอีสานอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น เนื่องจากมีการแต่งตั้งแกนนำหลักโดยการแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบตามพื้นที่ Zone อีสานเหนือ อีสานกลาง อีสานใต้ ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านการประสานงานข้อมูลจาก Node และนำข้อมูลที่ได้จาก Node มาดำเนินการเพิ่มเติมข้อมูลในเว็บวิจัยอีสาน

ช่วง “ก่อการกลไกเครือข่ายนักจัดการข้อมูลภาคอีสาน” เป็นการพัฒนาศักยภาพ

กลไกในการจัดการข้อมูลเชิงรุก (Data management) ในกลุ่มผู้ช่วยผู้ประสานงาน JSN เพื่อสนับสนุนการเคลื่อนไหวของ Node และ RC อีสาน และให้กลไกสามารถสนับสนุนให้เกิดการจัดการข้อมูลที่ตอบสนองการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยของพี่เลี้ยง โดยอาศัยกลไก 2 ระดับ คือ กลไกระดับภาคอีสาน ในรูปแบบ “เครือข่าย” และกลไกระดับปฏิบัติการในรูปแบบเชิงพื้นที่ (Zone) รูปแบบชุดประเด็น รูปแบบ Node

ผลการปฏิบัติการของกลไก พบว่า รูปแบบ “กลไกเครือข่าย” และ “กลไกประเด็น” และ “กลไกร่วม” ระหว่างกลไกเครือข่ายกับกลไกประเด็น เป็นรูปแบบที่เหมาะสมต่อการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ตอบสนองการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยของพี่เลี้ยง Node และสนับสนุนกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RC อีสาน ในแต่ละรูปแบบจะต้องมีองค์ประกอบและการวางระบบการจัดการภายในกลไกตามความสนใจและตามศักยภาพของบุคลากรเป็นพื้นฐาน เนื่องจากแต่ละรูปแบบมีเป้าหมายเฉพาะที่แตกต่างไปตามลักษณะของการทำงานเชิงรุกและการทำงานเชิงรับ สรุปได้ดังนี้

1. กลไกการพัฒนากระบวนข้อมูลระดับภาคอีสาน เป็นกลไกการจัดการข้อมูลเชิงรับที่เหมาะสมต่อการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ตอบสนองการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยของพี่เลี้ยง Node ประกอบด้วย พี่เลี้ยง Node แม่ข่าย (Nodeอุปราชธานี) และพี่เลี้ยง Node ระดับผู้ช่วยผู้ประสานงานที่เป็นกลุ่ม JSN จิตอาสาของแต่ละ Node ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่จัดเก็บ รวบรวมข้อมูล เอกสารงานต่างๆ ของ Node มีบทบาทการทำงาน 3 ภารกิจ คือ

1) การออกแบบระบบฐานข้อมูลในรูปแบบเว็บไซต์เพื่อจัดการออกแบบระบบฐานข้อมูลกลางที่พี่เลี้ยง Node จะต้องดำเนินการจัดระบบฐานข้อมูลภายในของพี่เลี้ยง Node ให้เป็นปัจจุบัน และการออกแบบระบบฐานข้อมูลกลางของภาคอีสานซึ่งเป็นการเชื่อมโยงฐานข้อมูลจากพี่เลี้ยง Node มาเป็นฐานข้อมูลของภาคอีสาน

2) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรในกลไกฐานข้อมูลและพี่เลี้ยง Node ในด้านการจัดการข้อมูลในเว็บวิจัยอีสานให้สามารถดำเนินการจัดการข้อมูลได้

3) การปรับปรุงแก้ไขระบบการใช้งานในเว็บไซต์ กรณีที่เว็บไซต์ไม่สามารถใช้งานได้ และในกรณีที่จำเป็นต้องปรับปรุงรูปแบบ หัวข้อต่างๆ ในเว็บไซต์ เป็นต้น

การดำเนินงานของกลไกการพัฒนากระบวนข้อมูลระดับภาคอีสาน เพื่อให้กลไกสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องมีการออกแบบงานจัดการภายในกลไกดังนี้

- นักอำนวยการและกำกับทิศทางการจัดการข้อมูล ซึ่งจะต้องเป็นพี่เลี้ยง Node แม่ข่ายเดิม ทำหน้าที่อำนวยการให้เกิดการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการฐานข้อมูล การกำกับทิศทางการจัดการข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน

- นักประสานงานและบริหารจัดการ มีบทบาทหน้าที่ประสานงานแนวราบ และกระตุ้นให้เกิดการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้

- นักเทคนิค มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลระบบการทำงานของเว็บไซต์ตั้งแต่การออกแบบระบบฐานข้อมูล การปรับปรุงและการแก้ไขปัญหาการใช้งานเว็บไซต์

- นักปฏิบัติการจัดการข้อมูล มีบทบาทหน้าที่ในการประสานงานข้อมูลจาก Node หรือตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายแต่ละครั้ง มีบทบาทหน้าที่ในการบันทึกข้อมูลทุกประเภทในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคอีสานเผยแพร่บนเว็บไซต์วิจัยอีสาน

2. กลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลระดับปฏิบัติการ

กลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลระดับปฏิบัติการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ตอบสนองการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยของพี่เลี้ยง Node และสนับสนุนกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RC อีสาน คือ

2.1 กลไกเครือข่ายและกลไกร่วม เป็นกลไกการจัดการข้อมูลเชิงรุกที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของบุคคล ซึ่งมีความเหมาะสมกับการสนับสนุนกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RC อีสาน มีเป้าหมายเพื่อการสื่อสารสาธารณะ ในรูปแบบเวทีวิชาการหรือเวทีสาธารณะ ประกอบด้วย พี่เลี้ยง Node แม่ข่าย พี่เลี้ยง Node เจ้าภาพเวทีวิชาการหรือเวทีสาธารณะ และพี่เลี้ยง Node กลุ่ม JSN ที่มีความสนใจอยากที่จะเรียนรู้และร่วมลงมือปฏิบัติการตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งจะต้องมีการออกแบบงานจัดการภายในกลไก ดังนี้

- นักอำนวยการและกำกับทิศทางการจัดการข้อมูล จะต้องเป็นพี่เลี้ยง Node เจ้าภาพเวทีวิชาการหรือเวทีสาธารณะ ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้กับทีมจัดการข้อมูล และทำหน้าที่ในการกำกับทิศทางการสื่อสารข้อมูลของเวที

- นักประสานงานและบริหารจัดการ มีบทบาทหน้าที่ประสานงาน กระตุ้นให้เกิดการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ และรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจากนักปฏิบัติการจัดการข้อมูลเพื่อส่งต่อให้กับพี่เลี้ยง Node เจ้าภาพ

- นักปฏิบัติการจัดการข้อมูล มีบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติการบันทึกข้อมูลและจัดการข้อมูลทุกประเภทเพื่อเผยแพร่บนเว็บไซต์

2.2 กลไกประเด็น เป็นกลไกการจัดการข้อมูลทั้งเชิงรุกและเชิงรับ มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ตอบสนองการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยของพี่เลี้ยง Node และสนับสนุนกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RC อีสาน เช่น กลไกประเด็นลุ่มน้ำอีสาน ประกอบด้วย พี่เลี้ยง Node แม่ข่าย พี่เลี้ยง Node กลุ่ม JSN ประเด็นลุ่มน้ำ ซึ่งจะต้องมีการออกแบบงานจัดการภายในกลไกเช่นเดียวกับข้อ 2.1

การพัฒนาระบบฐานข้อมูล

มีพัฒนาการด้านการพัฒนาระบบฐานข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วง “ก่อรูปแม่ข่าย” มีเป้าหมายการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการทำงานของพีเลียง Node โดยการพัฒนาฐานข้อมูลการจัดการข้อมูลงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการทำงานของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของพีเลียง Node และเป้าหมายการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการวิจัยในทางวิชาการ พบว่า การพัฒนาระบบฐานข้อมูล ด้านการจัดการข้อมูลงานวิจัยสามารถดำเนินการได้ในขั้นตอน “การออกแบบระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” โดยใช้ระบบฐานข้อมูลของ Node อุบลราชธานีเป็นต้นแบบ (Model) ในการออกแบบระบบฐานข้อมูลของพีเลียง Node และฐานข้อมูลกลางของภาคอีสานเท่านั้น ยังไม่มีการปฏิบัติการเนื่องจากระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการงานวิจัยยังมีข้อมูลไม่เพียงพอ ด้านการพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการวิจัยในทางวิชาการ พบว่า ยังไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากมีความซับซ้อนในการออกแบบและติดตั้ง

ข้อเสนอแนะที่เกิดจากการทำงานในช่วงก่อรูปแม่ข่าย เสนอให้มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการต่อไปและมีการทดลองใช้ข้อมูลในการจัดการและเชื่อมโยงเครือข่ายฐานข้อมูล ด้านการวิจัยทางวิชาการ ยังจำเป็นที่จะต้องมีการออกแบบระบบและติดตั้งฐานข้อมูลและการทดสอบการใช้งานเพื่อสร้างคุณภาพให้กับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานในช่วง “ก่อการสร้างคนรุ่นใหม่”

ช่วง “ก่อการสร้างคนรุ่นใหม่” มีเป้าหมายในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการงานวิจัยและพัฒนาให้เป็นฐานข้อมูลวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิจัยท้องถิ่นภาคอีสาน ผลการดำเนินงานในช่วงนี้ ทำให้เกิดข้อมูลการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคอีสาน 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 เป็นชุดข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ภาพรวมของสังคมอีสานเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาโจทย์ เลือกพื้นที่เป้าหมายการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ สถานการณ์นโยบายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย แนวคิดยุทธศาสตร์การทำงานของพีเลียงและของสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น แนวคิดทฤษฎีจากรายงานการวิจัยการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของภาคอีสาน บทคัดย่องานวิจัย ชื่อโครงการวิจัย และ Mappingโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในภาคอีสาน

ชุดที่ 2 เป็นชุดข้อมูลประกอบเสริมสร้างทักษะการทำงานของพีเลียง ได้แก่ คู่มือการทำงานในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จากการดำเนินงานพัฒนาระบบฐานข้อมูลทั้ง 2 ส่วน สามารถเพิ่มเติมข้อมูลได้

ในบางส่วน จึงยังจำเป็นที่จะต้องดำเนินการพัฒนาต่อให้สามารถตอบสนองการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานและสนับสนุนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RC อีสานให้มากขึ้น ในส่วนของการติดตาม ประเมินผลของการนำฐานข้อมูลที่มีไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยของพี่เลี้ยง Node กลไกยังไม่มีการออกแบบงานติดตาม ประเมินผลการใช้ประโยชน์จากข้อมูลในเว็บวิจัยอีสาน

ช่วง “ก่อนการกลไกเครือข่ายนักจัดการข้อมูลภาคอีสาน” การดำเนินงานในช่วงนี้มีเป้าหมายในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และข้อมูลสนับสนุนการเคลื่อนไหวของ Node และ RC อีสาน การดำเนินงานในช่วงนี้มีความชัดเจนต่อองค์ประกอบในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคอีสานมากขึ้น ได้แก่

1. โครงสร้างของข้อมูล ในที่นี้หมายถึง กรอบหรือกลุ่มของข้อมูลที่ถูกจัดการหรือกำหนดความสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลเหล่านั้นเกิดประโยชน์หรือมีความหมายเพิ่มมากขึ้น ผลการดำเนินงาน พบว่า มีการจัดการข้อมูล 2 ระดับ ได้แก่ โครงสร้างของข้อมูลระดับ Node และโครงการสร้างของข้อมูลระดับภาค มีดังนี้

1.1 โครงสร้างของข้อมูลระดับ Node ประกอบด้วย

1) ข้อมูลเพื่อการจัดการภายใน ได้แก่ เอกสารเชิงหลักการ แผนงาน โครงการ รายงานการวิจัย ทำเนียบและเอกสารสัญญาโครงการวิจัยและ Node

2) ข้อมูลเพื่อการสนับสนุนงานโครงการวิจัยของพี่เลี้ยง ได้แก่ ชุดความรู้การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและงานวิจัยอื่นๆ ข้อมูลเพื่อการหนุนงาน อาทิ สถานการณ์ บริบทพื้นที่ในทุกมิติ นโยบาย กฎหมาย และนวัตกรรม เป็นต้น

3) คู่มือการทำงานของพี่เลี้ยง Node ได้แก่ การพัฒนาโจทย์ การเตรียมความพร้อมนักวิจัย การสรุปบทเรียน เป็นต้น

4) แบบฟอร์มการทำงาน ได้แก่ เอกสารเชิงหลักการ รายงานการวิจัย เป็นต้น

5) ข้อมูลเพื่อการเผยแพร่ เช่น ข้อมูลรายงานข่าววิจัย ข้อมูลการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE) เป็นต้น

1.2 โครงสร้างของข้อมูลระดับภาค แบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.2.1 ข้อมูลเชิงประเด็น

1.2.2 ข้อมูลรวม

โครงสร้างข้อมูลทั้ง 2 ส่วน ใช้ส่วนประกอบของข้อมูลเดียวกันกับข้อที่ 1.1

2. ข้อมูล ในที่นี้หมายถึง ข้อมูลความเป็นจริงที่ถูกนำมาจัดการและปรับแต่งเพื่อให้มีความหมายต่อการสื่อสาร ซึ่งข้อมูลอาจมีหลายประเภท เช่น ข้อมูลตัวเลข ข้อมูลตัวอักษร ข้อมูลรูปภาพ ข้อมูลเสียงและข้อมูลภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น ผลการดำเนินงานจัดการข้อมูลโดยการเพิ่มเติมข้อมูลในเว็บวิจัยอีสาน ดังนี้

2.1 ฐานข้อมูลที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งได้จัดกลุ่มของข้อมูลให้สอดคล้องกับประเด็นการวิจัยและกระบวนการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้แก่

1) ข้อมูลที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วงต้นน้ำ

- ข้อมูลนโยบาย
- ข้อมูลสถานการณ์และผลกระทบจากนโยบาย/ โครงการพัฒนาในพื้นที่
- การจัดทำข้อมูล Mapping ได้แก่ ทำเนียบโครงการวิจัย นักวิจัย พื้นที่วิจัย และเครือข่ายการทำงานวิจัยในพื้นที่)
 - ข้อมูลบทย่อยที่มีในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคอีสาน
 - ข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ข้อมูลรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โดยใช้ข้อมูลการนำเสนอในรูปแบบไฟล์ powerpoint
- ภาพกิจกรรม
- เทคนิค เครื่องมือในการพัฒนาโครงการวิจัยที่มีคุณภาพ
- การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยและองค์ประกอบในข้อเสนอโครงการวิจัย (CP)
- การเขียนกรอบการวิจัย

2) ข้อมูลที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วงกลางน้ำ

- ชุดประสบการณ์การสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น 5 เรื่อง ได้แก่ การเตรียมความพร้อมนักวิจัยใหม่ การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาเครื่องมือ การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ภูมิศาสตร์ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information Systems: GIS) แบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการลุ่มน้ำ การพัฒนาคุณภาพรายงานการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย และชุดความรู้การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำภาคอีสาน

- กรอบการศึกษารับทฤษฎีชุมชน
- พื้นที่โครงการวิจัยดีและเด่น เพื่อสำหรับการศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปธรรมและกระบวนการวิจัย

- สื่อต่างๆ ที่ใช้สำหรับกระบวนการเรียนรู้ เช่น VCD, หนังสือเล่มเล็ก, RE, บทความ ฯลฯ

- เทคนิค เครื่องมือการทำงานกับชุมชนในแต่ละประเด็น ได้แก่ การเก็บข้อมูล และการบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การถอดบทเรียน และการสื่อสารเพื่อการพัฒนา เป็นต้น

- หลักการและเทคนิคการเขียนข่าว

- ประสบการณ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้และการทำงานแบบมีส่วนร่วมของพี่เลี้ยง ภาคอีสาน

- การเขียนรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เน้นการเขียนเชิงวิเคราะห์ให้เห็นความรู้ก่อนการปฏิบัติการ โดยให้ทราบว่าองค์ประกอบของรายงานการวิจัยมีอะไรบ้าง และแต่ละองค์ประกอบมีหลักการเขียนอย่างไร

- ภาพกิจกรรม

3) ข้อมูลที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วง

- เทคนิค เครื่องมือการทำงาน เช่น การถอดบทเรียนเพื่อสังเคราะห์ชุดความรู้จากการวิจัย การประเมินผลโครงการวิจัย

- การสื่อสารสาธารณะ เช่น การเขียน RE การเขียนบทความเชิงวิชาการ การสื่อสารเพื่อสร้างพลังในชุมชน และการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนนโยบาย

- การเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เน้นการสังเคราะห์องค์ความรู้

- ภาพกิจกรรม

2.2 ฐานข้อมูลสนับสนุนการเคลื่อนไหวของ Node และ RC อีสาน ได้แก่ ข้อมูลที่รวบรวมได้จากเวทีวิชาการหรือเวทีสาธารณะที่ Node เป็นผู้ดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่ายการทำงานของ Node และข้อมูลที่ผลที่เกิดจากการจัดเวทีวิชาการหรือเวทีสาธารณะ เช่น ข้อมูลจากเอกสารประกอบงาน ข้อมูลในรูปแบบไฟล์นำเสนอ powerpoint จากวิทยากร ข่าวสั้น ภาพกิจกรรมทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น

3. รูปแบบของฐานข้อมูล ในที่นี้หมายถึง ฐานข้อมูล (Database) ที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลรูปแบบเว็บไซต์ในชื่อ “วิจัยอีสาน” <http://www.vijaiesaan.com/>

ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของระบบและกลไกการพัฒนาฐานข้อมูล

ปัญหาอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานที่สำคัญ มีดังนี้

1. บุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการจัดการปัญหาเชิงเทคนิคในเว็บวิจัยอีสาน ให้สามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากนักเทคนิคหรือผู้ดูแลระบบเว็บวิจัยอีสาน

เป็นพี่เลี้ยง Node ที่มีจิตอาสา เป็นหลักในการดำเนินงาน แม้ว่าจะมีความรู้ ความสามารถในการดูแลระบบเว็บวิจัยอีสานในเบื้องต้นก็ตาม แต่เมื่อต้องพบกับปัญหาทางเทคนิคที่เกินความรู้ความสามารถของพี่เลี้ยง จึงทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเองได้ ปัญหาที่พบคือ ภายหลังจากที่ดำเนินการปรับปรุงระบบการทำงานเว็บวิจัยอีสานและมีการทดลองใช้งานไปในระยะหนึ่งต้องประสบปัญหาเว็บวิจัยอีสานติดไวรัส ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าไปใช้งานเว็บวิจัยอีสานได้ การแก้ไขปัญหานั้นที่ผ่านมา ใช้นักเทคนิคจากภายนอกเป็นผู้แก้ไขปัญหา แต่ปัญหาเว็บติดไวรัสก็ยังมีอยู่เป็นระยะ

2. ความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่การจัดการข้อมูลของกลไกระดับปฏิบัติการ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้ทุกกลไก ถึงแม้จะมีการออกแบบระบบการจัดการไว้ร่วมกัน แต่ในทางปฏิบัติพบว่า ยังไม่สามารถดำเนินการได้จริง สาเหตุมาจากขาดแกนหลักทำหน้าที่ในการจัดการงานและคนให้ได้ตามระบบการจัดการที่ออกแบบไว้ร่วมกัน

3. การรับรู้และเห็นความสำคัญของการพัฒนาระบบฐานข้อมูลของ RC ปัญหาที่พบคือ

3.1 การให้ความร่วมมือในการส่งข้อมูลของ Node ให้กับแกนนำ JSN ในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลไปจัดเก็บในเว็บวิจัยอีสาน สาเหตุมาจาก Node ส่วนใหญ่ยังไม่ได้ดำเนินการจัดการข้อมูลภายในของ Node ให้เป็นระบบตามกรอบโครงสร้างของข้อมูลระดับ Node

3.2 ขาดการกำหนดให้เป็นภารกิจร่วมกันของกลไกระดับปฏิบัติการกล่าวคือ งานฐานข้อมูลถูกแยกออกไปจากงานกระบวนการของกลไกระดับปฏิบัติการ มีเพียงบางกลไกที่สามารถดำเนินการได้ เช่น กลไกกลุ่มน้ำและกลไกอีสานกลาง

4. ระบบการทำงานของเว็บวิจัยอีสานไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง สาเหตุมาจากเว็บวิจัยอีสานติดไวรัส ทำให้ไม่สามารถใช้งานได้เป็นระยะ

ปัจจัยที่เอื้อและไม่เอื้อต่อการดำเนินงานของกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาคอีสาน

1. ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงานของกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาคอีสาน มีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 เป้าหมายการทำงานที่ชัดเจนและมาจากการกำหนดร่วมกันของทีมกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล

1.2 มีแกนนำหลักทำหน้าที่ในการจัดการงานเชิงระบบ ตั้งแต่การประสานงานทีม การออกแบบการจัดการงานข้อมูล และการกระจายบทบาทหน้าที่การทำงานภายในกลไก เน้นการกระจายบทบาทหน้าที่ตามความสนใจอยากเรียนรู้และสอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละบุคคล

1.3 ใช้รูปแบบการทำงานเชิง “เครือข่าย” อย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความคุ้นเคย ไว้วางใจ และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งนำไปสู่การมีจิตใจที่จะทำงานร่วมกันให้บรรลุเป้าหมาย

1.4 มีระบบการติดตาม กระตุ้นความก้าวหน้าของการทำงานเป็นระบบบนพื้นฐานหลักการ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้และร่วมปรับปรุง”

2. ปัจจัยที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินงานของกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาคอีสาน

2.1 การเปลี่ยนแปลงบุคลากรทำหน้าที่ในการจัดการข้อมูลภายในของ Node ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ส่งผลต่อความเข้าใจในการจัดการข้อมูล

2.2 การจัดการข้อมูลในระดับ Node โดยเฉพาะ Node เก่าที่มีอายุการทำงานมากกว่า 5 ปีมีข้อมูลมาก และขาดการรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายให้เป็นระบบ ส่วน Node ที่มีอายุการทำงาน 2 ปีขึ้นไป ประสบปัญหาการรวบรวมข้อมูลที่กระจายอยู่ให้เป็นระบบ มีสาเหตุสำคัญมาจากระบบการจัดการภายในของ Node สองประการ คือ ประการที่หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ในระดับผู้ช่วยผู้ประสานงานบ่อย และประการที่สอง พี่เลี้ยง Node ไม่ได้ นำ “โครงสร้างของข้อมูล” มาใช้ในการจัดการข้อมูลภายในของ Node

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาและพัฒนาในระยะต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาศักยภาพของกลไกการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ให้สามารถเป็นนักจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพโดยการเสริมความรู้ ทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาระบบฐานข้อมูล และสามารถสนับสนุนการจัดการข้อมูลในระดับ Node ได้

2. ควรมีการออกแบบระบบการนำข้อมูลในเว็บวิจัยอีสานไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพโครงการวิจัยของพี่เลี้ยง Node และสนับสนุนกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RC อีสาน โดยการทดลองปฏิบัติการผ่าน case study ระดับ Node และ ประเด็น เพื่อหาตัวแบบที่ดีในระยะต่อไป

การสื่อสารเพื่อสร้างพลังชุมชนและสังคม และการขับเคลื่อนนโยบาย และระบบและกลไกที่เป็นหน่วยในการจัดการความรู้

ในบทนี้จะกล่าวถึงการสื่อสารเพื่อสร้างพลังชุมชนและสังคม และการขับเคลื่อนนโยบาย และระบบและกลไกที่เป็นหน่วยในการจัดการความรู้ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การสื่อสารเพื่อสร้างพลังชุมชนและสังคม และการขับเคลื่อนนโยบาย มีพัฒนาการมาจากการดำเนินโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาระบบและกลไกการสนับสนุนงานวิจัยท้องถิ่นภาคอีสาน ระยะที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า

การสื่อสารสาธารณะ เป็นกลไกสำคัญของการสร้างพื้นที่ทางสังคมและยังมีผลต่อพื้นที่ทางนโยบายให้แก่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แม้จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการพัฒนามาก แต่คุณค่าเหล่านั้นยังอยู่ในวงจำกัดจึงไม่สามารถที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงท้องถิ่นและสังคมอย่างกว้างขวางได้ สาเหตุสำคัญของการไม่สามารถสร้างพลังได้ มาจากเหตุ 2 ประการ

ประการที่หนึ่ง Node ส่วนใหญ่เน้นภารกิจหลักในการสนับสนุนให้โครงการวิจัยสามารถดำเนินโครงการวิจัยให้สำเร็จในพื้นที่ จึงทำให้กระบวนการสร้างโอกาสให้กับคนภายนอกเข้ามาร่วมเรียนรู้หรือขยายผลจึงเกิดขึ้นน้อย แต่ก็ยังมีพื้นที่หลายพื้นที่ที่มีคนภายนอกเข้ามาร่วมเรียนรู้ซึ่งก็เป็นการเกิดขึ้นตามธรรมชาติและมีรูปธรรมเฉพาะบาง Node ที่มีการจัดการสื่อสารสาธารณะ เช่น Node อุบลราชธานี มีกลไกสื่อท้องถิ่นของกลุ่มประชาสังคมเป็นกลไกสนับสนุนและมีบทบาททำให้โครงการวิจัยของ Node อุบลราชธานีเกิดการรับรู้อย่างกว้างขวาง และ Node ท่งกุลาร้องไห้ อาศัยกลไกนักวิชาการระดับนานาชาติ รองศาสตราจารย์ ศรัศกดิ์ วัลลิโกดม เป็นกลไกสื่อสารให้สื่อมวลชนได้เกิดความสนใจในผลการวิจัยในพื้นที่ กรณีตัวอย่างดังกล่าวจึงส่งผลให้เป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะให้แก่งานวิจัยท้องถิ่นได้พอสมควร

ประการที่สอง ไม่มีกลไกที่จะหนุนช่วยให้ Node และโครงการวิจัยดำเนินการสื่อสารกับท้องถิ่นอย่างจริงจัง สาเหตุสองประการจึงนำไปสู่การปฏิบัติการคั่นหาระบบการสื่อสารเพื่อการสร้างพื้นที่สาธารณะให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง โดยการพัฒนาสื่อเน้นสื่อ 3 ระดับ คือ การพัฒนาสื่อท้องถิ่น การพัฒนาสื่อสาธารณะ และการพัฒนาสื่อทางนโยบายในระยะต่อมา

การขับเคลื่อนนโยบาย แม้ผลที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเกิดคุณค่าต่อการพัฒนาสูงแต่การขับเคลื่อนไปสู่การผลักดันทางนโยบายยังมีน้อย เครื่องมือที่ใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายที่ผ่านมาคือ การสื่อสารสาธารณะโดยใช้กลไกสื่อท้องถิ่น และสื่อบุคคลระดับนานาชาติ

ดังที่กล่าวไว้ในข้างต้นซึ่งสามารถทำได้เพียงการสร้างการรับรู้ในวงกว้าง แต่ก็พบว่า นโยบายระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลในหลายพื้นที่เริ่มให้ความสนใจกับประเด็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและในบางพื้นที่ได้เป็นผู้ร่วมในกระบวนการวิจัยเอง แต่การยกระดับงานวิจัยไปสู่ นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างจริงจังยังไม่เกิดขึ้น สาเหตุที่ทำให้การยกระดับงานวิจัยไปสู่ นโยบายยังไม่เกิดขึ้นได้มาจาก 1) Node ส่วนใหญ่เน้นภารกิจหลักในการสนับสนุนให้โครงการวิจัยสามารถดำเนินโครงการวิจัยให้สำเร็จในพื้นที่ จึงทำให้กระบวนการสร้างโอกาสให้กับคนภายนอกเข้ามาร่วมเรียนรู้หรือขยายผลจึงเกิดขึ้นน้อย และ 2) การขาดกลไกที่จะหนุนช่วยให้ Node และโครงการวิจัยดำเนินการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปสู่ นโยบายได้อย่างจริงจัง ดังนั้นจึงได้มีการออกแบบการหนุนเสริมเพื่อปฏิบัติการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปสู่ นโยบาย มี 3 รูปแบบที่สำคัญ คือ 1) โครงการวิจัยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการโครงการวิจัย 2) โครงการวิจัยที่องค์กรท้องถิ่นร่วมกับภาคีในพื้นที่ดำเนินโครงการวิจัย 3) โครงการที่ชาวบ้าน ชุมชนทำวิจัยเสนอต่อองค์กรส่วนท้องถิ่นซึ่งแต่ละรูปแบบมีวิธีการสื่อสารที่จะนำไปสู่ระดับนโยบายที่ต่างกัน

การสื่อสารและการขับเคลื่อนนโยบายของกลไกสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคอีสาน ในระยะต่อมาเน้นการค้นหาความรู้และการปฏิบัติการภายใต้โครงการวิจัยต่อเนื่องอีก 2 โครงการ คือ

โครงการวิจัยรูปแบบการยกระดับการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การพัฒนา นโยบาย สาธารณะ (บัญญัติ แก้วส่อง, 2552-2554) มุ่งหาคำตอบรูปแบบการยกระดับการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การพัฒนา นโยบายสาธารณะ พบว่า ประเด็นในการยกระดับงานวิจัยไปสู่การพัฒนา นโยบายสาธารณะมี 3 ประเด็นและใช้รูปแบบการขับเคลื่อนที่แตกต่างกัน คือ 1) **การยกระดับผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การกำหนดนโยบาย** ได้แก่ การอ่านหนังสือจังหวัดยโสธรและคู่มือการจังหวัดนครราชสีมา 2) **การสังเคราะห์ประเด็นสำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การกำหนดนโยบาย** คือการจัดการน้ำจังหวัดอุบลราชธานี 3) **การใช้กระบวนการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การขับเคลื่อนนโยบาย** เช่น การจัดการศึกษาในระบบของอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดกาฬสินธุ์ กรณีพันธุ์กรรมข้าว เกษตรกรรมยั่งยืน

โครงการวิจัยการพัฒนาระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมและการขับเคลื่อนนโยบาย (ชูศักดิ์ สุทธิสา, 2553 – 2554) พบว่า การยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมและการขับเคลื่อนนโยบายจะต้องมีกระบวนการเชื่อมร้อยกับกลุ่มวิชาการ กลุ่มสื่อมวลชนในพื้นที่ กลุ่มนักเคลื่อนไหวในพื้นที่และกลุ่มองค์กรที่ทำงานด้านนโยบาย และรูปแบบการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน มี 3 รูปแบบ คือ

1) รูปแบบสื่อเป็นกลไกการสื่อสารและขับเคลื่อนนโยบาย ได้แก่ การ

จัดการนำจังหวัดอุบลราชธานี มีกระบวนการกำหนดนโยบาย (policy formulation) เริ่มต้นจากการสร้างพื้นที่ต้นแบบ และนำไปสู่การสร้างการเรียนรู้ขยายผลผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ด้วยวิธีเจรจาต่อรอง(Bargaining) และการใช้สื่อมวลชนเป็นภาคีสำคัญในกระบวนการสร้างพื้นที่ สาธารณะรวมถึงนักวิชาการมหาวิทยาลัย องค์กรทำงานนโยบาย ฝ่ายการเมือง

2) รูปแบบดาวกระจายโดยการสร้างนักวิจัยภายในองค์กรเพื่อขยายกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้ในพื้นที่ ได้แก่ กศน. มอชชัย การกำหนดนโยบายการจัดการศึกษานอกระบบของ กศน. ก็เริ่มต้นจากการสร้างพื้นที่ต้นแบบก่อนแล้วไปขยายผลแนวราบผ่านเครือข่าย กศน.ระดับจังหวัดอื่น ๆ ส่วนกลยุทธ์ที่ใช้คือ การโน้มน้าว (Persuasion) ให้ข้อดีจากการจัดการเรียนการสอนแนวใหม่โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น กลยุทธ์การสั่งการที่คนในองค์กรที่มีตำแหน่งเป็นผู้บริหาร และการสั่งการ (Command) ให้เกิดการกำหนดนโยบายสนับสนุนให้เกิดการวิจัย เช่น การศึกษาผ่านโครงการ หนึ่งครู หนึ่งงานวิจัยใน 1 หมู่บ้าน

3) รูปแบบเชื่อมร้อยภาคี โดยการนำชุดความรู้และพื้นที่รูปธรรมจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปสร้างร่วมมือกับภาคีวิชาการ องค์กรพัฒนาของรัฐ และหน่วยงานที่ทำงานด้านนโยบายเพื่อขับเคลื่อนนโยบายเชิงประเด็น เช่น ประเด็นการจัดการลุ่มน้ำอีสาน ซึ่งมีภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ สำนักงานสุขภาพแห่งชาติ(สช.) สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น (RDI)และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

ข้อค้นพบดังกล่าว การจะยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อการสร้างพื้นที่ทางสังคมเนื้อหาขององค์ความรู้ที่ต้องการยกระดับและเผยแพร่ก็เป็นเรื่องที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการสังเคราะห์ความรู้เพื่อการยกระดับและเผยแพร่สาธารณะก็ยังคงเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการต่อไปในปี 2555 ภายใต้โครงการวิจัยการพัฒนาระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนและสังคม ภาคอีสาน

จากพัฒนาการการสื่อสารเพื่อสร้างพลังชุมชนและสังคม และการขับเคลื่อนนโยบายที่กล่าวไว้ในข้างต้น ในปี 2555 มีวัตถุประสงค์เพื่อระบบ กลไกการสื่อสารสาธารณะและการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานเพื่อเคลื่อนไหวความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน โดยเลือกศึกษาเฉพาะประเด็น และ Node ที่มีความพร้อมเท่านั้น เป็น case study ในการศึกษาปี 2555 จะนำมาใช้เป็นฐานการสนับสนุนให้เกิดรูปธรรมการขับเคลื่อนและเป็นกรณีศึกษาเพื่อใช้สำหรับการสร้างการเรียนรู้ให้กับ RC อีสาน เนื้อหาการนำเสนอในบทนี้ประกอบด้วย

1. การออกแบบระบบ กลไกการสื่อสารสาธารณะและการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานเพื่อเคลื่อนไหวความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน

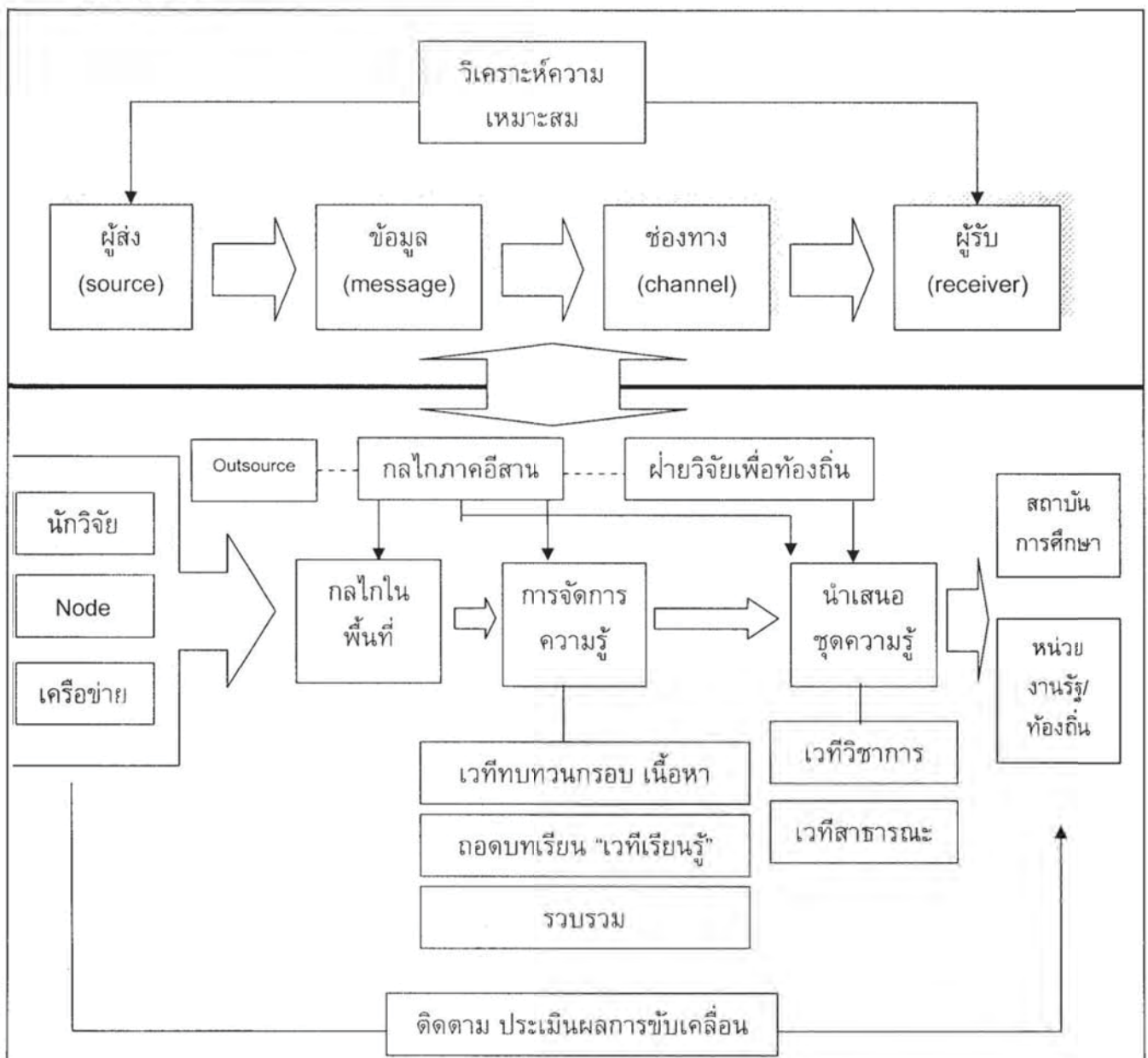
2. ระบบ กลไกการสื่อสารสาธารณะและการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานเพื่อเคลื่อนไหวความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน

3. สรุปผลการดำเนินงานระบบ กลไกการสื่อสารสาธารณะและการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานเพื่อเคลื่อนไหวก้าวความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน
การออกแบบระบบ กลไกการสื่อสารสาธารณะและการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานเพื่อเคลื่อนไหวก้าวความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน

มีขั้นตอนการออกแบบระบบ กลไกการดำเนินงาน ดังนี้

1. การทบทวน วิเคราะห์สภาพปัญหาและต้นทุนการทำงานที่ผ่านมาพร้อมกับ Node และ ประเด็น

2. การกำหนดเป้าหมาย/ กรอบการทำงานร่วมกัน หลังจากการทบทวน วิเคราะห์สภาพ ปัญหาและต้นทุนการทำงานที่ผ่านมา จึงได้เป้าหมายและกรอบการทำงานดังแผนภาพ ประกอบที่ 7.1



แผนภาพประกอบที่ 7.1 แสดงความเชื่อมโยงระบบ กลไกการสื่อสารสาธารณะและการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานเพื่อเคลื่อนไหวก้าวความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน ปี 2555

จากภาพประกอบที่ 7.1 อธิบายได้ว่า องค์ประกอบของการสื่อสารสาธารณะประกอบด้วย ผู้ส่ง ข้อมูล ช่องทาง และผู้รับ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบจะมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อความสำเร็จและไม่สำเร็จของการสื่อสารไปยังผู้รับในกลุ่มฝ่ายงานนโยบายได้หากขาดกระบวนการวิเคราะห์องค์ประกอบ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบดังกล่าวแล้ว จะต้องมีการดำเนินการตามแนวทางดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายการสื่อสารสาธารณะและการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานเพื่อเคลื่อนไหวก้าวความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ชัดเจนว่าต้องการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้าง หรือต้องการสื่อสารเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น เนื่องจากจะมีความสัมพันธ์ต่อการออกแบบระบบงาน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่ง ข้อมูล ช่องทาง และผู้รับที่จะนำไปสื่อสารหรือกำหนดนโยบาย

2. การจัดกลไกการทำงานตามบริบทของ Node และประเด็น

- 2.1 กลไกสนับสนุนสนับสนุนการทำงาน ประกอบด้วย กลไกระดับภาคอีสาน กลไกประสานงานภาคี(ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น) และOutsource

- 2.2 กลไกปฏิบัติการ ในที่นี้หมายถึง กลไก Node และ กลไกประเด็น แต่ละกลไกอาจมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปตามเป้าหมายการทำงาน

3. เครื่องมือที่เหมาะสมต่อการจัดระบบข้อมูลให้เป็นความรู้ และเหมาะสมต่อการสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดการความรู้ โดยใช้เวทีกลางเป็นพื้นที่การเรียนรู้

4. ข้อมูลที่ต้องการสื่อสารจะต้องมีการจัดการข้อมูลให้มีความหมายต่อการสื่อสาร มีความกระชับและเข้าใจง่าย ที่สำคัญคือ ผู้รับสามารถนำไปใช้ต่อยอดในบทบาทของหน่วยงานได้

5. กำหนดช่องทางการสื่อสาร เช่น ช่องทาง VCD เผยแพร่ การประสานงานกับรายการโทรทัศน์ การเผยแพร่ทางสถานีวิทยุ เวทีวิชาการ การเผยแพร่ผ่านบทความทางวิชาการ การนำเสนอผลการสังเคราะห์ความรู้ในรูปแบบเวทีสาธารณะ เวทีวิเคราะห์สถานการณ์ และการลงพื้นที่ร่วมกับกลุ่มผู้รับสาร เป็นต้น โดยการกำหนดช่องทางการสื่อสารจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของผู้รับเป็นสำคัญ

6. กำหนดผู้รับที่ชัดเจน ในส่วนนี้จะต้องมีการออกแบบไว้ชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้น เพราะจะมีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการทำงานของกลไก การเลือกใช้เครื่องมือในการจัดการข้อมูลให้เป็นความรู้ การเลือกใช้ข้อมูลมาสื่อสาร และการกำหนดช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้รับ

7. การติดตาม ประเมินผลการขับเคลื่อน ตลอดเส้นทางการทำงานกลไกปฏิบัติการในพื้นที่ หรือคณะทำงานที่ได้รับมอบหมาย จะทำหน้าที่ในการติดตามผลการสื่อสารจากผู้รับสารเป็นระยะ

3. การจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันของ Node กับกลไกภาคอีสาน และ Node กลไกเชิงประเด็น และกลไกภาคอีสาน เพื่อให้เห็นแผนงานด้านงบประมาณ การจัดการOutsource และบทบาทหน้าที่การทำงานร่วมกัน

4. การทดลองปฏิบัติการโดยมีกลไกภาคอีสานสนับสนุนการทำงานในส่วนที่ Node และประเด็นไม่สามารถดำเนินการได้

5. การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกับ Node และประเด็น

ระบบ กลไกการสื่อสารสาธารณะและการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน เพื่อเคลื่อนไหวความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน

ระบบ กลไกการสื่อสารสาธารณะและการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน เพื่อเคลื่อนไหวความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน มีรูปแบบ วิธีการ แบ่งออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ ชุดการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้าง ชุดการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างการเรียนรู้ด้านการสื่อสารนวัตกรรมในพื้นที่ และชุดการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย ดังนี้

ชุดการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้าง เป็นการปฏิบัติการที่มีเป้าหมายการนำผลของการวิจัยขึ้นมาสื่อสารกับสาธารณะให้กว้างขวางมากขึ้น โดยอาศัยชุดประสบการณ์ทางความรู้ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นหลัก มี 2 รูปแบบที่พบ คือ รูปแบบการใช้ผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง ของ Node สุรินทร์ รูปแบบการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา ของกลไกประเด็นพัฒนาระบบวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ Node นักวิชาการมหาสารคาม ชุดโครงการนักวิชาการอีสานตอนเหนือและชุดโครงการนักวิชาการอุบลราชธานี มีกระบวนการและผลการดำเนินงาน ดังนี้

1. รูปแบบการใช้ผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง “บ่อนตอมสดีงเสนง” กรณี การจัดการลุ่มน้ำขนาดเล็ก (ห้วยเสนง) ของ Node สุรินทร์ เป็นผลมาจากการดำเนินโครงการวิจัยศึกษาและประยุกต์ใช้วัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยเสนง กรณี ชุมชนตาเดียว ตำบลตาเบา อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ในกระบวนการวิจัยมีการศึกษาข้อมูลสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับห้วยเสนงผ่านวิธีการสำรวจการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชนผ่านการสัมภาษณ์และคำบอกเล่าของผู้เฒ่าในชุมชนโดยกระบวนการ “ผู้เฒ่าเล่าความหลัง” การศึกษาวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละเดือนผ่านปฏิทินทาง

วัฒนธรรม จากการเก็บข้อมูลดังกล่าวนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อปฏิบัติการการประยุกต์ใช้ วัฒนธรรม “บือนตอมสติงเสนง” เพื่อแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำห้วยเสนง (บือนตอมสติงเสนง เป็น ภาษาถิ่น “บือน” แปลว่า บุญ “ตอม” คือ การรดวัน ส่วน “สติง” คือ ลำน้ำ ลำห้วย จึงนัย สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความหมายที่กล่าวถึงการรดวันจากการงานที่ตนเองทำอยู่ เพื่อมา ช่วยกันทำบุญด้วยการดูแลลำน้ำลำห้วยที่เราเคยได้พึ่งพาอาศัย)

การปฏิบัติการในโครงการวิจัยได้ใช้วัฒนธรรม “บือนตอมสติงเสนง” เป็น เครื่องมือในการขยายผลการศึกษาวิจัยในระดับพื้นที่และระดับเครือข่าย และปฏิบัติการดังกล่าว ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาแล้วเป็นเวลา 5 ปี (ทุกวันที่ 5 เมษายน) ซึ่งพบว่าสามารถเชื่อมโยงให้ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในห้วยเสนงทั้งการดูแลรักษา การ ฟื้นฟูและการจัดสรรการใช้ประโยชน์ให้เกิดความเป็นธรรมในชุมชนและท้องถิ่น ผลกระทบจาก ความต่อเนื่องโดยใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือได้ส่งผลต่อการเกิดแบบแผนการใช้ประโยชน์ ร่วมกันจากแบบแผนวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นยกระดับขึ้นสู่การจัดทำแผนการจัดการลุ่มน้ำห้วย เเสนงแบบมีส่วนร่วมโดยการผลักดันให้เกิด (ร่าง)ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลตาเบา เรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำห้วยเสนงโดยชุมชน อาศัยปฏิบัติการทาง วัฒนธรรมเป็นหนึ่งในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากผู้นำชุมชนและชาวบ้าน 19 หมู่บ้านใน ตำบลตาเบา และกลุ่มองค์กร 16 องค์กรเป็นกลไกปฏิบัติการในพื้นที่

ชุดกระบวนการปฏิบัติการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้าง มี กระบวนการดังนี้ 1) การประชาสัมพันธ์เพื่อสะท้อนปัญหาและแนวทางการจัดการลุ่มน้ำห้วย เเสนง 2) การแจกแผ่นพับและเอกสารที่มีข้อมูลของห้วยเสนง 3) การจัดนิทรรศการใน 2 รูปแบบ แบบที่หนึ่ง คือ นิทรรศการมีชีวิต “การจัดการลุ่มน้ำโดยชุมชนท้องถิ่น” ในมิติวัฒนธรรม การทำ มาหากินและการพึ่งพาฐานทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยเสนง การละเล่นศิลปะพื้นบ้านในลุ่มน้ำห้วย เเสนง แบบที่สอง คือ นิทรรศการภาพถ่ายห้วยเสนงและตัวหนังสือ ซึ่งใช้ข้อมูลผลการศึกษาวิจัย เพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยเสนง 4) การเล่าความรู้สึก ความทรงจำห้วยเสนงและแนวทางการ ฟื้นฟูคุณค่าของห้วยเสนง 5) การถ่ายทอดสดสถานีวิทยุเวทีเสวนา “การจัดการลุ่มน้ำโดยชุมชน ท้องถิ่น กรณี (ร่าง)ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลตาเบา เรื่อง การบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำห้วยเสนงโดยชุมชน พ.ศ. ...” ซึ่งมีนายก อบต. ปลัดอบต. และผู้นำ ที่เป็นทางการจาก 19 หมู่บ้าน เป็นผู้ร่วมเสวนาให้ความเห็นต่อการผลักดันให้เป็นข้อบัญญัติ ตำบล

ผลที่เกิดขึ้นพบว่า แนวทางการเกิดข้อบัญญัติตำบลเรื่องการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำห้วยเสนงโดยชุมชน ผ่านการลงมติสนับสนุนจากผู้เข้าร่วม และมี การแต่งตั้งคณะทำงานในพื้นที่เพื่อทำหน้าที่ติดตาม กระบวนการดำเนินการของ อบต. ในการ ดำเนินผลักดันข้อบัญญัติตามขั้นตอนต่อไป ดังนี้

- 1) อบต.จัดประชุมเพื่อรวบรวมข้อมูล 19 หมู่บ้านและยกร่างข้อบัญญัติ
- 2) สภา อบต. จัดประชุมสมาชิก ส.อบต.เพื่อเสนอร่างข้อบัญญัติตำบล และให้ที่ประชุมปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมร่างข้อบัญญัติตำบลและได้รับมติเห็นชอบให้นำร่างข้อบัญญัติตำบลไปจัดทำเวทีประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นร่วมกับองค์กรชาวบ้าน
- 3) อบต. จัดประชุมองค์กรชาวบ้าน 19 หมู่บ้านเพื่อสร้างความเข้าใจและทำประชาพิจารณ์ พร้อมรับฟังความคิดเห็นต่อข้อบัญญัติตำบล
- 4) อบต.รวบรวมข้อคิดเห็นและนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อร่างข้อบัญญัติตำบล ตามมติ ส่วนใหญ่ของเวทีประชาพิจารณ์องค์กรชาวบ้าน 19 หมู่บ้าน
- 5) สภา อบต.จัดประชุมสมาชิก ส.อบต.เพื่อขอมติรับรองให้ความเห็นชอบต่อร่างข้อบัญญัติ และที่ประชุมมีมติรับร่างข้อบัญญัติตำบล และให้นำไปเสนอต่ออำเภอ เพื่อการพิจารณา
- 6) อำเภอศึกษาและพิจารณาร่างข้อบัญญัติตำบล
- 7) สภา อบต.จัดประชุมสมาชิก ส.อบต.เพื่อพิจารณา ทบทวน และขอมติตามร่างข้อบัญญัติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิก อบต. ทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ และมีมติให้นายก อบต. ลงชื่อ และประกาศใช้ตามขั้นตอน
- 8) นายก อบต. ลงชื่อ และออกคำสั่งประกาศข้อบัญญัติตำบลและนำไปติดประกาศตามที่ระเบียบกำหนดไว้

2. รูปแบบการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา กรณี
กลไกประเด็นพัฒนาระบบวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ Node นักวิชาการมหาสารคาม
 ชุดโครงการนักวิชาการอีสานตอนเหนือและชุดโครงการนักวิชาการอุบลราชธานี รูปแบบการ
 นำเสนอผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดงานนำเสนอผลงานทาง
 วิชาการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาสารคามเป็นประจำทุกปี ที่ผ่านมามีการนำเสนอ
 ผลงานทางวิชาการของมหาวิทยาลัย จะเน้นการนำเสนอผลงานทางวิชาการกระแสหลัก และ
 เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อมีพี่เลี้ยง Node งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้สนับสนุนให้นักวิชาการ
 ในมหาวิทยาลัยได้เข้าร่วมปฏิบัติการวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับชาวบ้าน

วิธีการสื่อสารงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาในช่วงระยะแรกการสื่อสาร
 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในแวดวงวิชาการแต่ละ Node จะจัดเวทีนำเสนอผลความก้าวหน้า และผล
 การดำเนินโครงการวิจัยเฉพาะภายในโครงการวิจัยและให้นักวิชาการที่สนใจจะทำวิจัยเพื่อ
 ท้องถิ่นมาร่วมรับฟัง เรียนรู้ในเวที และใช้วิธีการดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง โดยในกระบวนการ
 ก่อนเริ่มรายงาน จะมีผู้บริหารของมหาวิทยาลัย ได้แก่ อธิการบดี หรือรองอธิการบดี เป็น
 ประธานกล่าวเปิด หลังจากที่มีเริ่มมีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในกลุ่มนักวิชาการมากขึ้น
 จะเห็นได้จากจำนวนโครงการ และจำนวนนักวิชาการที่เข้าร่วมปฏิบัติการโครงการวิจัยเพื่อ

ท้องถิ่นที่มากขึ้น กลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการสื่อสารของพี่เลี้ยง Node ก็มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ เกิดการรับรู้อย่างกว้างขวางมากขึ้น อาทิ

1) การใช้บุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการเป็นสื่อกลาง ในการสื่อสาร ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.ปิยวุฒิ บุญหลง รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้ว เทพ รองศาสตราจารย์ ดร.อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัญญัติ แก้วส่อง ซึ่งการใช้สื่อบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการ จะส่งผลต่อความเชื่อมั่นและการ ตัดสินใจของนักวิชาการในการเปิดโลกทัศน์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะการชี้ให้เห็น ถึงความเชื่อมโยงของการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับตัวชี้วัดคุณภาพของมหาวิทยาลัยตาม บทบาทใน 4 ภารกิจ (การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม)

2) การบอกเล่าผลการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับผู้บริหาร มหาวิทยาลัยได้รับความเคลื่อนไหวการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิชาการในสังกัด โดย การบอกเล่าอาจใช้ความเป็นทางการ และไม่เป็นทางการก็ได้ ขึ้นอยู่กับบริบทหรือพื้นฐาน ความสัมพันธ์ระหว่างพี่เลี้ยง Node กับผู้บริหารของมหาวิทยาลัยนั้นๆ

3) การใช้เครือข่ายสื่อมวลชนในพื้นที่และนอกพื้นที่เป็นกลไกในการ สื่อสารผลการวิจัย โดยการใช้เครือข่ายสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการหาช่องทางการสื่อสาร นวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัย ซึ่งพี่เลี้ยง Node จะต้องเป็นคนมีทักษะในการหยิบประเด็น ที่น่าสนใจ และต้องมีทักษะในการเล่าเรื่องได้ที่น่าสนใจ ที่สำคัญจะต้องรู้จักสื่อมวลชนและ ประเภทการนำเสนอของแต่ละรายการเป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถนำนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจาก โครงการวิจัยไปสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การพัฒนาทักษะการสื่อสารงานวิจัยให้กับนักวิชาการ โดยการ อบรมเชิงปฏิบัติการการเขียน RE พบว่า ทำให้นักวิชาการสามารถที่จะมองเห็นประเด็นจากการ ดำเนินโครงการวิจัยในพื้นที่ที่น่าสนใจและน่าที่จะนำมาสื่อสารกับสาธารณะได้ดีขึ้น

ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้กลยุทธ์ที่กล่าวในข้างต้น ส่งผลให้มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี และมหาสารคาม เปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกว้างมากขึ้น โดย การเปิดพื้นที่ให้มีการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับการนำเสนอผลงานทางวิชาการของ มหาวิทยาลัย 1 ห้อง ซึ่งเป็นการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิชาการ มีการสนับสนุน ค่าอาหาร และการจัดทำโปสเตอร์ให้กับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลกระทบจากความต่อเนื่องในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในมหาวิทยาลัย ได้ ส่งผลต่อการริเริ่มการ “พัฒนาระบบวิจัยในมหาวิทยาลัย” ขึ้น เช่นที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในรูปแบบของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในส่วนของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีอยู่ระหว่างการ ก่อรูปคณะทำงาน สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (ชุดโครงการนักวิชาการอีสานตอนเหนือ) อยู่ในช่วงของการจัดุ้ประกายให้นักวิชาการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ชุดการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างการเรียนรู้ด้านการสื่อสารนวัตกรรมในพื้นที่
กรณี กลไกการจัดการลุ่มน้ำอีสาน เป็นการปฏิบัติการที่มีเป้าหมายการสร้างการเรียนรู้
นวัตกรรมจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีและค้นหาประเด็นที่ได้จากนวัตกรรมไปใช้ในการสื่อสาร
กับสาธารณะ โดยใช้รูปแบบการสื่อสารสาธารณะบนฐานชุดความรู้การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำ กรณี
กลไกประเด็นลุ่มน้ำอีสาน มีกระบวนการดำเนินงานและผลการปฏิบัติการ ดังนี้

กระบวนการปฏิบัติการ มีการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นการ
พัฒนาชุดความรู้ในระดับ Node ซึ่งมีการวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำ
ระดับประเทศ และนำชุดการวิเคราะห์มาดำเนินการกำหนดกรอบการถอดบทเรียน และการ
พัฒนาฐานข้อมูลโดยทีมกลไกเชิงประเด็นลุ่มน้ำ ระยะที่ 2 เป็นการนำเสนอชุดความรู้การ
จัดการลุ่มน้ำตามภูมินิเวศภาคอีสานเพื่อกำหนดรูปแบบ วิธีการสื่อสารสาธารณะและแนว
ทางการพัฒนางานวิจัยสู่การขับเคลื่อนนโยบายการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำ ซึ่งทีมวิจัยจะนำเสนอ
กระบวนการและผลการปฏิบัติการเฉพาะระยะที่ 2 เนื่องจากได้นำเสนอกระบวนการและผลการ
ปฏิบัติการของระยะที่ 1 ไว้ในบทที่ 5

กระบวนการปฏิบัติการระยะที่ 2 ใช้ระยะเวลาในการปฏิบัติการ 2 วัน ใช้
Outsource จากภายนอกที่มีความรู้ ประสบการณ์ทางความรู้ในมิติระบบนิเวศลุ่มน้ำภาคอีสาน
มิติการจัดการน้ำของรัฐ และการสื่อสารสาธารณะบนพื้นฐานรูปธรรมของชุมชน ประกอบด้วย
นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี นักวิชาการด้านทรัพยากรจากสำนักงาน
บริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 จังหวัดอุบลราชธานี นักสื่อสารสาธารณะจากสื่อสร้างสุขภาคอีสาน
(จังหวัดอุบลราชธานี) และทีมสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) จาก
ฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ สกว. และฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลการปฏิบัติการ พบว่า แต่ละ Node นอกจากจะได้แนวทางการสังเคราะห์
ชุดความรู้การจัดการน้ำตามภูมินิเวศ ภาคอีสาน และโจทย์วิจัยปี 2556 แล้ว ปฏิบัติการครั้งนี้
ทำให้พี่เลี้ยง Node ได้แนวทางการนำนวัตกรรมการจัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำในพื้นที่มากำหนดรูปแบบ
วิธีการสื่อสารสาธารณะในระดับพื้นที่การทำงานของพี่เลี้ยง Node และยังส่งผลให้เกิด
ยุทธศาสตร์การยกระดับความรู้สู่การขับเคลื่อนนโยบายโดยออกแบบวิธีการขับเคลื่อนผ่านงาน
สื่อสารสาธารณะ (Project utility grant - PUG) ของแต่ละ Node

ชุดการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย กรณีพันธกรรม “ข้าว” ของ
Node เกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการปฏิบัติการที่มีเป้าหมายการสื่อสารเพื่อให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงทางนโยบายของหน่วยงาน โดยใช้รูปแบบการนำผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปขับเคลื่อน

นโยบายร่วมกับภาคี เครือข่าย การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายพันธกรรม “ข้าว” เป็นผลสืบเนื่องมาจากการรณรงค์สาธารณะเรื่อง “พันธกรรมพื้นบ้าน” ของเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสานร่วมกับเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน และองค์กรพัฒนาเอกชน เป้าหมายการรณรงค์สาธารณะในช่วงแรก เน้นการสร้างการรับรู้และเปิดพื้นที่การทำงานร่วมกับหน่วยงานวิชาการของรัฐในนามศูนย์วิจัยข้าว ต่อมาได้มีการจัดทำเอกสารพันธกรรมพื้นบ้านเผยแพร่โดยความร่วมมือของมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย) และการสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยมี Node เกษตรกรรมยั่งยืนเป็นหน่วยติดตาม สนับสนุน จากการรณรงค์เพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้าง จึงได้เกิดการยกระดับการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การพัฒนา นโยบายสาธารณะในรูปแบบการใช้กระบวนการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การขับเคลื่อนนโยบายพันธกรรมพื้นบ้านกับความมั่นคงทางอาหารต่อเนื่องมาเป็นเวลา 5 ปี และในครั้งที่ 6 เป็นการขยายเครือข่ายความร่วมมือไปยังกลุ่มองค์กรชุมชน และองค์กรเกษตรและองค์กรพัฒนาเอกชน รวม 37 องค์กร มีเป้าหมายการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการจัดการเมล็ดพันธุ์โดยชุมชน เพื่อเสนอต่อรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ

วิธีการดำเนินสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย ให้ความสำคัญต่อการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้การจัดการพันธกรรมพื้นบ้านจากองค์กรภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น การนำเสนอองค์ความรู้และนวัตกรรมทางเลือกพันธกรรมกับความมั่นคงทางด้านอาหาร การวิเคราะห์กฎหมายและนโยบายด้านพันธกรรมพื้นบ้านกับความมั่นคงทางอาหารในระดับชาติ และการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการจัดการเมล็ดพันธุ์ โดยชุมชน มีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อม เป็นการเตรียมความพร้อมในเรื่อง “คณะทำงาน ข้อมูล ข้อเสนอเชิงนโยบาย” มีกระบวนการดำเนินงานและผลการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 การเตรียมความพร้อมทีมงานของ คณะทำงานระดับเครือข่ายการจัดงาน
รวม 4 ครั้ง

ครั้งที่ 1 เพื่อกำหนดเป้าหมายการจัดงาน และบทบาทการทำงานร่วมกัน ผลการดำเนินงานครั้งที่ 1 มีการแต่งตั้งคณะทำงาน 7 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายประสานงาน ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายอาคารสถานที่ ฝ่ายอาหารและที่พัก คณะทำงานฝ่ายลานกิจกรรม และฝ่ายการเงินบัญชี

ครั้งที่ 2 เพื่อจัดทำรายละเอียดการจัดงานและบทบาทหน้าที่ของ คณะทำงานแต่ละฝ่าย ผลการดำเนินงานครั้งที่ 2 ทำให้เกิดความชัดเจนเป้าหมาย รูปแบบวิธีการและการจัดการงานของแต่ละฝ่าย และแต่ละฝ่ายร่วมกันจัดทำร่างแผนปฏิบัติงานเพื่อเตรียมนำเสนอต่อที่ประชุมในครั้งที่ 3 ให้ร่วมพิจารณาต่อไป

ครั้งที่ 3 เพื่อเสนอแผนงานและงบประมาณในการดำเนินงานของแต่ละ

ฝ่าย ผลการดำเนินงานครั้งที่ 3 คณะทำงานทุกฝ่ายเข้าใจภาพรวมการจัดงานร่วมกัน และกำหนดวัน เวลาในการช่วยกันเตรียมความพร้อมในแต่ละฝ่าย

ครั้งที่ 4 เพื่อติดตามผลการเตรียมงานก่อนการจัดงาน ผลการดำเนินงานครั้งที่ 4 พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงกำหนดการจัดงานอยู่ตลอด เนื่องมาจากข้อจำกัดด้านการประสานงานที่มีระยะเวลากระชั้นชิดในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็น "ผู้รับ" ในกลุ่มฝ่ายงานนโยบาย และ "ผู้ส่งสาร" ที่เป็นทั้งข้อมูลและช่องทางการสื่อสาร

1.2 การเตรียมความพร้อมด้านข้อมูล โดยการรวบรวมข้อมูล ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น งานวิจัยในเครือข่ายและงานพัฒนา เพื่อจัดทำเอกสารประกอบการจัดงาน ในรูปแบบของบทความทางวิชาการ

1.3 การเตรียมความพร้อม "ร่าง" ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการจัดการเมล็ดพันธุ์ โดยชุมชนร่วมกับ Node นักวิจัยชาวบ้าน พี่เลี้ยงเครือข่ายของ Node

2. การปฏิบัติการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย ในรูปแบบการนำผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปขับเคลื่อนนโยบายร่วมกับภาคี เครือข่าย รูปแบบการจัดงานประกอบด้วย การจัดนิทรรศการ ตลาดนัดเมล็ดพันธุ์ ตลาดนัดสีเขียว ชุมชนพันธุ์กรรม การแสดงจากลูกหลานเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร การประกวดการดำข้าว การแข่งขันการทำอาหารท้องถิ่น และแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ ในส่วนของเนื้อหาและกระบวนการหลัก มีการปฏิบัติการ โดย

2.1 เวทีวิชาการชาวบ้าน 3 ห้องย่อย แบ่งออกเป็น ห้องที่ 1 วัฒนธรรมพันธุ์กรรมพื้นบ้านกับความมั่นคงอาหาร ห้องที่ 2 การจัดการพันธุ์กรรมพื้นบ้านในสภาวะภัยพิบัติของชาวนา และห้องที่ 3 คุณค่าทางโภชนาการและมูลค่าทางเศรษฐกิจของพันธุ์กรรมพื้นบ้าน

2.2 เสวนาวิชาการในห้องใหญ่ 2 หัวข้อ ได้แก่ บทเรียนและการขยายผลพันธุ์กรรมพื้นบ้าน การค้าเสรีอาเซียนกับภาคการเกษตร

2.3 การระดมความคิดเห็นต่อร่างข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการจัดการเมล็ดพันธุ์ โดยชุมชน ซึ่งมีข้อเสนอต่อรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ 7 ข้อ ดังนี้

(1) ให้รัฐ มีนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนในการสนับสนุนส่งเสริม ให้เกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์ของตนเอง รวมถึงการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ชุมชน โดยจะต้องให้ชุมชนมีสิทธิในการเป็นเจ้าของพันธุ์กรรมตลอดจนได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ การพัฒนาพันธุ์ การจัดการการผลิต และการตลาด โดยฝ่ายเกษตรกร

(2) ให้มีนโยบายสนับสนุน และเสริมสร้างสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการวิจัยและพัฒนา

(3) สนับสนุนการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพื้นบ้าน ณ ถิ่นที่อยู่ การใช้ประโยชน์จากพันธุ์กรรมพื้นบ้าน โดยให้หน่วยวิชาการของรัฐสร้างความ

ร่วมมือกับองค์กรเกษตรกร องค์กรปกครองท้องถิ่น สถาบันวิชาการ และ องค์กรพัฒนาเอกชน

(4) สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับรองสิทธิเกษตรกรใน พันธุ์กรรมพันธุ์พื้นบ้านของชุมชนท้องถิ่น

(5) ให้มีการรณรงค์เรื่องข้าวพื้นบ้านให้เป็นที่รู้จักในสังคมมากขึ้น

(6) ให้ปกป้องคุ้มครองเกษตรกรในการผลิตและจัดการการตลาดเมล็ด

พันธุ์

(7) มีความกังวลและห่วงใยในการเปิดเสรีอาเซียน โดยเฉพาะการเปิด เสรีด้านการค้าเมล็ดพันธุ์

2.4 การนำเสนอและยื่นข้อเสนอต่อตัวแทนรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ

ประกอบด้วย คุณสุรกิจ ลิ้มสิทธิกุล เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ ดร.วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ เลขาธิการสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็นผู้รับข้อเสนอเชิง นโยบาย

3. การติดตามและประเมินผล ผลที่เกิดจากการปฏิบัติการ มีดังนี้

1) เกิดความร่วมมือด้านการสนับสนุนงานพันธุ์กรรมพันธุ์พื้นบ้านโดยการขับเคลื่อนใน ประเด็น "ข้าว" ระหว่าง Node เกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) ศูนย์วิจัยข้าวจังหวัดอุบลราชธานี และเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน โดยมี กรอบความร่วมมือใน 5 เรื่อง คือ (1) จัดตั้งนักอนุรักษ์และการพัฒนานักอนุรักษ์ (2) การพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากข้าวในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ยโสธร และมหาสารคาม (3) ยกระดับองค์ความรู้การจัดการเพื่อการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ (4) คุณค่าทางโภชนาการของข้าวพื้นบ้านในมิติต่างๆ เช่น ข้าว กับสุขภาพ ข้าวกับความงาม และ (5) การรณรงค์สร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องข้าวพื้นบ้าน

2) เกิดการขยายความร่วมมือโดยใช้งานวิจัยภายใต้การสนับสนุนของสำนักงาน พัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) หรือ สวก. มีเป้าหมายการทำงาน คือ การสนับสนุน ให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นด้านพันธุ์กรรมข้าวและความมั่นคงทางด้านอาหารในระดับชุมชนโดยใช้ วิธีการทำงานที่หลากหลายและสอดคล้องกับศักยภาพของหน่วยงานใน 6 ประเด็น ได้แก่ การ จัดการเมล็ดพันธุ์ชุมชน การเพิ่มผลผลิต เทคโนโลยีการเกษตร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเพิ่ม ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ และการขยายกลุ่มเกษตรอินทรีย์

3) จากข้อ 1) และข้อ 2) ในข้างต้น เกิดการขยายพื้นที่การทำงานไปยังเครือข่าย Node RC อีสาน หน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษาที่มีประเด็น มีรูปธรรมเกี่ยวกับข้าว

ผลการดำเนินงานในปัจจุบัน อยู่ระหว่างการพัฒนา "ร่างชุดโครงการ" เพื่อเสนอ ต่อ สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) โดย Node เกษตรกรรมยั่งยืน

ระบบและกลไกที่เป็นหน่วยจัดการความรู้ด้านการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการบูรณาการงานเพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้มีพลัง

การจัดการความรู้คือเครื่องมือเพื่อการพัฒนาเป้าหมายของงาน การพัฒนาคน การพัฒนาองค์กรไปเป็นองค์กรเรียนรู้ และเกิดความเป็นหมู่คณะรักใคร่เอื้ออาทรกัน (นพ.วิจารณ์ พานิช) ดังนั้นในการวางระบบและกลไกที่เป็นหน่วยจัดการความรู้การวิจัยเพื่อท้องถิ่นในภาคอีสาน จึงได้มีการใช้การจัดการความรู้ในฐานะที่เป็นเครื่องมือหนึ่งในกระบวนการทำงานในกลไกระดับต่าง ๆ ทั้งระดับภาคและกลไกปฏิบัติการอีก 8 กลไก อันประกอบด้วยกลไกฐานข้อมูล กลไกกลุ่มพื้นที่ (Zone) อีสานเหนือ และ กลไก Zone อีสานกลางและร่วมกับอีสานใต้ และกลไกเชิงประเด็นได้แก่ กลไกพัฒนาระบบการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา กลไกการจัดการลุ่มน้ำอีสาน และกลไกเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งแต่ละกลไกได้วางแผนและปฏิบัติการให้เกิดการจัดการเรียนรู้ในกระบวนการสนับสนุนการวิจัย

ในการดำเนินงานแต่ละครั้ง แต่ละกลไกจะมีการวางแผนการดำเนินงาน มีความรู้เดิมอะไรบ้างที่อยู่ใน Node พี่เลี้ยง และในชุมชนวิจัย ที่จะดึงขึ้นมาใช้ประโยชน์ และจะแสวงหาความรู้อะไรเพิ่มเติมเพื่อตอบประเด็นที่กลไกแต่ละกลไกต้องการขับเคลื่อน แล้วมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และปฏิบัติการร่วมกัน กระบวนการจัดการความรู้ที่มีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม ได้แก่

กลไกเชิงพื้นที่ เป็น Zone ที่มีพี่เลี้ยงที่มีพื้นที่การทำงานใกล้เคียงกัน หรือประกอบด้วยพี่เลี้ยงที่มีความต้องการจะรวมกลุ่มร่วมกันพัฒนาความรู้ ทักษะการทำงานร่วมกัน เช่น Zone อีสานเหนือ ได้มีการวิเคราะห์ความต้องการว่า Node พี่เลี้ยงต้องการความรู้และพัฒนาทักษะเพื่อทำให้เกิดคุณภาพของเค้าโครงวิจัยเพื่อท้องถิ่น(CP)คุณภาพรายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์ ภายใต้กลไก Zone ก็ได้มีการแบ่งหน้าที่ในการเสาะหาความรู้ที่ต้องการ ซึ่งความรู้ที่แฝงอยู่ในพี่เลี้ยงเก่าที่มีประสบการณ์มานาน ก็นำมาสร้างการเรียนรู้และปรับใช้ในสถานการณ์จริงในพื้นที่ ที่ลงไปทำร่วมกันเป็นกรณีตัวอย่าง แล้วจึงนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อจะทำเป็นแนวทางหรือคู่มือในการทำงานร่วมกัน

กลไกฐานฐานข้อมูล การพัฒนาฐานข้อมูลและการขับเคลื่อนประเด็นในเชิงนโยบายสาธารณะในประเด็นเกษตร เรื่องพันธกรรมข้าวและการจัดการลุ่มน้ำ โดยได้มีวางแผนงานโดยใช้เครื่องมือการจัดการความรู้เข้าไปในกระบวนการทำงาน โดยมีฝ่ายจัดการความรู้ ได้แก่กลุ่มพี่เลี้ยงกลุ่มผู้ช่วยผู้ประสานงาน (JSN) ที่ร่วมกันค้นหาและรวบรวมฐานข้อมูลจากเว็บไซต์ จากนักพัฒนาองค์กรเอกชน นำมาจัดทำและสร้างการรับรู้ให้กับกลุ่มพี่เลี้ยง และส่งต่อให้กลไกที่ทำหน้าที่ฝ่ายนโยบายในการเปิดประเด็นสาธารณะ (ดังที่กล่าวมาข้างต้นในบทนี้)

กลไกระดับภาคอีสาน เป็นกลไกหลักในการวางยุทธศาสตร์การจัดการความรู้ ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้เกิดคุณภาพตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ การจัดการความรู้ผ่านการทดลองปฏิบัติการโดยใช้

case study โครงการวิจัยในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเพื่อสร้างการเรียนรู้และการติดตามคุณภาพโครงการวิจัยหลังสิ้นสุดโครงการของพี่เลี้ยงเก่าและพี่เลี้ยงใหม่มาทำงานร่วมกัน และพัฒนาพื้นที่แหล่งเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในภาคอีสาน และการผลักดันให้เกิดพื้นที่แหล่งเรียนรู้ 1 Node 1 CBR ในแต่ละปีงบประมาณ เพื่อสร้างการเรียนรู้และการติดตามคุณภาพโครงการวิจัยหลังสิ้นสุดโครงการ โดยเริ่มต้นจากกลุ่มพี่เลี้ยงที่มีความพร้อม รวมถึงกลไกฐานข้อมูล กลไกการสื่อสารทางสังคมและเกิดการขับเคลื่อนพลังทางนโยบาย และกลไกเชิงประเด็น โดยการเน้นให้เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการทำงานผ่านการใช้ความรู้ที่มีอยู่ภายในกลไกอีสาน และการเสริมความรู้ที่ได้มาจากภายนอก ผ่านการทำงานร่วมกับเครือข่าย เนื่องจาก กลไกภาคมีองค์ประกอบคือผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมายาวนานตั้งแต่การก่อตั้งงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของ สกว. และมีประสบการณ์ด้านการฝึกอบรมและการสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ภาคอีสาน ที่สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายคนทำงานพัฒนาสังคมได้

จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการจัดการความรู้จึงเป็นเครื่องมือที่ได้นำมาใช้ตลอดในกระบวนการวิจัย ระบบและกลไกที่เป็นหน่วยจัดการความรู้ด้านการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นระบบที่ซ่อนทับอยู่ในกลไกอื่น ๆ ที่จะดึงมาใช้ในการพัฒนางานในแต่ละกลไก ซึ่งในแผนระยะต่อไปก็จะพัฒนาความรู้เหล่านี้เป็นคู่มือ หลักสูตรประกอบด้วย เนื้อหา เครื่องมือ วิธีการ การขับเคลื่อนประเด็นและนโยบายสาธารณะแบบวิจัยท้องถิ่น เช่น การอ่านจังหวัดยโสธร การจัดการน้ำจังหวัดอุบลราชธานี และผู้พิการจังหวัดนครราชสีมา การจัดการลุ่มน้ำห้วยเสนง ความมั่นคงทางอาหาร เป็นต้น

สรุปผลการดำเนินงานระบบ กลไกการสื่อสารเพื่อสร้างพลังชุมชนและสังคม และการขับเคลื่อนนโยบาย และระบบและกลไกที่เป็นหน่วยในการจัดการความรู้

โครงการวิจัยการพัฒนาระบบและกลไกการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนและสังคม ภาคอีสาน ในประเด็นการสื่อสารเพื่อสร้างพลังชุมชนและสังคม และการขับเคลื่อนนโยบาย มีวัตถุประสงค์เพื่อระบบ กลไกการสื่อสารสาธารณะและการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานเพื่อเคลื่อนไหวความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน มีสรุปผลการดำเนินงาน ดังนี้

1. ขั้นตอนการออกแบบระบบ กลไกการดำเนินงาน

มีขั้นตอนการออกแบบระบบ กลไกการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน คือ

- 1) การทบทวน วิเคราะห์สภาพปัญหาและต้นทุนการทำงานที่ผ่านมาพร้อมกับ Node และประเด็น
- 2) การกำหนดเป้าหมาย/ กรอบการทำงานร่วมกัน

3) การจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันของ Node กับกลไกภาคอีสาน และ Node กลไก
เชิงประเด็น และกลไกภาคอีสาน

4) การทดลองปฏิบัติการโดยมีกลไกภาคอีสานสนับสนุนการทำงานในส่วนที่ Node และ
ประเด็นไม่สามารถดำเนินการได้

5) การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกับ Node และประเด็น

2. การออกแบบกลไกการดำเนินงาน

การออกแบบกลไกการดำเนินงาน ประกอบด้วย

2.1 กลไกระดับภาคอีสาน กลไกประสานงานภาคี(ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น) และOutsource
หรือเรียกว่า "กลไกสนับสนุนการทำงาน" มีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนความรู้ เครื่องมือที่
จำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายการสื่อสารของ Node และประเด็น

2.2 กลไกปฏิบัติการ ในที่นี้หมายถึง กลไก Node และ กลไกประเด็น แต่ละกลไกอาจมี
องค์ประกอบที่แตกต่างกันไปตามเป้าหมายการทำงาน ซึ่งกลไกปฏิบัติการเป็นหัวใจสำคัญของ
การขับเคลื่อนงานสื่อสารและนโยบาย

3. การสื่อสารสาธารณะและการยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสานเพื่อ เคลื่อนไหวกว้างความรู้ทางสังคมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของภาคอีสาน

ปฏิบัติการสื่อสารที่เกิดขึ้นมี 3 ชุดปฏิบัติการ คือ ชุดการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างการ
รับรู้ในวงกว้าง ชุดการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างการเรียนรู้ด้านการสื่อสารนวัตกรรมในพื้นที่
และชุดการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย ในแต่ละชุดปฏิบัติการมีรูปแบบการสื่อสาร
ดังนี้ 1) ชุดการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้าง มี 2 รูปแบบที่พบ คือ

(1) รูปแบบการใช้ผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับวัฒนธรรมชุมชนเขมร "บ๊องตอมสตั้งเสนง"
กรณี การจัดการลุ่มน้ำขนาดเล็ก (ห้วยเสนง) ของ Node สุรินทร์ และ(2) รูปแบบการนำเสนอ
ผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา กรณีกลไกประเด็นพัฒนาระบบวิจัยใน
สถาบันอุดมศึกษา 2) ชุดการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างการเรียนรู้ด้านการสื่อสารนวัตกรรมใน
พื้นที่ กรณี กลไกการจัดการลุ่มน้ำอีสาน ใช้รูปแบบการสื่อสารสาธารณะบนฐานชุดความรู้การ
จัดการน้ำ/ ลุ่มน้ำ และ 3) ชุดการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย กรณีพันธกรรม
"ข้าว" ของ Node เกษตรกรรมยั่งยืน โดยใช้รูปแบบการนำผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปขับเคลื่อน
นโยบายร่วมกับภาคี เครือข่าย

ส่วนระบบและกลไกที่เป็นหน่วยในการจัดการความรู้นั้นเป็นระบบที่ซ้อนทับอยู่ใน
กลไกอื่น ๆ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพงานวิจัย การสื่อสารสังคมและการ
ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ จะดึงมาใช้ในการพัฒนางานในแต่ละกลไก ซึ่งในแผนระยะต่อไปก็
จะพัฒนาความรู้เหล่านี้เป็นคู่มือ หลักสูตร ในการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การ
ขับเคลื่อนประเด็นและนโยบายสาธารณะแบบวิจัยท้องถิ่น